

”TIEDÄN MIK- MITÄ SANA TARKOITTA.”
SUOMEA TOISENA KIELENÄ PUHUVIEN
OBJEKTIN SIJANVALINTA JA SIJANVALINNAN TAUSTALLA OLEVA
PÄÄTTELYPROSESSI

Pro gradu -tutkielma
Ina Göken
Helsingin yliopiston suomen kielen,
suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten
kielten ja kirjallisuuksien laitos
Lokakuu 2012

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos/Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos	
Tekijä/Författare – Author Göken, Ina			
Työn nimi / Arbetets titel – Title ”Tiedän mik- mitä sana tarkoittaa.”: Suomea toisena kielenä puhuvien objektin sijanvalinta ja sijanvalinnan taustalla oleva päättelyprosessi			
Oppiaine /Läroämne – Subject suomen kieli ja kulttuuri			
Työn laji/Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma		Aika/Datum – Month and year syyskuu 2012	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 77 + 17 liitesivua
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan neljän edistyneen suomea toisena kielenä puhuvan eli S2-puhujan objektin sijanvalintaa. Sijanvalintaa tutkitaan sekä informanttien käymän vapaamuotoisen keskustelun että tehtäväpohjaisen haastattelun perusteella. Tutkielman tavoitteena on selvittää minkälaisia standardin mukaisia sekä standardista poikkeavia objektiesiintymiä löytyy vapaasta kielenkäytöstä, ja miten objektin vapaa käyttö puheessa ja toisaalta kielioppitehtävissä suhteutuvat toisiinsa. Lisäksi tarkastellaan, minkälaisin perustein S2-puhujat valitsevat objektin sijan, ja pohditaan, miten tuloksia voisi soveltaa S2-opetukseen.</p> <p>Vapaan keskustelun objektiesiintymät ovat peräisin neljän informantin keskenään käymistä keskustelusta. Tietoisien valinnan aineisto pohjautuu kahteen tehtäväpohjaiseen haastatteluun, joihin kaksi informanttia on osallistunut kerrallaan. Objektitapauksia käsitellään niin kutsutun eliminointitaulukon mukaisessa järjestyksessä. Eliminointitaulukon avulla S2-puhuja pystyy jossain määrin tekemään päätelmiä objektin sijasta. Keskeisimpinä teoreettisina viitekehäyksinä on hyödynnetty virhe- ja sisällönanalyysejä sekä introspektiota.</p> <p>Vapaa keskustelu osoitti, että objektin sijanvalinta on edistyneillekin S2-puhujille ongelmallinen. Poikkeavissa objektitapauksissa käytetään pääosin nominatiivia muiden sijojen asemesta. Usein pitkiä vokaaleja vaativat partitiiviobjektit jäävät lyhyiksi. Nominatiivin liikakäyttö selittyy osittain objektin lyhyeksi jäävällä ääntämisellä. Myös joidenkin pronomineiden taiputus ja käänteinen sanajärjestys aiheuttavat vaikeuksia.</p> <p>Introspektiossa ongelmaksi osoittautui, että vaikka sijaan vaikuttavat tekijät ovat tiedossa, niin niitä ei ole helppoa tai yksiselitteistä soveltaa. Kaikille informanteille ei ole myöskään selvää, että totaaliobjektien välillä ei ole merkityseroa. Näin genetiivi valitaan esimerkiksi silloin, kun tarkoitetaan kokonaisuutta, vaikka tehtävälauseena olisi nominatiivia vaativa rakenne. Informanttien päättelyprosessi on monenlainen: objektin sijoja valitaan mallin mukaan, sanomalla erilaisia vaihtoehtoja ääneen, ja erilaisia ehtoja (esim. <i>kielteisyys</i> tai <i>passiivi</i>) soveltamalla. Toiset luottavat kuuloonsa, toiset etenevät valinnassa analyttisemmin kielioppia soveltamalla.</p> <p>Suullisessa ja kirjallisessa objektin sijanvalinnassa on eroja. Suullisen sijanvalinnan poikkeamat kyetään analysoimaan ja korjaamaan, jos siihen on aikaa. Suurimmassa osassa introspektiivisiä tehtäviä standardivastaus löytyy keskustelun kautta ja haastatteluparin avulla. Objektin sijanvalinnan standarditapausten lisääntyminen introspektiossa selittyy sillä, että informantit ovat tietoisia siitä, että valittavana on objektin sija. Lisäksi heillä on mahdollisuus pohtia vastauksia yhdessä haastattelukumppanin kanssa ja osaavampi kielenkäyttäjä pystyy tukemaan heikompaan valinnassa. Näin ollen introspektiivinen haastattelu on oivallinen väline myös oppia uusia objektin liittyviä asioita.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords suomi toisena kielenä, S2, objektin sijanvalinta, introspektio, itsehavainnointi, partitiivi, totaaliobjekti, nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi, eliminointitaulukko, kielteisyys, aspekti, epämääräinen paljous			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopisto, Keskustakampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information Ääninauhat/videot ovat informanttien pyynnöstä tutkijalla, eivätkä ole muihin tarkoituksiin käytettävissä.			

SISÄLLYSLUETTELO

1 Objekti S2-opetuksen haasteena	1
1.1 Virheetön äidinkielisyys?.....	2
1.2 Objektin ongelmakohtia.....	3
1.2.1 Nominatiivin käyttö sekä määritteen ja edussanan kongruenssi	4
1.2.2 Objektiin vaikuttavien tekijöiden etäisyys itse objektiin	5
1.2.3 Objektiin vaikuttavien tekijöiden ylitulkinta ja aspekti	6
2 Aineisto ja metodi	7
2.1 Informantit	7
2.2 Aineistonkeruu	9
2.2.1 Vapaa keskustelu	11
2.2.2 Introspektiiviset haastattelut.....	12
2.3 Tutkimusmenetelmistä yleensä	15
2.4 Virhe- ja sisällönanalyysistä	17
3 Teoriasta käytäntöön: objekti ja sen sijanvaihtelu	21
3.1 Objektin määrittely.....	21
3.2 Yleiskuva aineiston objektitapauksista.....	23
4 Partitiiviobjekti	26
4.1 <i>Anteks en mä osaa ranskaa yhtään.</i> – Kielteisyystestä	27
4.2 Kielteisyys: objektin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa.....	28
4.3 <i>Sä ymmärrät ja sua ymmäretä</i> – Rajaamaton aspekti ja epämääräinen paljous.....	36
4.3.1 Rajaamattomasta aspektista.....	36
4.3.1.1 Verbi-ilmausten aspektuaaliset tilannetyypit	38
4.3.1.2 Rajapakoiset, rajaavat ja rajahakuiset aspektuaaliset verbit	40
4.3.2 Epämääräisestä paljoudesta	41
4.3.3 Partitiivilauseiden jaottelusta.....	43
4.3.4 Rajaamaton aspekti: objektin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa	44
4.3.5 Epämääräinen paljous: objektin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa	50
4.4 Yhteenveto partitiivin käytöstä	52
5 Totaaliobjektit	54
5.1 <i>Ne ovat luenet ne kaunokirja.</i> – Akkusatiivi ja monikon nominatiivi	55
5.2 Akkusatiivin ja monikon nominatiivin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa	55
5.3 <i>Sun pitäis heittää joku roskiksen.</i> – Yksikön nominatiivi.....	58

5.4 Yksikön nominatiivin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa	59
5.5 <i>Mä oon lukenut Annan Leenan Härkösen kirjan – Genetiivi</i>	63
5.6 Genetiivin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa	64
5.7 Yhteenveto totaaliobjektien käytöstä.....	69
6 Analyysin yhteenveto ja pohdintoja jatkotutkimukselle ja –opetukselle.....	71
Lähteet.....	74
Liite 1. Taustatietolomake	1
Liite 2. Vapaan keskustelun kysymykset.....	3
Liite 3. Litterointimerkinnot.....	5
Liite 4. Introspektiivisen haastattelun tehtäväpohja.....	6
Liite 5. Objektisäännöt eli eliminointitaulukko (Mai Frick 2010)	9
Liite 6. Kaikki vapaan keskustelun objektitapaukset	10

TAULUKOT

Taulukko 1. Informanttien taustatiedot	8
Taulukko 2. Värikoodi	19
Taulukko 3. Standardi- ja poikkeamaesiintymät eri objektin sijoissa ja sijoihin vaikuttavissa tekijöissä.....	24
Taulukko 4. Puhujien välinen standardi- ja poikkeamajakauma.	25
Taulukko 5. Virhejakauma sijojen välillä.....	25

1 Objekti S2-opetuksen haasteena

”[– –] melkein jokaisessa lauseessa oli kysymysmerkki.” (Anja)

Opiskeltuani suomea pari vuotta yliopistossa törmäsin yhä useammin yhteen ongelmaan: objektin sijanvalintaan. Kirjoitinkin aiheesta kandidaatintyön, mutta jokaista saamaani vastausta kohden syntyi uusia kysymyksiä. Ryhdyttyäni suomi toisena kielenä -opettajaksi kysymykset moninkertaistuivat.

Analysoin tässä tutkielmassa neljän suomea toisena kielenä puhuvan aikuisen objektinvalintoja ja heidän päättelyprosessiaan objektin sijanvalinnassa. Tutkimuskysymykseni kuuluvat:

Minkälaisia standardin mukaisia sekä standardista poikkeavia objektiesiintymiä neljän edistyneen eri äidinkielen S2-puhujan puheesta löytyy?

Miten objektin spontaani käyttö puheessa ja toisaalta kielioppitehtävissä suhteutuvat toisiinsa?

Minkälaisin perustein he valitsevat objektin sijan?

Miten tuloksia voisi soveltaa S2-opetukseen?

Ensimmäisessä luvussa käsittelem termejä *virhe* ja *äidinkieliisyys*, minkä jälkeen esittelen joitakin aiempia objekteja ja sen opettamista käsitteleviä tutkimuksia. Toisessa luvussa esittelen informanttini (2.1) sekä aineistonkeruuseen käytetyt kaksi haastattelumuotoa, jotka ovat *vapaa keskustelu* ja *introspektiiviset haastattelut* (2.2). Lisäksi avaan tutkimusmenetelmiäni (2.3), jotka ovat *virheanalyysi* ja *sisällönanalyysi*.

Kolmannessa luvussa pyrin määrittelemään objektin ja esittelen aineiston objektitapaukset yleisesti. Luvussa neljä käsittelem partitiivin aiheuttavia tekijöitä *kielteisyyttä*, *rajaamatonta aspektia* ja *epämääräistä paljoutta* sekä teoreettisesti että aineiston kannalta. Partitiivin käyttöä käsitteleviä lukuja seuraa yhteenveto (4.4). Totaaliobjekteja käsittelem sijoittain luvuissa *akkusatiivi ja monikon nominatiivi* (5.1–5.2), *yksikön nominatiivi* (5.3–5.4) ja *genetiivimuotoiset objektit* (5.5–5.6). Joka luvun alussa käsittelem objektiin vaikuttavan tekijän aiheuttajia, minkä jälkeen analysoin informanttieni objektin käyttöä. Totaaliobjektin käytöstä on yhteenveto luvussa 5.7.

Tutkielman päättää luku 6, jossa pohdin objektin valintaa sekä S2-opetuksen että jatkokurssin kannalta. Mietin myös haastatteluiden soveltuvuutta oppimismetodina: Oivaltavatko osallistujat uusia piirteitä suomen kielestä? Miten haastateltavien keskinäinen vuorovaikutus toimii?

1.1 Virheetön äidinkieliisyys?

Tutkimukseni kannalta olennainen on *virheen* käsite ja se, mitä virheellä tarkoitetaan. Käytän aineiston analyysiin virheanalyysia. Virheanalyysissa on perinteisesti käytetty termiä *virhe* poikkeavista tapauksista. Käytän itse termejä *virhe* ja *poikkeama* tiedostaen, että varsinkin *virhe*-termin käyttö on jokseenkin ongelmallista, koska siihen on liitetty kapeakatseinen näkemys kielestä. Usein virheajatteluun liittyy olettaus äidinkielen kielenkäytön virheettömyydestä sekä ajatus äidinkielisestä parhaana kielensä edustajana ja se, että äidinkielen kaltaisuus on ainoa tavoiteltava kielenoppimisen päämäärä.

Tätä olettamusta on toisen ja vieraan kielen tutkimuksissa kritisoitu jo kauan. Maahanmuuttajanuorten puhetta tutkinut Heini Lehtonen (2006: 22–23) puhuu *natiivipuhujan kuolemasta* tukeutuen sociolinguisti Dell Hymesiin. Hymes kyseenalaisti jo 1970-luvulla natiivipuhujan olemassaolon. Hymesin (1975: 273–275) ajatuksena on, että todellisissa puheyhteisössä Noam Chomskyn esittelemää ideaalia natiivipuhujaa on vaikea löytää, koska kaikkien puhujien kompetenssit ovat hieman erilaisia. Suosinkin tässä tutkielmassa natiivin asemesta Lehtosen tapaan toisen sociolinguistin, Ben Ramptonin [1995: 340–343], nimitystä *asiantuntija* (ks. Lehtonen 2006: 22–23). Rampton käyttää termiä *asiantuntijuus* [expertise] sellaisesta puhujasta, jonka kielenkäyttö on asiantuntijatasoa, ja joka voi siis olla myöhemmin kielen oppinut tai äidinkielen puhuja. Rampton erottaa asiantuntijuuden syntyperästä. (Ks. Lehtonen 2006: 23.) Mahdollinen asiantuntijamainen kielen hallinta ei siis ole suotu ainoastaan äidinkielisille, kieleen syntyneille, vaan se on jotain, mikä voidaan saavuttaa syntyperästä riippumatta. Käytän jatkossa nimitystä *asiantuntija*(puhujaa), koska mielestäni käsitystä siitä, mikä on hyvää suomen kieltä, on laajennettava. On monta tapaa puhua suomea.

Tutkielman virheanalyysi ei keskity ainoastaan poikkeavien objektitapausten tarkasteluun, vaan tavoittelen kokonaisvaltaisempaa analyysia: tarkastelen virheiden lisäksi myös standardiesiintymiä eli sellaisia muotoja, jotka ovat niin sanotusti oikeita. Tällä tavoin myös hallinnassa olevat objektiin liittyvät seikat sekä informanttieni jo olemassa oleva tieto objektin sijaanvalinnasta saavat ansaitsemansa tilan.

Poikkeamat ovat luonnollinen osa asiantuntijapuhujan kieltä, ne kuuluvat kielen oppimiseen ja käyttämiseen. Varsinkin spontaani puhe sisältää inkongruenssia. Tietynlaiset – ”natiivipuhujan” – lipsahdukset ovat siis tavallisia. Eikö voisi siis myös ajatella, että toisenlaiset, mahdollisesti ”natiivipuhujan” virheistä poikkeavat virheet ja puhe sekä vieraat korostukset ovat jonkinlainen kielen variantti murteiden ja eri rekisterien rinnalla, kun esimerkiksi vierasta korostusta saatetaan käyttää täysin tietoisesti? (Tietoisesta korostuksen käytöstä Lehtonen 2006: 19, ks. myös Maisa Martin 1999: 170.) Vaikka standardikieli onkin opetuksen tavoitteena, keskeisintä jokaiselle ihmiselle on kommunikaatio: ymmärtää ja tulla ymmärretyksi. Ei kommunikaation tarvitse eikä pidäkään rajoittua yhteen kieleen, saati yhteen tapaan puhua sitä.

Allekirjoitan täten kaksi- ja monikielisyttä tutkivan lingvistin Li Wein (2010: 17) kehoituksen ottaa tutkijana kantaa ajankohtaisiin sosiopoliittisiin aiheisiin, koska kielenkäyttö on poliittista. Kyseenalaistankin suomen kielen, mukaan lukien objektin, täydellisen hallinnan tarpeellisuuden, väheksymättä kuitenkaan S2-puhujien halua oppia ”koko” objekti. Se, onko aikuisen S2-puhujan käytännössä mahdollista oppia ”objekti” täydellisesti, ei ole mielestäni olennaista. Olennaista on, että pyritään tarjoamaan tarvittavat välineet objektin oppimiseen.

*ennen kun hh (.) joku ulkoma lainen saa öö (.) sis ää tilaisuus
että hän voi näyttää **mitä** hän osaa (.) se on tosi vaikea*
(Deva)

1.2 Objektin ongelmakohtia

Suomen partitiivi on tutkituimpia sijamuotoja ja objekti tutkituimpia lauseenjäseniä. Nykyään on myös monta objektiä S2-näkökulmasta käsittelevää tutkimusta. Tutkimuksista huolimatta ei kaikenkattavaa säännöstöä objektin sijojen vaihtelusta ole pystytty luomaan. Niin kutsutut eliminointitaulukot sisältävät kysymyksiä, joiden kautta S2-puhuja pystyy päättämään objektin sijan (ks. esim. liite 5). Taulukot auttavat S2-puhujaa kielen opiskelun alussa objektin valinnassa, mutta taulukoiden kysymykset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Lingvisteille tarkoitetuista kieliopeista löytyy vastauksia, mutta kielestä vähemmän innostunut tuskin rupeaa ahmimaan *Ison suomen kieliopin* (ISK 2005) selontekoja objektin vaihtelusta.

Objektin sijanvalinta on sen laajaselitteisyyden vuoksi S2-puhujille vaikeaa (esim. Hoch 2012, Huikuri 2011, Sipilä 1999). Opintojen alkuvaiheessa kaikki on uutta ja haastavaa, mutta paljon on mahdollista opetella ulkoa. Objektin vaihteluun vaikuttavia tekijöitä ei ole mahdollista opettaa yhtä tyhjentävästi kuten vaikkapa verbitaivutusta. Vaikka objektin sijanvalinnan ongelmallisuutta on käsitelty lukuisissa tutkimuksissa myös S2-puhujien näkökulmasta, ei ole vielä kehitetty objektiä kattavalla mutta helposti lähestyttävällä tavalla käsittelevää teosta, mitä myös Huikuri (2010) ja hänen haastateltavansa harmittelevat. (Ks. myös Hämäläinen 1994.)

Havahduttuani omiin ongelmiini objektin vaihtelussa kirjoitin vuonna 2008 saksankielisten puhujien objektin sijanvaihtelua käsittelevän kandidaatintutkielman, joka perustui informanttien kanssa käytyyn keskusteluun. Tarkastelin poikkeamaesiintymiä rakenteellisin kategorioin ja sijavaihteluittain, samoin teen tässä työssä. Samantyyppisiä tutkielmia ovat kirjoittaneet esimerkiksi nykyiset S2-opettajat Outi Rinne ja Maria Huikuri. Rinne (1996) tutki pro gradu -tutkielmassaan yhden saksankielisen puhujan suomen objektin sijanvalintaa, Huikuri (2010) puolestaan viiden edistyneen saksankielisen partitiivinkäyttöä puheessa. Kuten itsekin omassa kandidaatintyössäni, Huikuri kartoittaa informanttiansa mielipiteitä muun

muassa suomen kielestä. Esiin nousee objektin sijanvalinta yhtenä suomen kielen vaikeimpana asiana, minkä vuoksi Huikuri pureutuu partitiivin käyttöön.

Muita yhteen lähdekieleen keskittyviä tutkimuksia on muun muassa ruotsinkielisten ja venäjänkielisten S2-puhujien objektin käytöstä. Ruotsinkielisistä ovat kirjoittaneet Eeva Lähdemäki (1995), joka tarkastelee virheitä ainekirjoituksissa lisensiaattityöhön pohjautuvassa teoksessaan, ja Juhani Löflund (2001), joka käsittelee artikkelissaan *Suomen objektin oppimisen ja opettamisen vaikeuksia* ruotsinkielisten objektin sijanvalintaa. Venäjänkielisten ongelmia suomen objektin sijanvalinnassa on tutkinut Leena Kuusisto (2009).

Erikielisistä S2-puhujista tutkimusta ovat tehneet Raija Sipilä (1999), joka tarkastelee suomen kielen kokeiden nominiobjektiesiintymiä sijavaihteluittain, sekä Elli Saari (2004), joka tutkii alakoulun S2-taustaisten oppilaiden verbiketjujen käyttöä. Verbiketjujen yhteydessä ilmenee ongelmia myös objektin kanssa. Seuraavaksi esittelen tutkijoiden joitain kiinnostavia havaintoja. Tutkielman edetessä pyrin yhdistämään tutkijoiden havaintoja omiini.

1.2.1 Nominatiivin käyttö sekä määritteen ja edussanan kongruenssi

Sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä aineistonaan käyttäneet tutkimukset osoittavat, että S2-puhujalla on taipumus käyttää liiallisissa määrin nominatiivia (ks. Rinne 1996, Göken 2008, Sipilä 1999). Sipilän tulosten mukaan etenkin heikoimmat puhujat selkeästi suosivat sijana nominatiivia. Syyksi nominatiivin liialliselle käytölle on arveltu nominatiivin helppoutta (Rinne 1996: 193, Göken 2008: 9). Substantiivit opitaan tavallisesti nominatiivimuodossa, taivutus partitiiviin ja genetiiviin opitaan vasta sen jälkeen. Omassa tutkimuksessani havaitsin, että nominatiivia käytettiin väärin vaikeampien sanatyyppeiden yhteydessä. Tällaisia ongelmallisia sanatyyppejä olivat *i-*, *e-* ja *s-*loppuiset sanat; lisäksi pronominit *joka* ja *mikä*, *kaikki*, *kumpi* ja *sama* sekä indefiniittipronomini *joku* (Göken 2008). Myös omistusliitteen käyttö sekä vierasperäiset sanat ja nimet aiheuttivat vaikeuksia. Tarkastelen mainittuja ongelmakohtia myös tässä laajemmassa tutkimuksessa.

Rinne ja Saari nostavat esiin, että heidän informanttinsa voivat aloittaa taivutuksen oikein partitiivissa esimerkiksi pronominilla *sitä*, mutta jatkavat sitten nominatiivimuodolla (Saari 2004: 39). Kuten myöhemmin ilmenee, myös tämän tutkielman aineistossa toistuu sama ilmiö. Rinne arvelee oman haastateltavansa kohdalla, että syynä voisi olla opitun fraasin käyttö. Esimerkiksi *ei mitään* on hänen mukaansa kiteytynyt partitiivimuotoon, mutta siitä ei seuraa edussanan taivutusta. Saari, jolla on kirjoitettu aineisto, epäilee virheen syyksi toisaalta oikein-kirjoitusta, toisaalta hän pohtii, voiko poikkeuksellinen käyttö aiheutua puhekielestä. Lähdemäki (1995) arvelee suurimman osan kirjoitusvirheistä aiheutuvan puhekielestä.

Ulkomaalaissuomen eli toisena kielenä puhutun suomen syntaksia tutkineen Helinä Koiviston mukaan (1994: 133) osa nominatiivimuodoista saattaa selittyä murteiden vaikutuksella. Esimerkiksi länsimurteissa partitiivin ääntäminen varioi pitkän ja lyhyen ääntämisen välillä, minkä vuoksi myös kirjoitusasu saattaa olla lyhyt. Kirjoitusasulla ei voi kuitenkaan selittää kaikkia nominatiivin muotoja esimerkiksi silloin, kun sanassa on astevaihtelu tai äänne-
muutoksia (mp.).

Inkongruenssista löytyy myös päinvastainen esimerkki: ylikongruointi. Rinteen (1996: 194) tapaustutkimuksesta löytyy viitteitä siitä, että jos objektin sijassa oleva substantiivin määrite on genetiivissä, se voi harhauttaa informantin käyttämään genetiivin päätettä myös objektin yhteydessä: *se [konsertti] oli jossain, torilla em mä tiedä sen, nimen*. Palaan tähän ilmiöön myöhemmin omissa analyysissäni.

1.2.2 Objektiin vaikuttavien tekijöiden etäisyys itse objektiin

Sipilän (1999) aineistossa kieltolauseissa esiintyy totaaliobjekteja kaikissa paitsi edistyneiden ryhmässä. Rinne (1996: 194) arvioi, että totaaliobjekti valitaan pitkässä kielteisessä virkkeessä kiellon kaukaisuuden vuoksi. Myös Saari (2004: 39) pohti verbiketjujen yhteydessä, että kielteisyys vaikutuksen huomaaminen koko verbiketjussa tuottaa vaikeuksia. Gökenin (2008) arvelee, että ylipäänsä etäisyys jonkin objektin sijaan vaikuttavan tekijän ja objektin välillä tuottaa ongelmia. Hänen aineistossaan vähiten virheitä on kielteisissä lauseissa.

Verbiketjuja tutkineen Saaren (2004) mukaan genetiiviä käytetään usein nominatiivin asemesta. Niin esimerkiksi nesessiivirakenteiden *pitää* ja *täytyä* yhteydessä esiintyy genetiivimuotoinen totaaliobjekti. Hän arvelee, että objektin sija on valittu infinitiiviverbin luonteen mukaan, esimerkiksi hän antaa **pitää viedä pikkusiskon*. Verbiä *pystyä* käytetään hänen aineistossaan samaan tapaan kuin *pitää* ja *täytyä*. Saari pitää seuraavantyyppisiä verbiketjuja haastavina **kolme pikku pingviiniä tuli hakemaan niiten äiti*. Vaikeana hän pitää myös sitä, jos verbiketjussa on kaksi objektia vaativaa verbiä (esim. *pyytää jotakin viemään jonkun*). Tyypillinen virhe on, että toinen objekteista jää pois. Tällaisissa rakenteissa, joissa finiittiiverbi voisi saada oman objektin ja infinitiiviverbi oman, valitaan usein virheellisesti nominatiivi. (Saari 2004.)

Myös Gökenin (2008) pienimuotoisemmassa puheaineistossa käytetään genetiivimuotoisia objekteja rakenteissa, jotka eivät salli niitä: eniten virheitä esiintyy nesessiivilauseissa; passiivin yhteydessä edistynein puhuja valitsee usein genetiivin objektin sijaksi.

1.2.3 Objektiin vaikuttavien tekijöiden ylitulkinta ja aspekti

Partitiivinkäytön poikkeamat antavat Sipilän (1999: 81) mukaan viitteitä siitä, että S2-puhujat ovat yrittäneet osoittaa epämääräisyyttä, ylimalkaisuutta tai futuurista epävarmuutta. Aspektin vaikeus korostuu Sipilän (1999) ja Kuusiston (2009) aineistoissa. Sipilä pohtii vaikeuden johtuvan siitä, että aspekti ilmaistaan objektimuodolla eikä verbillä, kuten monien S2-puhujien ykköskielessä. Kuusiston aineistossa varsinkin rajaamattomat lauseet aiheuttavat ongelmia. Aspektiin liittyen arvelin kandidaatintyössäni, että tietyt verbit aiheuttavat S2-oppijoille erityisen paljon ongelmia; esiin nousivat *saada, lukea, ymmärtää, sanoa, tietää ja tehdä*, jotka ovat rajahakuisia verbejä (Göken 2008). Palaan verbien rooliin rajaamattoman aspektin yhteydessä (4.3.1).

Sanna Martin (2002) on tutkinut objektin sijanvalintaa italialaisten suomenoppijoiden kirjoitelmissa. Hän on käyttänyt verbiluokittelua, joka pohjautuu Ebba Askosen (2001) väitöskirjaan *Objektin aspektuaalinen sijanvalinta*. Martinin tutkimuksessa resultatiivisten verbien – eli yleensä totaaliobjektin saavien verbien – objektin sijanvalinta on aiheuttanut opiskelijoille suhteellisesti eniten ongelmia. Ongelmatapauksissa on yleensä käytetty nominatiivia, erityisesti imperatiivin, lauseenvastikkeiden ja nesessivirakenteiden yhteydessä. Nominatiivia käytettiin, vaikka lause ilmaisi toistuvuutta tai päätepestettömyyttä tai vaikka objektin tarkoite ilmaisi epämääräistä paljoutta (mas. 117). Ongelmalliset verbit ovat Martinin tulosten perusteella *harrastaa, ostaa, nähdä, odottaa, tuntee ja viedä* (mas. 128).

Tobias Hoch (2012) tutkii tuoreessa sivuainetutkielmassaan, minkälaisia vaikeuksia S2-oppija kohtaa opeteltaessa partitiivia. Lisäksi Hoch tarkastelee kolmen S2-alan oppikirjan partitiivin opetusta. Alalla käytetään termiä *partitiiviverbi* sellaisista verbeistä, jotka saavat prototyyppisesti partitiiviobjektin. Hoch kritisoi työssään partitiiviverbi-termin käyttöä, koska hänestä oppijalle saattaa syntyä kuva, että partitiivi on samanlainen ilmiö kuin verbin vaatimarektio. Koska objektin sijanvalinta on sidoksissa lauseen aspektiin, partitiiviverbejä ei voi luetteloida. Vaarana on Hochin mukaan, että oppijoilla partitiivinkäyttö saattaa kiteytyä ennen kuin he ovat ehtineet sisäistää aspektin irresultatiivisuuden ja resultatiivisuuden ilmaisemisen sijan avulla (mt., termeistä lisää luvussa 4).

2 Aineisto ja metodi

Tässä luvussa esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmän, joka on enimmäkseen kvalitatiivinen. Keräsin aineistoa kahdella eri menetelmällä. Ensimmäinen oli *vapaa keskustelu*, johon kaikki neljä informanttia osallistuivat. Poimin keskustelun objektitapaukset, joita oli 258 (objektitapaukset löytyvät liitteestä 6). Toisena menetelmänä toimii tehtäväpohjainen *introspektiivinen haastattelu*. Haastattelu pohjautui ensimmäisestä keskustelusta poimimiini objektitapauksiin. Introspektiivista haastattelua varten jaoin informantit kahteen ryhmään, niin että haastattelin informantteja pareittain. Introspektiivisiä haastatteluita oli siis kaksi. Analysoin vapaata keskustelua virheanalyysin keinoin, introspektiiviset haastattelut sisällönanalyysin keinoin. Etenen informanttien esittelystä aineistonkeruumenetelmien esittelyyn, minkä jälkeen käsittelen virheanalyysia ja sisällönanalyysia tutkimusmenetelminä ja teoreettisina malleina.

Kaikkien tutkielmaan liittyvien valintojen taustalla on oma suomen kielen oppijan sekä suomi toisena kielenä -opettajan näkökulmani sekä toiveeni, että tämän työn tuloksia voidaan hyödyntää sekä jatkotutkimuksissa että objektin sijanvalinnan opetuksen kehittämisessä. Valitessani erikieliset informantit ja kehittäessäni haastattelukysymyksiä oli pyrkimyksenäni vastata S2-oppituntien todellisuuden asettamiin haasteisiin. Haasteisiin opetustunneilla kuuluu, että opiskelijoiden äidinkieliä on monta. Opettaja ei pysty huomioimaan kaikkia äidinkieliä opetuksessaan, vaan pääasiassa toimitaan suomeksi. Tällä tavoin toimittaessa kaikki opiskelijat ovat samanarvoisessa asemassa.

2.1 Informantit

Kuten kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, valitsin kohderyhmän tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi 2009: 164) informanttien kielitaustan ja -taidon mukaan. Seuraavaksi esittelen neljä erikielistä haastateltavaani yksityiskohtaisemmin, nimet ja muut tunnistamiseen mahdollisesti johtavat seikat on muutettu. Yhteenveto taustatiedoista löytyy seuraavalla sivulla olevasta taulukosta 1. Tiedot perustuvat taustatietolomakkeeseen, jonka informantit täyttivät ennen vapaata keskustelua (ks. liite 1). Arviot suullisesta vuorovaikutustaidosta ovat minun ja perustuvat eurooppalaisen viitekehyksen suullista vuorovaikutusta arvioiviin lomakkeisiin (ks. EVK 2003: 112, 114, 120). Arviointilomakkeessa on huomioitu, että kielenkäyttäjä toimii vuorotellen puhujana ja kuuntelijana yhden tai useamman keskustelukumppanin kanssa. Tämän luvun lopussa puin haastateltavien valintaan liittyviä perusteluita.

Taulukko 1. Informanttien taustatiedot.

tutkimusnimi	Sumi	Deva	Anja	Birol
ikä / sukupuoli	20–24 / nainen	25–29 / mies	25–29 / nainen	35–39 / mies
äidinkieli	japani	nepali	venäjä	kurdi, turkki
muut kielet¹:				
indoeurooppalainen	3	3	1	2
uralinen	1	1	2	1
japanilainen	1			
sinotiibetiläinen	1			
kielenkäyttö kotona	puhuu puolisonsa kanssa aina suomea	asuu yksin, puhuu puolisonsa kanssa puhelimesta nepalia	puhuu puolisonsa ja lasten kanssa venäjää	kurdi-suomi, puhuu puolisonsa kanssa suomea
oma arvio suomen kielen käytöstä / vrk	12 tuntia	arki: 4–6 tuntia vl: 1–2 tuntia	arki: 8 tuntia vl: 1,5 tuntia	”kuin suomalainen”
elämä Suomessa	yhteensä noin 1,5 vuotta	yhteensä noin 5 vuotta	noin 3 vuotta	yhteensä noin 5 vuotta
koulutustaso	- yliopiston alempi tutkinto - SK-kurssi 5–6	- yliopiston ylempi tutkinto - SK-kurssi 3–6 - MAVA ²	- ammatillinen koulutus menneillään - korkeakoulututkinto - SK-kurssi 1–6	- ammatillinen koulutus - yliopiston ylempi koulutus - MAVA
EVK:n suulliset vuorovaikutustaidot	C2	B2	C1	C2

Kuten taulukosta 1 ilmenee, haastateltavina olivat alle 30-vuotiaat japanilainen Sumi, nepalilainen Deva ja Viron venäläinen Anja sekä alle 40-vuotias Turkin kurdi Birol. Sumi puhuu äidinkielenään japania, Deva nepalia ja Anja venäjää. Birol on syntynyt kurdinkieliseen perheeseen, mutta turkki on ollut seitsemästä ikävuodesta lähtien hänen sivistyskielensä. Birol pitää kurdia ja turkkia äidinkielinään. Kaikki haastateltavat puhuvat oman äidinkielensä lisäksi ainakin kahta kieltä ja ovat opiskelleet tai opiskelevat parhaillaan korkeakoulutasolla.

Sumin ja Birolin puoliset ovat suomenkielisiä, Devan ja Anjan puoliset puhuvat samaa äidinkieltä kuin he itse. Birolin ja Sumin määrällinen suomen käyttö on, kuten Birol vastasikin, ”kuin suomalaisen”. Deva ja Anja puhuvat suomea etenkin töissä ja omaa äidinkieltään tai muita kieliä ystävien kanssa puhuessaan. Sumilla on suomen kielestä kandidaatintutkinto Japanista ja hän oli Suomessa vaihto-oppilaana ennen kuin tuli asumaan tänne vakituisesti. Haastateltavien suullinen kielitaito vaihtelee tasojen B2 ja C2 välillä. Sumi ja Birol ovat arvioni mukaan C2-, Anja C1- ja Deva B2-tasoisia puhujia. Devan suomen kielen taito on kiinnostava ja taidon arviointi oli vaikeaa, koska hänellä on toisaalta hyvin laaja sanasto, ja hän kykenee keskustelemaan monenlaisista aiheista, mutta taivutukset menevät usein aloittelevan kielentajajan tavoin väärin.

¹ Luokittelu Anhavan (1999) mukaan.

² MAVA:ssa eli maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavassa koulutuksessa parannetaan opiskelijan kielitaitoa sekä muita ammatillisten opintojen valmiuksia ja elämänhallintaa. Koulutus on 20–40 opintoviikon laajuinen. (Ks. lisää OPH 2011.)

Kuten aiemmin mainitsin, haastateltavien valinta perustuu myös haastateltavien kieli- taitoon. Vaikka olisin voinut tutkia myös enemmän alkuvaiheessa olevien oppijoiden suomen objektin käyttöä, valitsin edistyneemmät kielentaitajat. Rajaus mahdollisti haastateltavien syvällisemmän metakielisen pohdiskelun.

Haastateltavien äidinkielet kuuluvat siis kaikki eri kielikuntiin kuin suomi, joka kuuluu uralilaisten kielten kielikuntaan (Anhava 1999). Haastateltavien lähdekielistä japani kuuluu japanilaisten kielten kielikuntaan, turkki turkkilaisten kielten kielikuntaan ja nepali, kurdi sekä venäjä kuuluvat indoeurooppalaisten kielten kielikuntaan. Vaikka nepali, kurdi ja venäjä ovat osa samaa indoeurooppalaista kielikuntaa, ne jakautuvat tarkempien jakokriteereiden yhteydessä: Venäjä kuuluu slaavilaiseen kieliryhmään, nepali ja kurdi indoiranilaiseen kieliryhmään. Tarkemmin nepali kuuluu indoarjalaisiin ja kurdi iranilaisiin kieliin. (Mt.) Kiinnostava yhtäläisyys haastateltavien lähdekielten ja suomen välillä on, että kaikki paitsi kurdi kuuluvat morfologisen typologian³ mukaan vahvasti synteettisiin kieliin eli kaikissa kielissä käytetään runsaasti päätteitä ja johtimia. Kurdi puolestaan on heikosti suffiksoiva kieli. (Dryer 2011.) Kaikki haastateltavani ovat siis tottuneet suffiksien käyttöön.

Ajatuksenani oli, että haastateltavieni äidinkielen erilaisuus kuvastaa S2-opettajan kohtamaa monikielisyyttä luokassa. Lisäksi se, että haastateltavien kielet ovat suurimmalta osin opettajalle tai tässä tapauksessa tutkijalle tuntemattomia, on arkea. Tutkijana minulla on toki periaatteellisella tasolla erilaisia mahdollisuuksia: voin päättää, otanko huomioon informanttien äidinkielet – opettajana harvoin pystyn huomioimaan lähdekieliä kovinkaan kattavasti. Tässä tutkielmassa en ota kantaa interferenssiin eli lähdekielen vaikutukseen kohdekielen tuotoksessa, ellei informantti itse pohdi äidinkielen vaikutusta. Keskityn oppijoiden itsensä esiinottamiin kysymyksiin, erilaisiin tapoihin nähdä suomen kielen objektia sekä uusiin tapoihin lähestyä sijanvalintaa. Parhaimmillaan tulokset voisivat antaa viitteitä siihen, mitä kaikkea kannattaa ottaa puheeksi opettaessa objektia: mihin opiskelijat mahdollisesti kiinnittävät huomiota ja mikä heistä voisi tuntua vaikealta.

2.2 Aineistonkeruu

Kuten aiemmin mainitsin, keräsin pro gradu -työni aineiston vapaalla keskustelulla ja introspek- tiivisilla haastatteluilla. Vapaassa keskustelussa kaikki informantit puhuivat keskenään ja heillä oli kysymyskortit keskustelun runkona. Vapaan keskustelun tarkoituksena oli puhenäytteiden ja objektiesiintymien keruu. Objektiesiintymien avulla rakensin syventävät introspektiiviset haas-

³ Morfologinen typologia jakaa kielet tyypeihin sen perusteella, millaisia prefiksejä ja suffikseja niissä on. Kielet erotetaan analyttisiin ja synteettisiin. Analyttisissä kielissä on harvoja tai ei lainkaan päätteitä ja johtimia, synteettisissä on runsaasti päätteitä. (Latomaa 1993: 14.)

tattelut. Introspektiivisissä haastatteluissa aina kaksi haastateltavaa käsitteli vapaan keskustelun objektitapauksia. Haastateltavien tehtävänä oli valita eri lauseisiin oikeat objektin sijat ja kertoa valinnan taustalla olevista syistä. Keskeinen menetelmä oli siis itsehavainnointi eli introspektio ja objektitehtävät pohjustivat keskustelua. Introspektiiviset haastattelut poikkesivat prototyypisestä haastatteluasetelmasta, jossa on haastateltava ja keskustelua johtava haastattelija. Haastattelu oli tehtäväsidonnainen ja haastateltavat keskustelivat myös keskenään. Avaan vapaata keskustelua ja introspektiota tarkemmin kahdessa seuraavassa alaluvussa.

Haastattelut tehtiin ympäristössä, joka oli Sumille, Devalle ja Anjalle ennestään tuttu. He tunsivat myös toisensa yhteiseltä suomen kielen kurssilta. Birol ei tuntenut muita haastateltavia eikä haastatteluapaikkaa; sen sijaan hän oli ainoa neljästä, joka tunsu minut ennestään.

Tutkijan vieraudesta voi aiheutua niin sanottu tarkkailijan paradoksi [observer's paradox] (Nortier 2010: 41). Silloin informantit eivät käyttäydy kuten normaalisti, he esimerkiksi välttävät tiettyjä puheenaiheita tai yrittävät puhua huolitellummin kuin muuten. Vastaavasti esimerkiksi se, että tutkija kuuluu samaan vertaisryhmään kuin tutkittavansa, edistää keskustelukulun luontevuutta. (Mp.) Vaikka Sumi, Deva tai Anja eivät tunteneetkaan minua ennestään, he tiesivät minun S2-taustastani eli meidän yhteisestä taustastamme. Korostin S2-taustaani lisää introspektiossa kertomalla, miten minä saksankielisenä olen kokenut objektin sijanvalinnan. Näin yritin edesauttaa informanttien pohdintaa. Samoissa haastatteluissa toki myös asemani asiantuntijapuhujana ja tulevana S2-opettajana nousi enemmän pinnalle, kun paljastin valintatehtävien yhteydessä syitä tiettyjen sijojen valitsemiseen. Joka tapauksessa vertaisryhmäläiselle voi olla helpompi puhua. Oman S2-puhujuuden etuja opetuksessa ja opettaja–opiskelijasuhteessa ovat pohtineet aiemminkin S2-taustaiset S2-opettajat Réka Aarnoksen (2009) artikkelissa *Etkö sinä opettaja ole suomalainen*. Haastateltujen opettajien mukaan ” – [o]ppilaat uskaltavat ehkä avautua – [S2-taustaiselle opettajalle] helpommin, koska tuntevat, että opettaja ymmärtää.” (Aarnos 2009: 72.)

Vaikka haastattelutilanne tai -asetelma on harvalle arkea, se on kuitenkin autenttinen viestintätilanne, jossa käytetään luonnollisesti esiintyvää kieltä ja niin sitä voidaan analysoida aitona kielen tuotoksena (Codó 2010: 158). Vapaata keskustelua analysoin virheanalyysin keinoin ja introspektiota sisällönanalyysillä. Seuraavissa luvuissa esittelen vapaan keskustelun ja introspektion tarkoitusta, rakennetta ja kulkua tarkemmin. Lisäksi esittelen soveltamaani virhe- ja sisällönanalyysia.

2.2.1 Vapaa keskustelu

Vapaaseen keskusteluun osallistuivat kaikki neljä informanttia. Haastattelun pohjana oli kaksitoista kysymystä (ks. liite 2). Kysymykset oli laadittu niin, että ensimmäiset neljä kysymystä liittyivät jokapäiväiseen elämään ja omiin tapoihin, jotta kysymyksiin olisi helppoa vastata. Loput kahdeksan kysymystä koskivat yhteiskunnallisia tai kielenkäyttöön liittyviä aiheita, joiden oletin herättävän keskustelua. Tarkoitukseni oli kerätä mahdollisimman paljon puheaineistoa mahdollisimman tasaisesti informanttien kesken. Kysymykset oli muotoiltu niin, että vastauksessa on luontevaa olla objekti (*Mitä arvostat Suomessa?*) tai että kysymyksessä on jokin objektin sijaan vaikuttava seikka, kuten vaikkapa keskeneräisyys (*Luetko tällä hetkellä kirjaa?*). Jotkut kysymykset pohjautuivat saksankielisten objektin sijanvalintaa käsittelevän kandidaatintyöni tuloksiin (ks. Göken 2008), joissa pohdin muun muassa erilaisten verbien tai sanojen vaikutusta sijanvalinnan vaikeuteen (*Tuntuuko vierasperäisten sanojen taivutus vaikealta?*).

Kuten edellä mainitsin, vapaa keskustelu rakentui kysymyslapuista. Informantit nostivat laput itse. Laput olivat erillisillä papereilla pinossa puhujien edessä pöydällä ja keskustelutahti oli heidän päätettävissään. Ohjeistin, että jokainen nostaa vuorotellen kysymyskortin ja aloittaa vastaamisen. Sen jälkeen keskustelukumppanit saivat vuorotellen vastata samaan kysymykseen tai kommentoida muiden vastauksia. Tällaisen rakenteen avulla haastateltavat olivat mahdollisimman paljon äänessä. Puutuinkin keskustelun kulkuun vain pari kertaa silloin, kun vaarana oli, että aktiivisemmat keskustelijat olisivat ottaneet haastattelun haltuunsa. Vastausten lisäksi nauhalle päätyi myös metakeskustelua (esimerkiksi siitä, kuka nostaa seuraavana kortin) ja kysymysten ääneen lukeminen. Jälkimmäiseen palaan luvussa rajaamattomasta aspektista (4.3). Nauhoitin keskustelun videolle. Tallenteen pituus on vähän yli tunti.

Kaiken kaikkiaan nauhoitustilanne sujui hyvin ja haastattelutapakin oli sopiva. Yhdeksi vaikeudeksi osoittautuivat informanttien väliset erot keskustelijoina: Sumi ja Anja olivat pidättyväisempiä osallistujia, joilla oli hitaampi keskustelutahti. Vaikka Devankin keskustelutahti oli hidas, hän sai silti helposti puheenvuoron ja oli aktiivinen puhuja. Birol puolestaan suorastaan johti keskustelua ja kysyi ajoittain tarkentavia kysymyksiä muilta. Birolin keskustelutahti oli muiden tahtia nopeampi. Monikielisyyden tutkija Eva Codó (2010: 163) mainitsee ryhmäkeskusteluiden yhtenä haittana toisten puhujien dominoivuuden ja toisten passiivisuuden. Introspektiivisen haastattelun yhteydessä tein sellaisen ratkaisun, että laitoin ne kaksi osallistujaa, jotka puhuivat vähiten, samaan ryhmään ja kaksi eniten puhunutta toiseen ryhmään. Haastattelut onnistuivatkin paremmin siinä, että haastateltavat pääsivät osallistumaan aiempaa tasaisemmin.

Ensimmäisestä keskustelunauhoituksesta keräsin informanttien käyttämiä transitiivilauseita ja objektin esiintymiä. Tarkastelin keskustelua virheanalyysin keinoin (ks. luku 2.4). Koska olen kiinnostunut varsinkin syntaksista, ei ollut syytä tehdä keskustelu-

analyysin kaltaista tarkkaa litterointia (ks. Clemenete 2010: 189). En ole esimerkiksi laskenut taukoja yhtä tarkasti kuin keskusteluanalyysissa on tapana, vaan olen jakanut tauot lyhyisiin ja pitkiin. Kaikki käyttämäni litterointimerkit selityksineen löytyvät liitteestä 3. Litteroin koko vapaan keskustelun. Palaan litteraattiin tarkemmin käsitellessäni objektiesiintymiä luvussa 3.

2.2.2 Introspektiiviset haastattelut

Koska pelkkä objektitapausten tarkastelu olisi jäänyt kovin pinnalliseksi, halusin, että informanttini saavat tilaisuuden kommentoida oman ryhmänsä tuottamia ja lisäksi minua tutkijana kiinnostavia transitiiivilauseita. Omien tuotosten kommentointia kutsutaan introspektioksi eli itsehavainnoinniksi (Færch – Kasper 1987: 9).

Introspektiivisiä menetelmiä on erilaisia. Tässä tutkimuksessa introspektio tapahtuu pareittain ja ohjatusti. Koska syventävissä haastatteluissa kaksi haastateltavaa kerrallaan keskusteli tutkijan ohjauksella, vuorovaikutuksen analyysi voi olla hankalaa. Analyysissa on otettava huomioon sekä haastateltavien keskinäinen suhde että haastateltavien ja tutkijan välinen suhde. (Færch – Kasper 1987: 18.) Myös jokaisen informantin kielellisten tuotosten ja itsehavainnoinnin vertailu hankaloituu haastatteluasetelman vuoksi. Valitsin kuitenkin tämän asetelman, koska tavoitteenani oli luoda avoimempi keskustelutilanne, jossa haastateltavat voivat innoittaa toisiaan ja jakaa kokemuksiaan keskenään. Asetelman tarkoituksena oli ennen muuta saada uusia näkökulmia objektin valintaan.

Tekemieni introspektiivisten haastatteluiden rakenne poikkesi prototyyppisestä haastattelusta: haastateltavat eivät vastanneet ainoastaan haastattelijan kysymyksiin, vaan he ratkaisevat paperiin printattuja tehtäviä ja kommunikoivat myös keskenään. Tehtävätyyppejä oli kolme. Ne koostuivat lauseista, joihin piti joko valita normienmukainen objekti annetuista eri objekti-sijoista tai muodostaa korrekti muoto yksikön nominatiivimuodon perusteella (ks. liite 4). Haastateltavat vastasivat vuorotellen kysymyksiin ja perustelivat valintansa. Sen jälkeen toinen sai kommentoida, onko hän samaa vai eri mieltä keskustelukumppaninsa kanssa ja miksi on tai ei ole. Lopuksi haastattelin informantteja vielä yleisistä objektiin liittyvistä asioista. Aiemmin mainituista syistä toiseen introspektiiviseen haastatteluun osallistuivat Sumi ja Anja ja toiseen Deva ja Birol.

Tehtävät pohjautuvat sekä vapaaseen keskusteluun että objektin sijanvalintaan vaikuttaviin seikkoihin, joita esittelen luvuissa 4 ja 5. Valitsin vapaasta keskustelusta etenkin objektin sijanvalinnan yhteydessä esiintyneitä poikkeamia. Poikkeamien lisäksi laitoin introspektioon sellaisia lauseita mukaan, jotka olivat jollain tavalla epäselviä (esim. lausumisen vuoksi) tai vaikuttivat muuten tutkimuksen kannalta kiinnostavilta.

- 1) suomalaiset asiakat (.) a- *arvostavat suomalaiset liha* (D, vk: 68–69)
- 2) kun *katsotaan*=ääööö *khirkhollis*↑*historia* (.) *muutuksia tapahtuu* (B, vk: 205)

Yllä olevien esimerkkien perusteella syntyivät tehtävälauseet *Suomalaiset asiakkaat arvostavat [SUOMALAINEN LIHA]. ja Katso kirkon [a] historia b) historiaa c) historian], niin näet, että aina on tapahtunut muutoksia!*. Lauseen jäljessä olevat lyhenteet (D, vk: 68–69) kertovat, kenen tuottama lause on (D on Deva, A on Anja jne.), ja kummasta aineistokeruusta tuotos on. Vk tarkoittaa *vapaata keskustelua* ja *ih* introspektiivista haastattelua. Jos esimerkki on vapaasta keskustelusta, niin se on lisäksi merkitty numerolla. Numero kertoo esiintymisjärjestyksestä. Kaikki vapaan keskustelun objektitapaukset löytyvät myös liitteestä 6.

Otin introspektiotehtäviin toiset tuotokset sellaisinaan. Koska joitakin lauserakenteita ei esiintynyt lainkaan alustavassa keskustelussa, muokkasin joitakin tuotoksia. Näin vaihdoin esimerkiksi Birolin tuotoksen passiivista imperatiiviin. Infinitiivirakenteista keksin itse sopivia objektivalintatehtäviä.

Introspektion ensimmäisessä tehtäväosiossa oli kahdeksan esimerkkilauseetta, joihin piti valita sopiva totaaliobjekti. Tämän osion tarkoituksena oli paljastaa haastateltavien tietoisuus lausetyypin vaikutuksesta totaaliobjektien valintaan. Esimerkiksi seuraavassa lauseessa piti tunnistaa nesessiivin vaikutus objektiin: *Kurssilla oli sellainen tehtävä, että jokaisen piti lukea [a] romaani / b) romaanin].* Toiseen tehtäväosioon informanttien piti itse lausua vastaus ääneen nominatiivimuodon perustella. Tällä kertaa he joutuivat valitsemaan genetiivi- ja nominatiivimuotoisten totaaliobjektien sekä partitiivin väliltä. *Nyt minä olen oppisopimuksella töissä tavaratalossa. Talvella suoritin (AMMATTITUTKINTO).* Kolmannessa osiossa annettuna olivat objektin nominatiivi-, genetiivi- ja partitiivimuoto, ja informanttien piti valita niistä oikea. *Laitetaan ilmoitustaululle viesti, mutta [a] se b) sen c) sitä] ei varmaan lueta.* Kolmen tehtäväosion ratkaisemiseen oli noin tunti aikaa. Käsitellen tehtävälauseet yksitellen kolmannen luvun analyysiosioissa.

Haastattelun loppuksi oli vielä noin puoli tuntia aikaa avoimille kysymyksille. Kysyin informanteilta kielellisestä käyttäytymisestä (*Vältätkö jotain kielellisiä muotoja, kun puhut? Käytätkö tiettyä sanaa (esim. jotain), jotta sinun ei tarvitsisi päätellä sanan (objektin) päätettä?*). Olin kiinnostunut myös interferenssistä (*Luuletko, että äidinkielesi vaikuttaa suomen kielen käyttöösi? Tarkemmin, luuletko, että äidinkielesi vaikuttaa objektin sijanvalintaan?*) ja siitä, missä he ovat oppineet objektiin liittyviä sääntöjä. Loppuksi näytin haastateltaville Mai Frickin (2010) kehittämän objektisääntöpaperin (ks. liite 5). Tiedustelin, ovatko heille sen tyyppiset taulukot tuttuja ja olisiko sellaisista taulukoista hyötyä. Kysyin myös, olisivatko he kaivanneet lisää opetusta tietyistä objektiin liittyvistä seikoista.

Haastattelussa kyse oli siis jonkinlaisesta ryhmäintrospektiosta: haastateltavat pääsivät kommentoimaan nimenomaan oman ryhmänsä tuotoksia. Tuotosta alun perin käyttänyt sai ikään kuin toisen mahdollisuuden muodostaa objektin samassa lauseyhteydessä ja kun toinen

haastateltava valitsi objektimuodon, toinen sai kommentoida valintaa. Tätä kautta halusin tarkastella, voiko informantti rauhallisesti miettien löytää vapaassa keskustelussa virheellisenä esiintyneeseen lauseeseen oikean objektin. Asetelman avulla on myös mahdollista valottaa, miten tutkimuksen neljä S2-puhujaa lähestyy objektin valintaa ja miten tietoisia he ovat objektista ja sen sijaan vaikuttavista tekijöistä. Lopulta paljastuvat myös ylitsepääsemättömät ongelmat, esimerkiksi jos kumpikaan haastateltavista ei tiedä vastausta. Introspektiivisten tehtävien tarkoituksena oli paljastaa haastateltavien ajatuskulkuja heidän valitessaan objektin sijaa. Käytän siis introspektiota päästäkseni valintojen takana oleviin syihin.

Valintojen lisäksi on mahdollista tarkkailla informanttien käyttämää kieltä. Tutkijalle paljastuu, minkälaisin sanoin informantit puhuvat objektin valinnasta ja valintaan liittyvistä syistä: Tietääkö informantti, mikä on lauseen objekti ja minkälaiset muodot objekti voi saada? Käyttääkö informantti fennistiikan sanastoa vai puhuuko hän omin sanoin? Käyttääkö hän tunnettuja nimikkeitä valinnan syistä (esimerkiksi *keskeneräisyys*, *negatiivisuus*) vai onko hänellä aivan uusi perustelu valinnalleen?

Käyttämäni introspektiivinen metodi on tutkija- eikä oppijälähtöinen: pyydän haastateltavia nimenomaan selittämään ajatuksiaan tietyistä objekteista. Lisäksi aineistossa esiintyy jonkin verran oppijälähtöistä introspektiota, joka syntyi spontaanisti eikä liity annettuihin tehtäviin vaan esimerkiksi suomen opiskeluun yleensä. Esimerkiksi Sumi kommentoi joidenkin aistiverbien totaali- ja partitiiviobjektien välistä vaihtelua.

Tutkimukseni menetelmää, jossa tarkkaillaan objektin valintaa ja käytetään lisäksi introspektiota objektin sijanvalintaprosessista, on Suomessa aiemmin käyttänyt Eila Hämäläinen (1994) tutkiessaan unkarinkielisen S2-puhujan objektin sijanvalintaa. Muussa yhteydessä introspektiota on hyödynnetty esimerkiksi Maisa Martinin (1995) S2-puhujien nimitysvalintaa ja Yrjö Laurannon (1997) S2-puhujien paikallissijojen käyttöä tutkimisessa väitöstyössä.

Virossa Raili Pool (2006) on käyttänyt samantyyppistä menetelmää tutkiessaan viroa toisena kielenä puhuvia venäjänkielisiä. Tutkimuksessaan Pool tarkastelee 15 edistyneen puhujan objektin sijanvalintaa seitsemän lauseen avulla. Informanteja pyydettiin valitsemaan sopiva sija objektille ja perustelemaan valintansa. Pool vertailee objektin sijanvalintoja haastateltavien mielipiteisiin, objektin käyttöön sekä opetusongelmiin. Tutkimuksesta ilmenee muun muassa, että kieltenoppijat osaavat hyödyntää tietoaan kommentoidessaan sijanvalintaa ja että heillä on halu toimia sijanvalintaan liittyvien sääntöjen mukaisesti.

Kyky selittää omaa kielellistä tuotosta liittyvä tieto yleiseen erontekoon deklaratiiivisen ja proseduraalisen tiedon välillä. Deklaratiivisena tietona pidetään tietoa kohdekielen säännöistä. Deklaratiivinen tieto ilmenee kykynä ilmaista tuotosprosessiin liittyvää tietoa. Sen aktivoimiseen ja kehittämiseen käytännössä tarvitaan Færchin ja Kasperin mukaan proseduraalista tietoa. Proseduraalinen tieto käsittää ne kognitiiviset ja vuorovaikutukselliset prosessit, jotka aktivoituvat kielen vastaanottamisessa, tuottamisessa ja oppimisessa. Nämä prosessit aktivoitu-

vat suurimmalta osin automaattisesti, mikä tarkoittaa, että ne eivät tule lähimuistiin. Se puolestaan tarkoittaa, että proseduraaliseen tietoon ei pääse käsiksi introspektiolla. Færchin ja Kasperin mukaan hidas ja kontrolloitu prosessointi kuitenkin mahdollistaa myös proseduraalisen tiedon introspektion. Lisäksi puhujan kohdatessa ongelmia kieltä tuottaessa tai vastaanottaessa (deklaratiivisen) tiedon puutteen vuoksi, se voi laukaista kommunikatiivisia strategioita, jotka ovat sitten käytettävissä introspektiolla. Introspektiolla pystytään siis paljastamaan varsinkin deklaratiivista tietoa, mutta joissakin tilanteissa myös proseduraaliset prosessit paljastuvat. (Færch – Kasper 1987: 5–7, 12–13, myös Martin 1995: 22, Lauranto 1997: 159.)

Itse olen kiinnostunut molemmista tiedoista, painotus on deklaratiivisen tiedon saamisessa. Deklaratiivinen tieto kuvastaa informanttien koulutuksen ja muun yhteyden kautta saatua tietoa. Se kertoo, miten paljon koulutuksessa on puhuttu objektin sijanvaihtelusta. Deklaratiivisen ja proseduraalisen tiedon vertailu voi antaa viitteitä siitä, miten teoreettisen tiedon soveltaminen onnistuu käytännössä.

Lauranto (1997: 161) toteaa, että mitä alumpana kielenoppija on oppimisjatkumossaan, sitä enemmän hänen tuotoksensa sisältävät tuottamisprosessia kielentäviä jaksoja. Tämä voisi selittää aineistoni oppijälähtöisen introspektion vähäisyyden. Toinen syy siihen vähäisyyteen oli mahdollisesti se, että haastattelut oli vahvasti strukturoitu: tämä on ehkä halvaannuttanut spontaanin kommentoinnin haastattelun ensimmäisessä puolessa, vaikka kehotinkin siihen. Toisaalta kaikki informanttini ovat saaneet formaalista opetusta, mikä lisää S2-puhujien nimitysvuorituksen oppimista tutkineen Maisa Martinin (1995: 22) mukaan oppijan kykyä selittää omaa prosessointia ääneen.

Käsittelen introspektion tuloksia luvuissa 4 ja 5 jokaisen objektikategorian yhteydessä. Ensin esittelen vapaan puheen objektiesiintymiä, sitten introspektion tuloksia, minkä yhteydessä vertailen tuloksia keskenään.

2.3 Tutkimusmenetelmistä yleensä

Yllä esitin aineistonkeruussa käyttämäni metodit. Tässä luvussa puhun siitä, mihin pro gradu -työni sijoittuu menetelmien kannalta yleisemmin. Lisäksi esittelen vapaan keskustelun analyysiin käytetyn virheanalyysin ja introspektiivisten haastatteluiden kanssa käytetyn sisällön-analyysin.

Kieliä on tutkittu toisen ja vieraan kielen näkökulmasta jo 1600-luvulta lähtien. Ala valtavirtastui 1970-luvulla, ja se jaetaan nykyään Wein (2010: 4–5) mukaan kolmeen pääsuuntaukseen: lingvistiseen, psykolingvistiseen ja sosiolingvistiseen. Lingvistit ovat kiinnostuneita muun muassa kielen omaksumisesta, kielen järjestymisestä mielessä sekä puhujan tietoisuudesta vuorovaikutuksessa (mp.). Oma tutkielmani sijoittuu lingvistiselle kentälle. Olen kiinnostunut

suomea toisena kielenä puhuvien objektin käytöstä sekä siitä, miten he prosessoivat sijan vaihteluun liittyviä sääntöjä. Tutkin, kuinka tietoisia neljä informanttiani ovat objektin sijan valinnasta.

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että siinä käytetään laadullisia metodeja. Laadulliseksi metodiksi lasketaan muun muassa ryhmähaastattelu, jota on tässäkin työssä käytetty. Käytetyissä haastatteluissa tutkittavan näkökulma pääsee esille. Aineistoa käsitellään kokonaisvaltaisesti; siksi tässä tutkimuksessa käsitellään objektin käytön lisäksi käytön prosessointia. (Hirsjärvi 2009: 164.)

Käytän abduktiivista päättelyä, joka tunnetumman induktiivisen päättelyn tapaan lähtee liikkeelle havainnoista. Lisäksi abduktiossa käytetään jonkinlaista teoreettista johtolankaa. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 95.) Tässä tutkielmassa hyödynnän johtolankoina sekä aineistosta esiin nousevia objektiin vaikuttavia tekijöitä että valmiita teoreettisia malleja, kyseessä on siis *teoriaohjaava analyysi* (mts. 96). Teoriaohjaavassa mallissa tunnustetaan aikaisemman tiedon vaikutus, mutta aikaisempia teorioita ei testata kuten teorialähtöisessä analyysissä, vaan niitä hyödynnetään uusienkin ajatusten löytämiseksi. Olen hyödyntänyt aiempaa tietoa sekä vapaan keskustelun kysymysten että introspektiivisten tehtävien laatimisessa. Kysymykset on esimerkiksi laadittu niin, että ne viittaavat johonkin prosessiin, jotta vastauksessa käytettäisiin partitiivia. Lisäksi olen kiinnostunut uusista ajattelumalleista: ovatko informanttini esimerkiksi luoneet omia ajatusmalleja objektin sijan päättelystä varten. Teoriaohjaava sekä abduktiivinen analyysi yhdistävät teorian ja aineiston välisen vaihtelun (mts. 97).

Hyvän tutkimuksen kannalta tärkeää on *yleistettävyyden, luotettavuuden ja validiteetin* täytyminen (Moyerin 2010: 29). Kvalitatiivisissa tapaustutkimuksissa yleistettävyys kärsii aineistolähteen pienuudesta. Pienessä aineistossa melko odottamattomat seikat saavat aikaan suuren vaihtelun tuloksissa. Kuten aiemmin totesin, informanttien keskusteluun osallistuminen oli vaihtelevaa. Siitä johtuen haastateltavien tuotosten pituudessa on jonkin verran eroja. Tutkimukseni yleistettävyys kärsii lisäksi siitä, että informantit edustavat koulutuksen osalta samaa ryhmää: kaikilla on korkeakoulututkinto. Korkeakoulutasosta huolimatta pro gradun tuloksia voinee soveltaa eri koulutustaustaisille ja eri oppimisvaiheissa oleville opiskelijoille. Keskeistä objektin sijanvalinnalle näyttäisi esimerkiksi olevan lauseenjäsenten tunnistamiskyky, jota voidaan harjaannuttaa alusta alkaen. (Aiheesta ks. Löflund 2001: 121.)

Tulosten luotettavuutta pohtiessani arvioin oman kielenkäyttöni vaikutusta haastatteluiden kulkuun ja tulosten saantiin. Vapaaseen keskusteluun puutuin vain muutamaan otteeseen antamalla puheenvuoroja passiivisemmille keskustelijoille. Introspektioihin sen sijaan osallistuin aktiivisemmin. Introspektiiviset haastattelut olivat toki hyvin strukturoituja, kun kysymykset käytiin järjestyksessä läpi, mutta esimerkiksi palautteenanto vastaukseen tai suoranainen opettaminen on voinut vaikuttaa tilanteen kulkuun. Haastateltavat oppivat mahdollisesti sekä kanssahaastateltavien että tutkijan kommentteista.

Tutkimuksen validiteetin yhteydessä tarkastellaan, miten sopivia tutkimusmenetelmät ovat mittaamaan kiinnostuksen kohteena olevia seikkoja (Moyer 2010: 30). Tutkielmassani on kyse tiedostetun ja tiedostamattoman objektin valinnan kartoituksesta ja vertailusta. Pienikin otanta mahdollistaa näkökulmien paljastamisen. Informanttien sanavalinnoista löytyy mahdollisesti yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia alan terminologiaan, mikä antaa viitteitä opetuksessa käytetystä terminologiasta ja S2-puhujien objektitietoisuudesta.

Seuraavaksi esittelen, miten aineisto on luokiteltu ja analysoitu.

2.4 Virhe- ja sisällönanalyysistä

Vapaa keskustelu on analysoitu virheanalyysin keinoin. Virheanalyysi kuuluu perinteisiin lingvistisiin tutkimusmenetelmiin. Virheanalyysi on järjestelmällistä virheiden tarkastelua, jolla halutaan selvittää virheitä aiheuttavia seikkoja. Tietoa poikkeamien aiheuttajista voidaan muun muassa käyttää hyväksi kieltenopetuksessa. (Sajavaara 1999: 104.) Vaikka virheanalyysia on muun muassa kritisoitu rajallisesta soveltuvuudesta opetuksen kehittämiseksi sekä siitä, että sillä tarkastellaan kielten negatiivisia ilmiöitä, kuten jo johdannossa alustin, korostaisin kuitenkin menetelmän hyötyä. (Kritiikistä ks. mas. 114–115.) Virheanalyysillä on mahdollista saada tilastollista materiaalia poikkeamien määrästä ja luonteesta. Tarkastelen tässä työssä ainoastaan objekteina toimivia substantiivilausekkeita, joiden sija vaihtelee partitiivi- ja totaaliobjektien välillä (lisää objektista luku 3). Lisäksi pureudun poikkeamien taustalla oleviin syihin introspektiivisten haastatteluiden avulla. Objektien tarkastelu ei siis rajoitu pelkästään virheellisiin tapauksiin, vaan olen kiinnostunut myös onnistuneista muodoista ja pohdin syitä sekä onnistuneelle että virheelliselle objektin käytölle. Tällä tavalla virheanalyysin tulokset eivät jää pintapuoliseksi poikkeamakuvaukseksi.

Jo virheanalyysin ensimmäinen vaihe, virheiden tunnistaminen, toi mukanaan hankaluuksia: koska tietoni informanttien kielellisestä kompetenssista perustuvat ainoastaan tekemiini haastatteluihin, kompetenssivirheiden erottelu lipsahduksista oli paikoittain vaikeaa. Tein virheanalyysin ainoastaan ensimmäisestä vapaasta keskustelusta, jossa informanttien aktiivisuus ja heidän ääntämisensä tarkkuus vaihteli suuresti.

Virheiden tunnistamisen jälkeen luokittelin virheet. Jouduin pohtimaan, minkälaisen painoarvon annan ääntämisen vaikutukselle virheiden luokittelussa. Aineistooni kuuluu esimerkiksi muutama seuraavantyyppinen lause:

Esimerkki 1: Substantiivi ja sen täydennys eri sijoissa.

155	Biol:	! P	mutta jos ilman nimeä esimerkiksi luetaan luetaan sitä
156	Biol:	! N-P	kirja mm

Substantiivin täydennys⁴ *sitä* ei ole samassa sijassa kuin substantiivi, vaikka introspektion perusteella Birol osoittaa vahvaa asiantuntijuutta objektisäännöissä. Voisi päätellä, että tässä tapauksessa kyse on ääntämisestä aiheutuvasta virheestä. Luokittelen myös tällaiset tapaukset poikkeamiksi, koska lopullinen tuotos on standardikielen kannalta virheellinen.

Luokittelen kaikki objektiesiintymät sijoittain. Luokittelen sijat standardimuodon mukaisesti, eli jos nominatiivia on käytetty virheellisesti genetiivin sijasta, luokittelen lauseen genetiivilauseeksi. Partitiiviobjektilliset lauseet on luokiteltu partitiivinaiheuttajan mukaisesti. Tällä tavoin on mahdollista saada koko aineiston kattava kuva siitä, mitä sijoja käytetään toisten asemesta ja missä partitiivikategoriassa on esimerkiksi eniten vaikeuksia.

Erottelen sijat nominatiiviin (N), akkusatiiviin (A), genetiiviin (G) ja partitiiviin (P). Merkitsen näkyviin eron yksikön ja monikon välillä vain sellaisissa tapauksissa, joissa substantiivin täydennyksen ja substantiivin välillä on luvullinen inkongruenssi. Siinä tapauksessa monikon nominatiivi on merkitty lyhenteellä Nm ja monikon partitiivi lyhenteellä Pm. En laske sellaisia lauseita virheellisiksi, joissa on yleisestä kielenkäytöstä poikkeavasti käytetty vaikkapa yksikköä. Tällainen lause on esimerkiksi *olen jonkin verran kattonut=äää suomalaista ((elokuva))* (D, vk: 95). Tässä olisi tavallisempaa käyttää monikollista partitiivia, mutta lause on luokiteltu oikeaksi.

Esimerkki 2. Objektin sijan mukainen luokittelu.

144	1	Deva:	! P	.hh en oo <u>en</u> oo vielä <u>hali</u> (.) <u>tanut sitä</u> (-)
146	2	Deva:	! N-P	kyllä jos <u>osaat</u> [<u>latina</u> sitten eiköni- hihi]
161	3	Deva:	! N-G	uhm mun mielestä ni- asia oli toisin (.) eli (-) .hh aihe oli n- näin että hän oli suo- slovakialainen (.) joka muutti Suomen (-) ja hän <u>sai palkinto</u> (.)
166	4	Deva:	! P	nyt mä (.) joskus <u>käsittelem</u> mu- muiden has- .hh <u>hagemuksia</u>

Esimerkki 2 on näyte objektiluokittelustani. Kun objektiluokitus on merkitty yksittäisellä merkillä, kuten esimerkklauseessa 1 ja 4 ”P”, niin silloin kyse on standardivalinnasta. Kun objektiluokitus on esimerkiksi ”N-P”, se tarkoittaa, että informantti on käyttänyt nominatiivia (N) lauseessa, jossa pitäisi käyttää partitiivia (P). Tällä tavoin saan tiedot siitä, valitaanko joku sija esimerkiksi useammin toisen muodon asemesta. Yksi ennako-oletukseni on aiempien tutkimusten perusteella, että nominatiivi valitaan kaikista eniten jonkun muun sijan asemesta.

Käytän värikoodia sijavaihtelun nopeaan tunnistamiseen. Taulukko löytyy sekä seuraavalta sivulta että liitteestä 3.

⁴ Puhun tässä työssä attribuuteista *substantiivin täydennyksinä*, kuten myös ISK (2005: 830) tekee. Aiemmin kieliopeissa attribuutti on luokiteltu lauseenjäseneksi.

Taulukko 2. Värikoodi.

	standardisija		nominatiivi genetiivin sijasta (N-G)
	nominatiivi partitiivin sijasta (N-P)		partitiivi genetiivin sijasta (P-G)
	nominatiivi partitiivin tai genetiivin sijasta (N-P/G)		genetiivi partitiivin sijasta (G-P)
	yksikön nominatiivi monikon nominatiivin sijasta (Ny-Nm)		adverbi partitiivin sijasta (Adv-P)
	monikon partitiivi yksikön partitiivin sijasta (Pm-Py)		genetiivi nominatiivin sijasta (G-N)

Sijakategorioiden lisäksi luokittelen objektiesiintymät sellaisten kategorioiden mukaan, jotka ovat objektin vaihtelun kannalta olennaisia. Nämä kategoriat olen jakanut niihin, jotka aiheuttavat partitiivin sekä niihin, jotka vaikuttavat totaaliobjektin sijaan. Partitiivinaiheuttajat ovat kielteisyyden, epämääräinen paljous ja rajaamaton aspekti (ks. luku 4). Totaaliobjektin sija vaihtelee sen mukaan, onko objektin tarkoitteena pronomini, monikollinen nominatiivi tai numeraali ja onko lause subjektiton vai subjektillinen. Totaaliobjektikategoriat ovat sen mukaan monikon nominatiivi ja akkusatiivi, yksikön nominatiivi ja genetiivi (ks. luku 5).

Perinteisesti poikkeamat on virheanalyysissä eroteltu interlingvaalisiin, intralingvalisiin sekä opetuksen aiheuttamiin virheisiin (Sajavaara 1999: 116). Kuten mainitsin, pohdin interlingvaalista vaikutusta eli äidinkielen vaikutusta virheisiin vain välillisesti, informanttien omien kommenttien kautta. Opetuksen vaikutusta poikkeamiin on vaikea arvioida. Jokainen opiskelija tulee eri taustasta ja on oppinut suomea eri koulutusten kautta. Jos jokin vahva tekijä viittaa opetuksen vaikutukseen, otan toki siihen kantaa. Intralingvaalisiin virheisiin en ota kantaa.

Virheanalyysin päätteeksi on luontevaa pohtia virheiden merkitystä suhteessa kohdekielen järjestelmään sekä sitä, kuinka paljon kommunikaatio kärsii poikkeamista. Maisa Martin (1999) kysyykin artikkelissaan *Suomi toisena ja vieraana kielenä*, mikä on riittävä kielitaito. Samassa artikkelissa hän myös nostaa esiin, että alan tutkimus kulkee usein käsi kädessä soveltavan kielitieteen kanssa. Virhe-esiintymien avulla voi pohtia, mitä seurauksia niillä on opetuksen ja oppimateriaalin tekemiseen. (Mas. 157–160.)

Virheanalyysin yhteydessä on tärkeää muistaa, että virheet ovat luonnollinen osa oppijan kielenkäytön kehitystä, eikä kaikkiin virheisiin tarvitse puuttua eikä pystykään puuttumaan. Mutta milloin on puututtava poikkeamiin? Sajavaara (1999: 119) esittää, että "[m]onissa tutkimuksissa on voitu havaita, että virheiden korjaaminen, jolla siis on yhtymäkohtia kielitietoisuuden lisäämiseen, nopeuttaa kielen omaksumista." Kielellisten poikkeamien taustalla piilevät syyt voivat olla monenlaisia. Kontrastiivisen tutkimuksen haasteena pidetäänkin sen psykolingvistisen ulottuvuuden vahvistamista. On otettava esimerkiksi huomioon kielenoppijan

tiedot kielistä ja tietojen suhde muihin käsityksiin, kuten kommunikojakuvaan ja minäkäsitykseen. (Mas. 121.)

Käsittelen oppijoiden introspektion tuloksia teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä voidaan käyttää jo olemassa olevia teorioita sulkematta pois aineistosta esiin nousevia seikkoja (Tuomi – Sarajärvi 2009: 96–97). Käytän jo olemassa olevana analyysikehyksenä objektin sijaan vaikuttavia tekijöitä objektitapausten luokitteluun. Lisäksi tarkkailen muita aineistosta nousevia seikkoja kuten vaikkapa poikkeamat yhdistäviä seikkoja.

En litteroinut introspektiivisiä haastatteluita, vaan kirjasin jokaisesta tehtävälauseesta sanotut asiat ylös: haastateltavien objektivalinnat ja kommentit. Lisäksi keräsin kaikki yleisesti objektista tai esimerkiksi suomen kielestä tehdyt kommentit. Analysoin haastatteluiden sisällöt: Minkälaisin termein informantit puhuvat objektista? Entä poikkeavatko heidän käyttämänsä termit ja heidän näkemistapansa suomalaisesta kielentutkimuksen perinteestä?

3 Teoriasta käytäntöön: objekti ja sen sijanvaihtelu

Tässä luvussa käsittelen objektia lauseenjäsenenä sekä objektin sijaan vaikuttavia tekijöitä. Ensin pyrin määrittelemään objektin tämän työn kannalta olennaisesta näkökulmasta. Näin ollen en käsittele esimerkiksi objektina toimivia lauseita tai objektin sijaisia adverbiaaleja. Määrittelyn jälkeen esittelen aineiston yleisesti.

Luvuissa 4 ja 5 kuvailen objektin sijaan vaikuttavia tekijöitä tarkemmin. Luvussa 4 käsitelen niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat totaali- ja partitiiviobjektien väliseen vaihteluun. Vaihtelu perustuu totaali- ja partitiiviobjektien välisiin merkityseroihin. Luvussa 5 erittelen niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat totaaliobjektien vaihteluun, eli puhun totaaliobjektien välisestä täydennysjakaumasta.

3.1 Objektin määrittely

Objekti on, subjektin ja predikaatiivin ohella, kolmas keskeinen lauseenjäsen (Hakulinen – Karlsson 1979: 157). Objektina toimii substantiivilauseke, infiniittinen lauseke tai lause. Prototyyppinen objekti esiintyy transitiiiverbin yhteydessä eli verbin kanssa, jonka valenssiin kuuluu objekti. Objekti on siis verbin täydennys. Objektin sija vaihtelee niin kutsutuissa kieliopillisissa sijoissa. (ISK 2005: 881–882.) Kieliopillisiksi sijoiksi kutsutaan partitiivia, nominatiivia, genetiiviä ja akkusatiivia. Nimitys perustuu sijojen keskeiseen tehtävään ilmaista nominin kieliopillinen käyttö eli siihen, onko kyse subjektista, predikaatiivista vai objektista. (Alho – Kauppinen 2008: 45.)

Prototyyppisen objektin tarkoituksessa subjektin tarkoite saa tai pyrkii saamaan toiminnallaan aikaan tilan tai paikan muutoksen (ISK 2005: 881). Alla olevassa esimerkissä 3 subjektin tarkoite eli yksikön ensimmäinen persoona saa aikaan objektitarkoitteen *oleskelulupa* tilan muutoksen, objektin tarkoite siirtyy subjektitarkoitteen omistukseen.

Esimerkki 3. Prototyyppinen objektin tarkoite.

3	Sumi:	! G	siis menin naimisiin suomalaisen miehen kanssa ja (~) <u>sain</u> oleskelu- (.) oleskeluluvankin .hh hh
---	-------	-----	--

Verbiä, jonka valenssiin kuuluu objekti, kutsutaan transitiiiverbiksi. Vastaavasti lausetta, jossa on objekti, kutsutaan transitiivilauseeksi. Transitiivilauseessa verbinä voi olla myös intransitiiviverbi eli verbi, jonka valenssiin ei tavallisesti kuulu objekti (esim. *juosta asia*). Tässä tutkielmassa objektin tarkastelu on rajattu transitiivilauseiden substantiivilausekkeisiin, koska

niiden sija vaihtelee niin sanottujen totaali- ja partitiiviobjektien⁵ välillä, vaikka esimerkiksi myös jotkut kielteiset päälauseet voivat aiheuttaa *että*-lauseeseen partitiiviobjektin (ks. Itkonen 1974: 184).

On kahdenlaista objektivaihtelua: vaihtelua partitiivi- ja totaaliobjektien välillä sekä vaihtelua totaaliobjektien välillä. Ensimmäinen perustuu merkityseroon ja ennemminkin semanttisiin eli merkitykseen liittyviin tekijöihin (Hakulinen – Karlsson 1979: 183). Toinen vaihtelu perustuu totaaliobjektien väliseen täydennysjakaumaan, joka on syntaktinen eli perustuu lauserakenteeseen (mts. 181). Kuten objektia ja sen sijavaihtelua tutkinut Leino teoksessaan *Lauseet ja tilanteet* (1991) kokoo, objektivaihteluun vaikuttavien tekijöiden luettelointi on hyvin hankalaa, miltei mahdotonta. Hankaluus johtuu siitä, että objektivaihtelu liittyy monenlaisiin tekijöihin, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Suomea toisena kielenä puhuvalle syntaktiset seikat ovat siis opeteltavissa, vaikka aiemmista tutkimuksista ja tästäkin tutkimuksesta ilmenee, ettei totaaliobjektin vaihtelukaan ole itsestäänselvyys. Ymmärryksen kannalta tärkeämpi on totaali- ja partitiiviobjektien välinen vaihtelu, koska vaihteluun sisältyy merkityseroja. Partitiivi- ja totaaliobjektivaihteluun vaikuttavat verbit, itse objekti, mahdolliset adverbiaalit ja aina myös puhujan tulkinta tilanteesta (Leino 1991).

Otsikoiden 4 *Partitiiviobjekti* ja 5 *Totaaliobjektit* alla yritän luetteloida objektin sijaan vaikuttavat tekijät tavalla, joka on tuttu niin kutsutuista eliminointitaulukoista (ks. esim. Frick 2010, White 2003: 254). Eliminointitaulukot ovat S2-puhujalle hyödyllisiä apuvälineitä objektin sijaanvalinnassa. Taulukko mahdollistuu objektin sijaan vaikuttavien tekijöiden välisistä vahvuuseroista eli rankijärjestyksestä.⁶ Tekijät on listattu vahvimasta tekijästä heikoimpaan, esimerkiksi negatiivisuus vahvimpana sijaan vaikuttavana tekijänä on listan kärjessä. Partitiivin aiheuttajista jokainen voisi olla listan kärjessä, mutta negatiivisuus on useimmiten helpoiten huomattavissa. S2-puhujan ei tarvitse siinä tapauksessa edes miettiä, onko objekti abstraktisana tai aspekti irresultatiivinen, mikä nopeuttaa päättelyprosessia. Tässä tutkielmassa fokuksessa ovat ne seikat, jotka askarruttivat haastateltaviani. Sitä, onko eliminointitaulukon järjestys paras mahdollinen S2-puhujalle, pohdin edempänä työssä. Vahvuuseroista johtuu, että aloitan monimutkaisemmista semanttisista tekijöistä ja siirryn sitten syntaktisiin vaikuttajiin. Aspektia käsittelevässä luvussa 4.3.1 perehdyn tarkemmin myös verbien rooliin objektin sijaanvalinnassa.

Esimerkkeinä pyrin hyödyntämään mahdollisimman paljon oman aineistoni objektiesiintymiä, jotta haastateltavien onnistuneetkin objektin sijaanvalinnat saisivat ansaitsemansa tilan. Seuraavalla sivulla on esimerkki (4) siitä miten objektiesiintymät on rakennettu. Aineiston

⁵ Puhun tässä työssä ISK:n tapaan nominatiivi-, genetiivi- ja akkusatiivisijaisista objekteista *totaaliobjekteina* (ks. alaviitteet ISK 2005: 882–883), vaikka näistä kolmesta sijasta on käytetty muussa alan kirjallisuudessa myös syntaktista käsitettä *akkusatiiviobjekti* (ks. Hakulinen – Karlsson 1979: 181). Itse käytän termiä *akkusatiiviobjekti* ainoastaan t-päätteisistä persoonapronomineista ja interrogatiivipronominista *kuka*.

⁶ Löflund (2001: 106) puhuu vahvuuseroista *rankijärjestyksenä*.

esimerkit on numeroitu juoksevasti toiseen sarakkeeseen sen mukaan, miten lauseet esiintyvät vapaassa keskustelussa (ks. liite 6).

Esimerkki 4. Objektitaulukoiden rakenne.

	220	Deva:	! P-G	sä muistat sitä
	221	Deva:	! N-G	sana (~) eli roskikseen ja roski .hh se jää mieleen .hhh ja kun hän puhuu (.) iiee-

Taulukoiden kolmannessa sarakkeessa on puhujan nimi, tässä siis Deva, ja neljännessä on tieto objektin sijasta. Esimerkissä standardin mukainen sija olisi genetiivi (G). Genetiivin asemesta on valittu toisaalta partitiivi (P) ja toisaalta nominatiivi (N) eli P-G ja N-G. Lauseet on luokiteltu aspektiltaan perfektiivisiksi genetiivitapauksiksi, koska niiden oikea sija olisi genetiivi. Esiintymät on luokiteltu standardisijan mukaan eli tässä genetiiviin kuuluviksi.

Analyysini keskittyy objektin sijanvalintaan, vaikka Löflundin (2001: 100–103) mukaan ongelmat objektin taivutuksessa alkavat objektin tunnistamisesta. On esimerkiksi ongelmallista, että eri kielissä objekti määritellään eri tavoin. Tämän vuoksi S2-puhujat ihmettelevät joskus, miksi valenssiadverbiaali ei olekaan suomessa objekti, vaikka tekeminen kohdistuukin siihen (aiheesta ks. mas. 104–105). Itse jouduin ajallisista syistä hylkäämään suunnittelemani tehtävän, joka olisi objektivalinnan lisäksi tutkinut objektin löytämistä. Analyysini perustuu siis puhtaasti objektin valintaan, joka on, erään Löflundin opiskelijan mukaan, ”periaatteessa aika helppoa, jos osaa säännöt” (mas. 100). Useammin suomen opiskelijat kuitenkin kokevat objektin sijanvalinnan hankalana (ks. esim. Huikuri 2010).

Seuraavaksi esittelen aineistoa yleisesti.

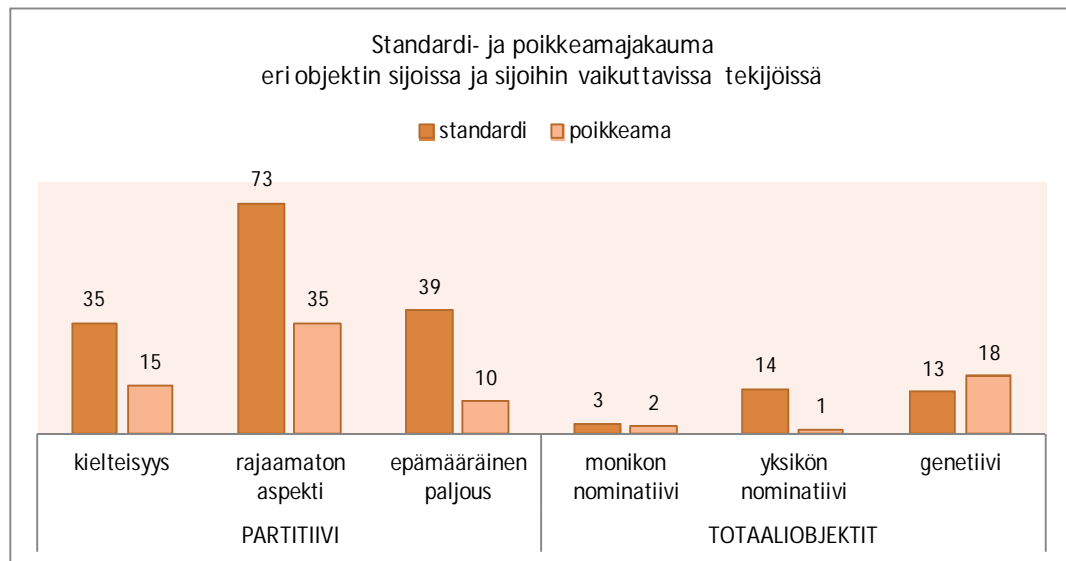
3.2 Yleiskuva aineiston objektitapauksista

Tässä luvussa käsittelen standardi- ja poikkeamatapausten jakaumaa eri objektin sijaan vaikuttavien tekijöiden osalta sekä puhujien välistä standardi- ja poikkeamajakaumaa. Lisäksi esittelen, mitkä sijat on valittu toisten asemesta.

Kuten seuraavalla sivulla olevasta taulukosta 3 käy ilmi, mikään objektiin vaikuttava kategoria ei ole puhujille ongelmaton, vaan kaikissa ilmenee poikkeamatapauksia. Taulukkoon on koottu kaikki vapaan keskustelun objektiesiintymät objektin sijaan vaikuttavien tekijöiden mukaan. Vasemmalta oikealle näkyvät partitiivinaiheuttajat *kielteisyys*, *rajaamaton aspekti* ja *epämääräinen paljous* sekä totaaliobjektimuodot *monikon nominatiivi*, *yksikön nominatiivi* ja *genetiivi*.⁷ Nämä vaaka-akselin luokat on lisäksi jaettu standardi- ja poikkeamaluokkiin. Pylväiden yläpuolella näkyvät esiintymien määrät.

⁷ Vapaassa keskustelussa ei ollut akkusatiiviesiintymiä.

Taulukko 3. Standardi- ja poikkeamaesiintymät eri objektin sijoissa ja sijoihin vaikuttavissa tekijöissä.

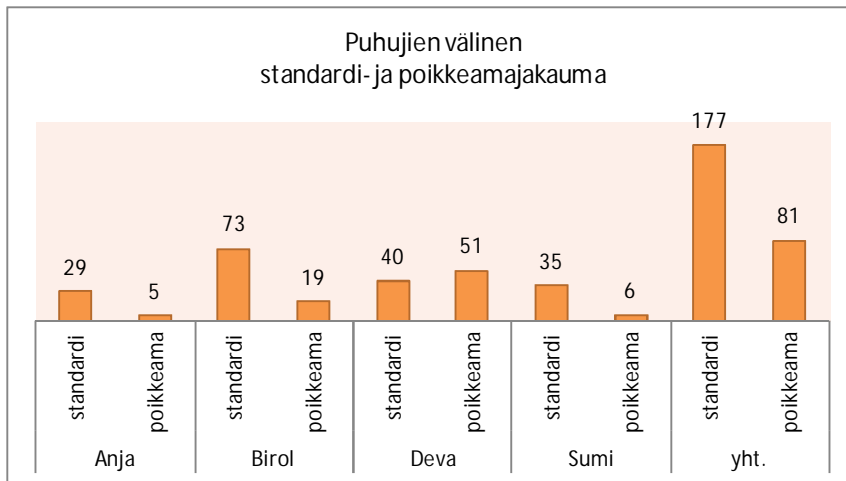

Aineistossa on eniten partitiivia vaativia lauseita (207 kpl). Niistä suurimman ryhmän muodostavat rajaamatonta aspektia kuvaavat lauseet (108 kpl). Kielteissävyisiä lauseita (50 kpl) on melkein saman verran kuin epämääräistä paljoutta ilmentäviä (49 kpl). Totaaliobjektitapauksia on 51, niistä suurin on genetiivimuotoisten objektien ryhmä (31 kpl). Monikollisia nominatiiveja on 5 ja yksiköllisiä nominatiivitapauksia on 15.

Partitiivitaupauksia on siis selkeästi enemmän kuin totaaliobjekteja. Myös Hakulisen ja Karlssonin (1979: 181–182) seitsemänkymmentäluvulla tekemässä tekstiaineistoa tutkivassa kvantitatiivisessa selvityksessä ilmenee, että partitiiviobjekti on yleisin objektin sija (44 %). Samaan tulokseen tulee myös ISK (2005: 1179) tekstikorpyslaskelmissa: objektien partitiiviesiintymät vaihtelevat 56 ja 58 prosentin välillä. Tämän tutkimuksen huomattavasti suurempi prosenttiarvo (80,23 %) johtunee laskentatavastani: lasken jokaisen objektin tarkoitteeseen kuuluvan sanan yhdeksi objektitapaukseksi, koska joissain tapauksissa pääsana ja sen määrite ovat keskenään eri sijassa, ja tilastoinnissa ne ovat siten eri luokissa. Myös se, että partitiivia käytetään puhekielessä esimerkiksi kohteliaisuuden ilmaisemiseksi, saattaa selittää jossain määrin partitiivien määrän (mts. 1632).

Kuten taulukosta ilmenee, informanteilta luonnistui parhaiten yksiköllisen nominatiivin valinta (standarditapauksia on yli 93 %) sekä partitiivin valinta epämääräisen paljouden yhteydessä (yli 79 % standarditapausta). Myös kielteisyys ja rajaamaton aspekti onnistuivat noin 70 prosentissa tapauksista. Suurin poikkeamamäärä on genetiivimuotoisissa objekteissa, joista yli puolet on virheellisiä. Toiseksi eniten virheitä on monikollisen nominatiivin tapauksissa (40 %).

Taulukko 4. Puhujien välinen standardi- ja poikkeamajakauma.

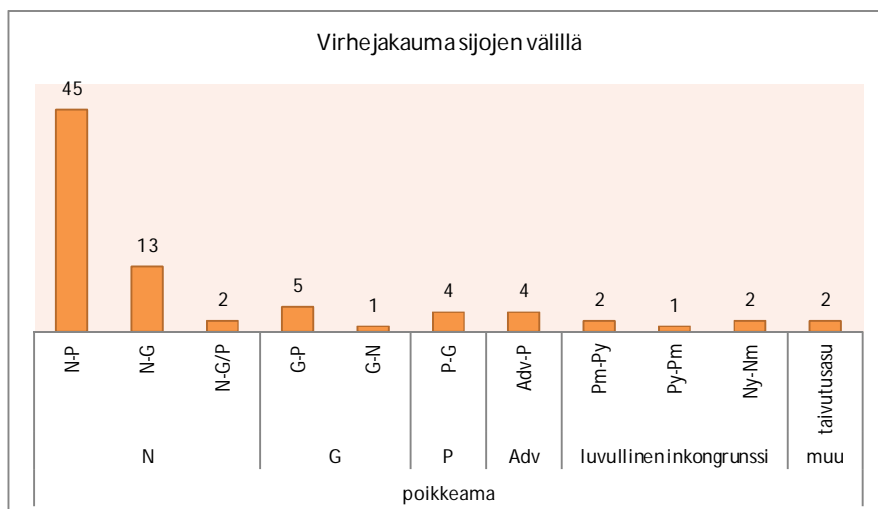

Taulukosta 4 ilmenevät puhujien väliset erot objektin sijanvalinnassa. Informanttien välillä on suuria eroja esiintymien määrissä. Tämä on selitettävissä aiemmin mainitulla keskusteluaktiivisuudella. Birolilla ja Devalla on kummallakin noin 90 esiintymää, Anjalla ja Sumilla noin 40.

Kaiken kaikkiaan 258 objektiesiintymästä 177 kappaletta on standardin mukaisia ja 81 standardista poikkeavia. Keskimääräinen poikkeamaprosentti on vähän yli 31. Standardinmukaisin on Sumin objektin käyttö, poikkeuksellisin Devan. Devan objekteista yli puolet saivat poikkeavan sijan.

Taulukkoon 5 on koottu standardisijan asemesta valitut muodot. Vaaka-akselissa näkyy alimpana, mikä sija on poikkeava. Poikkeavan sijan yllä näkyy, minkä sijan asemesta se valittiin. Nominatiivia käytettiin yhteensä 60 kertaa jonkun muun sijan asemesta, genetiiviä kuusi kertaa, partitiivia tai adverbialia kumpaakin neljä kertaa. Luvullista inkongruenssia määritteen ja edussanan välillä oli viidessä ja poikkeava taivutusasu kahdessa tapauksessa.

Taulukko 5. Virhejakauma sijojen välillä.

4 Partitiiviobjekti

”Objektivaikeudet kulmineituvat kysymykseen siitä, milloin objektin sijaksi valitaan partitiivi, milloin akkusatiivi [totaaliobjekti]. Lauseen merkityksenkin kannalta tämä on ensiarvoinen kysymys, onhan partitiivi- ja akkusatiiviobjektin [totaaliobjektin] välillä (lähes aina) merkitysero.” (Löflund 2001: 105.)

Partitiiviobjektista on toisinaan puhuttu myös *partiaalisena objektina*. Termi sisältää ajatuksen partitiivista osana jotakin kokonaisuutta. (ISK 2005: 882–883.) Vanhastaan partitiivin ja totaaliobjektin vaihtelu on liitetty osan ja kokonaisuuden väliseen suhteeseen (Leino 1991: 134). Tämä on kuitenkin vain yksi partitiivi- ja totaaliobjektin vaihtelun ominaisuus, ja muun muassa ISK:ssa pidetään nimitystä partiaallinen objekti liian rajoittuneena, koska partitiivi kuvaa partiaalisuuden lisäksi myös kielteisyyttä ja tilanteiden päätepiteettömyyttä (ISK 2005: 883, 1186). Itkosen (1974: 175) mukaan partitiivissa on kyse *ylijäämän sallivasta paljoudesta* ja vastaavasti totaaliobjektissa *ylijäämän kieltävästä paljoudesta*. Itse puhun tässä työssä ISK:n tapaan partitiivin rajaamattomuudesta ja totaaliobjektin rajattuudesta.

Aiemmin mainittu partitiivin yleisyys johtuu sen monista käyttöyhteyksistä: partitiivi esiintyy merkitykseltään kielteisissä lauseissa, se voi osoittaa objektin tarkoitteen jaolliseksi ja kvantitatiivisesti epämääräiseksi, lisäksi partitiivi esiintyy aspektiltaan rajaamattomissa lauseissa (ISK 2005: 1186). Näitä tekijöitä ja niiden soveltamista sekä vapaassa keskustelussa että tehtäväorientoituneessa introspektiossa käyn läpi seuraavissa alaluvuissa. Aloitan kiellosta, minkä jälkeen käsittelen rajaamatonta aspektia ja epämääräistä paljoutta.

Alaluvut on rakennettu niin, että niiden alussa esittelen teoriaa objektin sijaan vaikuttavasta tekijästä eli teoriaa siitä, miten tunnistaa vaikuttava tekijä. Tässä yhteydessä puin myös vaikeuksia, jotka aiheutuivat yrittäessäni jakaa aineiston objektitapaukset ensisijaisen objektiin vaikuttavan tekijän mukaan. Teoriaosuuden jälkeen esittelen yleisempiä haastatteluiden tuloksia kuten esimerkiksi standardi- ja poikkeamamääriä ja objektien sijajakaumia. Yleisen esittelyn jälkeen käyn kaikki vapaan keskustelun virhe-esiintymät läpi ja vertailen niitä saman keskustelun samantyyppisiin oikeisiin tapauksiin. Koko lukuun palmikoin introspektion tuloksia ja informanttien pohdintoja.

S2-puhuja oppii yksikön partitiivin muodostusta muodollisen opetuksen alussa. Sijaa tutkinut Maisa Martin (1995: 67, 174) pitää yksikön partitiivin muodostusta suhteellisen selkeänä. Tämä siksi, että yksikön partitiivin vartalo ei muutu nominatiivista ja partitiivin päätteitä on kolme (*A*, *tA* ja *ttA*). (Yksikön partitiivin muodostuksesta esim. White 2003: 39–42). Monikon partitiivi opetetaan myöhemmässä vaiheessa opintoja, koska muodostuksessa pitää ottaa huomioon sanan lopussa olevan vokaalin lisäksi tavujen määrä ja sanan ensimmäisessä tavussa esiintyvät vokaalit. (Monikon partitiivin muodostuksesta esim. mts. 2003: 55–58.) Mainituista

syistä monikon muodostusta voi pitää yksikön muodostusta vaikeampana. Muun muassa yksikön ja monikon partitiivin esiintymismääriä kirjallisessa aineistossa laskeneen Räsäsen (1979: 25) mukaan yksikön partitiivi esiintyy melkein 1,5 kertaa useammin kuin monikon partitiivi. Toki tässä tutkimuksessa tarkastelen vain objektinsijassa olevia partitiivimuotoja, niistä yksikön partitiivi on huomattavasti yleisempi kuin monikon.

4.1 *Anteks en mä osaa ranskaa yhtään.* – Kielteisyydestä

Kielto on vahvin objektin sijaan vaikuttava tekijä. Kieltoauseen objekti on lähes poikkeuksetta partitiivissa. Kielteisessä lauseessa objektilla ilmaistu aspekti- tai kvantiteettiero ei näy. (Hakulinen – Karlsson 1979: 182.) Käsittelen seuraavaksi kielteisyyttä ensin yleisesti. Sitten analysoin vapaan keskustelun ja introspektion kielto tapauksia.

Kieltoa ilmaistaan joko kieltoverbillä tai jollain muulla kieltoaineella. Tällainen kieltoaine voi olla esimerkiksi adverbi *tuskin* tai kvanttori *harva* (Hakulinen – Karlsson 1979: 182–183). Lisäksi MA-infinitiivin abessiivi eli kielteinen mAttA-rakenne, karitiiviset tOn-johtoiset adjektiivit (esim. *mahdoton*) sekä kielteisävyiset adjektiivit (*hankala, vaikea, turha*) voivat aiheuttaa partitiivin (mts. 1979:182–183, Itkonen 1974: 184). Epäilyksen tai kielteisen sävyn sisältävän, rakenteeltaan myönteisenkin lauseen objekti voi olla partitiivissa (Hakulinen – Karlsson 1979: 182). Tällainen tapaus on esimerkki 5, jossa Birol epäilee, onko hänen kohtalotoverinsa, suomea toisena kielenä puhuva Alexandra Salmela kirjoittanut esikoisteoksensa yksin. Objekti *kaikki* on partitiivissa, vaikka rakenne on myönteinen. Partitiivi korostaa Birolin epäilystä.

Esimerkki 5. Epäilevä myönteinen lause (Birol, vk: 173).

Biol:	voi epeilä osaako hän hyvin (-) mitä miten hän on kirjoitanut (.)
Biol:	kuinka monta .h ö::: henkilö ovat korjanet sitä tekstiä
Deva:	m
Biol:	<u>ovatko itse hän öö kirjoitanut kaikea</u> (.) osaako hän niin hyvin

Poikkeus kieltopartitiivin käytöstä on puolestaan sellainen kysymyslause, johon odotetaan myönteistä vastausta, kuten lause *etkö ostanut pyörän?* (ks. Itkonen 1974: 184). Löflund (2001: 107) mainitsee, että totaaliobjekti esiintyy tietyin ehdoin myös infinitiiviattribuuttirakenteessa, jossa kiellon vaikutus ei ylety jälkimmäiseen, infinitiivimuodon objektiin: *Hän haluaa, että presidentiltä ei viedä **valtaa** erottaa eduskunnan luottamusta nauttiva **ministeri**.* Myös siinä tapauksessa, että kielto ei kohdistu verbin ilmaisemaan toimintaan, vaan kielto viittaa johonkin muuhun, lauseessa voi olla totaaliobjekti: *Saddamin menettely asettaa ei vain **hänet itsensä***

vaan koko Irakin *kansan tukalaan asemaan* (mp.). Tämänäyppiset objektitapaukset eivät ole kovin yleisiä, vaikka toki edistynyt S2-kirjoittaja voi törmätä tällaisiin ja vaatia vastauksia.

Kielteisyys tarkoittaa siis semanttista kielteisyyttä, joka ei riipu pintarakenteista (Hakulinen – Karlsson 1979: 183). (Lisää aiheesta ISK 2005: 1550–1557.) Olen havainnollistanut Löflundin (2001: 108) esimerkkitaapaukset lauseen rakenteellisesta ja sisällöllisestä myönteisyydestä ja kielteisyydestä kuvassa 1.

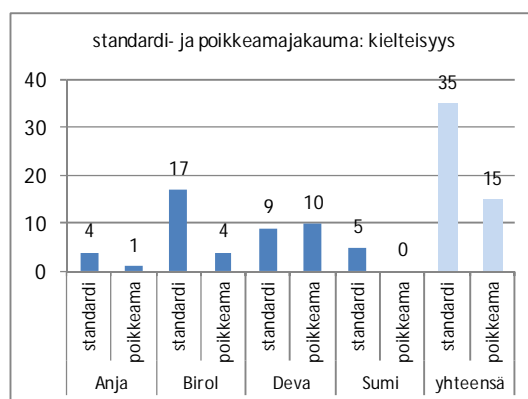
	Lause on rakenteeltaan <u>kielteinen</u>	Lause on rakenteeltaan <u>myönteinen</u>
Lause on sisällöltään <u>kielteinen</u>	PARTITIIVI	PARTITIIVI
Lause on sisällöltään <u>myönteinen</u>	TOTAALIOBJEKTI	TOTAALIOBJEKTI

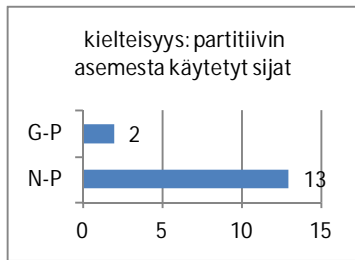
Kuva 1. Rakenteellinen ja sisällöllinen myönteisyys ja kielteisyys.

Pedagogisesta näkökulmasta helpoiten opetettava on yleisimmin esiintyvä kieltoverbi. Jos lauseessa ei ole nimenomaista kieltomorfeemia, S2-puhuja ei välttämättä tajua lausetta kielteiseksi (Löflund 2001: 110). Niin sanotuissa eliminointitaulukoissa, joita S2-puhuja voi käyttää sijanvalinnan helpottamiseksi, ehdoksi partitiiville on annettu negatiivisuus. Mutta sitä, mitä negatiivisuus tarkoittaa, ei ole avattu tarpeeksi yksityiskohtaisesti, joten taulukko auttaa muunkielistä vain rajoitetusti. Taulukkoon voisi lisätä myös muita kieltoaineiksia. Pidemmälle edistynyt kaippaa taulukon rinnalle syventäviä selostuksia kielteisyydestä ja yksityiskohtaisia ohjeita totaali- ja partitiiviobjektin vivahde-eroista.

4.2 Kielteisyys: objektin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa

Oikealla olevaan taulukkoon on koottu vapaan keskustelun kielteiset lauseet. 50 kieltotapauksesta 15 eli liki kolmasosa on standardista poikkeavia. Kolmella puhujalla on enemmän standardi- kuin poikkeamaesiintymiä. Devan 19 kieltolauseesta kymmenen sisälsi poikkeavan objektin.

Väärinä sijoina käytettiin kaksi kertaa genetiiviä ja 13 kertaa nominatiivia. Genetiiviä käyttivät kerran Anja ja kerran Deva. Standardiesiintymistä 30 sisältää kieltoverbin, poikkeamista kaikki sisältävät kieltoverbin. Viisi esiintymää ei sisällä kieltoverbiä, mutta lauseet ovat sisällöltään kielteisiä ja saavat sen vuoksi partitiiviobjektin. Aiemmin esitetyn esimerkin 5 lisäksi seuraavatkin lauseet a ja b on mahdollista tulkita kielteisiksi:

- a) #jaa# siitä systä (.) on vaikea rakentaa hyvää sanastoa (B, vk: 249–250)
 b) ö: on on todella vaikea (.) välitä niitä tunteita (0.7) .hhhhh (0.6) toiseen kieleen (~) (B, vk: 214–215)

Introspektiosta ilmenee, että negatiivisuus on teoreettisella tasolla hallinnassa. Introspektion kuudessa kielteisessä lauseessa on osattu valita partitiivi ja antaa syyksi negatiivisuus. Tehtävälauseista neljä oli aktiivisia ja kaksi passiivisia.⁸ Vapaassa keskustelussa sen sijaan melkein 30 prosenttia tapauksista on poikkeavia. Minkälaiden lauseiden ja substantiivien yhteydessä sitten syntyy virheitä? Mistä poikkeamat johtuvat?

Seuraavaksi esittelen kaikki poikkeavat kieltotapaukset. Sen jälkeen käsittelen joitain vapaan keskustelun poikkeamista esiin nousseita piirteitä. Lopuksi suhteutan vapaan keskustelun esiintymiä introspektion tapauksiin.

Tästä alkaen esitetyt kielteiset objektitapaukset on numeroitu esiintymisjärjestyksen mukaan juoksevasti ensimmäiseen sarakkeeseen. Standarditapaukset on merkitty vihreällä. Poikkeavat *genetiivi partitiivin asemesta* -tapaukset (G-P) on merkitty sinisellä ja *nominatiivi partitiivin asemesta* -tapaukset (N-P) oranssilla. Esimerkkien verbit on alleviivattu ja objektit lihavoitu.

1	195	Anja:	! G-P	<u>kato</u> mulla on virolainen kan ^o s ^o alaisus [-] £mä en o(h)saa viroa£ [-] £mä <u>en saisi palkinnon£</u>
		Deva:	! N-P	mut sä voit kirjoita joku venäjäkieleline- (.) kirja vaikka

	191	Deva:	! P	mutta nyt tuntee että mä en osaa oikeesti (-) siis inglantia
2	192	Deva:	! G-P	nii mä en käyttäny (.) ja mä <u>en osa kaiken</u>
3	192b	Deva:	! N-P	<u>kaks-</u> (-)
	193	Deva:	! P	o- on niin mil- mi- miljona sana´ <u>mitä</u> mä <u>en käy-</u> (.) käyttäny

⁸ Introspektiossa testasin myös e-subjektin valintaa negatiiviseen omistuslauseeseen, koska e-subjektin sijanvaihtelu muistuttaa monissa suhteissa objektin sijanvaihtelua. E-subjekti on esimerkiksi silloin partitiivimuotoinen, kun substantiivilauseke on jaollinen tai lause kielteinen. Lauseen olleessa rajattu ja e-subjektin olleessa persoonapronomini objekti on akkusatiivimuodossa. (Aiheesta lisää ISK 2005: 852–855, e-subjektiluokittelun kritiikki ks. Toivainen 1999: 129–155.)

Testaamani lause oli *Farhia kertoo, että hänellä ei ole [suomalainen televisio]*. Lause ei ole informantien tuottama. Vaikka en käsittele tällaisia tapauksia tässä työssä enempää, oli minusta kiinnostavaa, että Deva, Anja ja Sumi valitsivat lauseeseen partitiiviobjektin, mutta Birol nominatiivin. Huomattuaan, että oikea vastaus olisi partitiivimuotoinen, Birol kommentoi, että ”[tämä ei ole uusi asia, mutta] joskus pää menee sekaisin”. Vastaus oli siis mahdollisesti lipsahdus tai negatiivisuuden vaikutus omistuslauseeseen ei ole sittenkään vielä juurtunut syvälle.

4	257	Deva:	! N-P	mä <u>en</u> (-) ö: <u>luke kaikki</u> (-)
5	258	Deva:	! N-P	siis <u>sanat</u> tai (.)

	208	Biol:		niistä ongelmista ↑ei tule sellaisia
				keskustelutapahtumia ne äh itse <u>en ole</u> ööö
		Biol:	! P	<u>seurannut</u> ööö <u>tätä</u> öömm
6	209	Biol:	! N-P	<u>ohjelma</u> tai
	210	Biol:	! P	<u>juttua</u> mutta,

7	110	Biol:	! N-P	ehkä jotakin (-) ööm (-) on vaike sanoa minä en (-) en <u>en tunne</u> kovin hyvin mm Suomen kirjallisuuden <u>historia</u>
	111	Biol:	! P	ja sitten <u>teoksia</u> (-)

		Deva:	! N	ja: (-) nykyän mulla on niin kiire että
8	131	Deva:	! N-P	mä en pys- (-) mä <u>en haluu</u> tai (-) öh <u>sijoita</u> itseasiassa <u>aika</u>
		Deva:	! N-P	.hhh tonne opis- o:- op- ö lue lukeman tomonen kaunokirja

9	71	Deva:	! N-P	eli ne <u>ei halu semmonen</u>
10	72	Deva:	! N-P	<u>kanaliha</u>

11	97	Deva:	! N-P	esimerksi (.) <u>nimi ei muista</u> .hh
	98	Deva:	! N-G*	paitsi <u>toi paha maa</u> (.) se oli kiva (.) .hh eli se on jäänyt mieleen
12	99	Deva:	! N-P	.h <jaa mä <u>en muista</u> > (.) suomalaisia elokuvia- (.) elokuvaohjaajia <u>nimi</u> .hh

13	204	Deva:	! N-P	↑mun mielestä <u>ne e-</u> (.) <u>ei voi rekisteröidä</u> . (-) .thhh
				<u>[p:arisuhtensa.</u>
		Anja:		[°Suomessa°.
		Deva:		(-)
		Deva:		eiku Nepalissa. (.) tästä mu=kotimaasta. (-) puhu. °paljon°

14	138	Biol:	! N-P	mutta jos <u>se</u> varmaan [<u>ei luetan</u> (-) b- o- d- äx]
----	-----	-------	-------	--

15	180	Biol:	! N-P	[öö] minä <u>en</u> tark- en öö <u>käytännyt</u> öö <u>suomalainen</u>
	181	Biol:	! P	<u>sa↑na</u> (-)

Anjan tuottaman lauseen 1 objekti on konkreettinen kokonaisuus *palkinto* ja lauseen verbi *saada* rajaava. Myönteinen lause olisi siis selkeästi rajattu (*Mä saisin palkinnon.*). Myös Devan tuottamassa lauseessa 2–3 objekti on genetiivimuotoinen. Objektina toimivat kvanttoripronomini *kaikki* ja numeraali *kaksi*.

1) *£mä en saisi palkinnon£* (A, vk: 195)

2–3) *nii mä en käyttäny (.) ja mä en osaa kaiken kaks-* (~) (D, vk: 192–192b)

Tulkitsen myös numeraalin objektiksi, koska vaikuttaa siltä, että Deva yrittää sanoa **mä en osaa kaiken kaksi miljoonaa sanaa*. Numeraali tosin jää kesken, mutta yritys taivuttaa se partitiivissa näkyisi sanan vartalossa.

Numeraalien taivutus on S2-puhujalle vaativaa, pitäähän melkein kaikkia numeraalin osia taivuttaa. Puhekielessä numeraalit jäävätkin kirjakieltä lyhyemmiksi, ja välillä kuulee

asiantuntijapuhujan sanovan esimerkiksi *kaksytkuudelle* sen sijaan, että sanoisi *kahdellekymmenellekuudelle*. Deva ratkaisee taivutusongelman sanomalla asiansa toisenlaisella lauseella.

Molemmat esimerkit ovat erikoislaatuisia: Anja puhuu hieman teatraalisesti, korostetun pettyneesti. Deva ehdottaa Anjalle, että hänhän voisi saada virolaisen ”Finlandia-palkinnon”, mutta Anja torjuu ehdotuksen, hän ei osaa viroa. Toisessa lauseessa Deva haluaa voimakkaasti painottaa, että hän ei osaa kaikkia kahtamiljoonaa sanaa. Koko aineistossa *kaikki*-sanan sisältäviä virheellisiä tuotoksia on useita. Yksi syy siihen, että sanan taivutusparadigmaa ei osata käyttää, voi olla se, että opetuksessa *kaikki*-kvanttoripronominia käytetään kokemuksiin mukaan usein nominatiivin monikkomuodon yhteydessä (esim. *kaikki ihmiset, kaikki sanat*). Vastaavasti yksikön partitiivia opetetaan apusanalla *monta*: yksi kirja – monta kirjaa. (Esimerkkejä tästä löytyy oppikirjaklassikosta *Suomea suomeksi. 1.* (2005: 48).)

Esimerkki 6. *Kaikki* - genetiivi- ja nominatiivimuoto.

Syön kaiken (ruoan). ~ *Syön kaikki* (sämpylät).
Ich esse alles (Essen). ~ *Ich esse alle* (Brötchen).
I am eating everything. / *I am eating all the food.* ~ *I am eating all the buns.*

Esimerkki 7. *Kaikki* ja *ei mitään*.

En syö kaikkea. ~ *En syö mitään.*
Ich esse nicht alles. ~ *Ich esse nichts.*
I am not eating everything. ~ *I am not eating anything.*

Lisäksi kvanttoripronomini *kaikki* ymmärretään monissa kielissä tyhjentävänä ja positiivisena. *Kaikki* luetellaan ISK:ssa (2005: 726) universaaliin kvanttoripronominien ryhmään eli *kaikki* tarkoittaa koko mainittua joukkoa. *Kaikki* on siis indefiniittisyyden tai partiaalisuuden vastakohta. Se, että myös *kaikki* voi saada partitiivi-, monikon nominatiivi- tai genetiivipäätteen, saattaa siis suomea toisena kielenä puhuvasta tuntua hieman ristiriitaiselta. Jos *kaikki* kerran tarkoittaa kaikkea, miksi se saisi vielä päätteen? Vaikka *kaikki* toki taipuu muissakin kielissä, niin esimerkin 7 vaihtelu saattaa tuntua vaikealta.

Esimerkin 7 vasemmalla oleva lause sisältää ajatuksen, että jotain on tullut syötyä, toisen mukaan mitään ei ole syöty. Kielteisenä *kaikki* ei siis tarkoittakaan koko joukkoa, vaan silloin on käytettävä toista ilmaisua: *ei mitään*.

ISK:n (2005: 726) mukaan *kaikki* eroaakin muista universaaleista pronomineista (*kumpikin, molemmat, jokainen ja kukin*) siinä, että sillä kvantifioidaan myös ainetta ja jaollisina esitettyjä abstraktioita eli jaollisia entiteettejä. Esimerkiksi saksaksi tai englanniksi kielteisessä

lauseessa universaalien kvanttoripronominin sijasta toimii toinen sana, joka vastannee suomalaista muotoa *ei mitään* (esim. eng. *everything – anything*, sak. *alles – nichts*).

Vaikka ero on olemassa muissakin kielissä, se on voinut jäädä oppijalta huomaamatta. Se, että suomeksi voidaan käyttää *kaikki*-pronominin partitiivimuotoa, voi tuntua ristiriitaiselta.

Numeraali- ja *kaikki*-tapauksen lisäksi minua askarrutti genetiivimuodon käyttö: Voiko olla, että ajatus kokonaisuudesta on syöpynyt niin voimakkaasti puhujien mieleen, että muiden tekijöiden, tässä negatiivisuuden, vaikutus jää kokonaisuuden jalkoihin? Lause 2–3 *nii mä en käyttäny* (.) ja mä *en osa kaiken kaks-* (~) *o- on niin mil- mi- miljona sana' mitä mä en käy-* (.) *käyttäny* vaikuttaa siltä, että Deva haluaa nimenomaan korostaa, että hän ei osaa kaikkea. Viitteitä siihen, että genetiivi on kuormittunut ”kokonaisuus”-merkityksellä antavat jotkut Devan kommentit introspektiossa. Pohdin genetiiviobjektin ylikäyttöä tai ylikorostumista vielä myöhemmin analyysissa.

4–5) mä *en* (~) *ö: luke kaikki* (~) *siis sanat tai* (.) (D, vk: 257 – 258)

Myös lause 4–5 sisältää monikon nominatiivin muotoiset objektit: *kaikki* ja *sanat*. Tässä tapauksessa voisi luulla, että kyse on edellä mainitusta kiteytyneestä tavasta käyttää kvanttoria monikon nominatiivin kanssa. Toisaalta juuri Devalla myös ilmaistut, joiden odottaisi olevan vakiintuneita, esiintyvät poikkeuksellisen taivutuksen kanssa: hän esimerkiksi tuottaa objektin *monta hakemuksia*. Kuten yllä mainitsin, *monta*-kvanttoripronominia käytetään kokemukseni mukaan opetettaessa partitiivin muodostusta. Monikon partitiivin muoto *monia* ei esiinny lainkaan vapaassa keskustelussa.

19) *ovatko itse hän öö kirjoitanut kaikea* (.) (B, vk: 173)

20) *kun katsotaan=ääöö khirkhollis↑historia* (.) *muutuksia tapahtuu, ↑ei voi vaihta*, (~) *kaikia*, [lakeja] (B, vk: 205–207)

Kielteisten standarditapausten joukosta löytyy Birolin kaksi tuotosta, joissa objektina on *kaikki*. Tapauksen 19 objekti on yksikön ja tapauksen 20 objekti monikon partitiivissa. Birol osaa käyttää muotoja oikeassa yhteydessä. Ennen objektia tapauksessa 20 on pitkä tauko (1,1 sekuntia), tämä voisi toki viitata siihen, että Birol pohtisi objektin sijaa, toisaalta hänen puheeseensa sekunnin mittaiset tauot ovat melko tavallisia.

Seuraavia lauseita 6–10 yhdistää se, että niiden objektit päättyvät nominatiivimuodossa a:han eli partitiivissa niissä pitäisi olla pitkä vokaali.

6) *itse en ole ööö seurannut ööö tätä öömm ohjelma tai juttua mutta*, (B, vk:208–210)

7) *en tunne kovin hyvin mm Suomen kirjallisuuden historia ja sitten teoksia* (~) (B, vk: 110)

8) *mä en pys-* (~) *mä en halua tai* (~) *öh sijoita itseasiassa aika* (D,vk: 131)

9–10) eli ne *ei halu semmonen kanaliha* (D, vk: 71–72)

Lauseessa 6 ja 7 kyse on mahdollisesti ääntämisestä. Viitteitä siitä antaa se, että liian lyhyiksi jäävien objektien lisäksi lauseissa on muita, oikein taivutettuja, partitiiviojekteja. Varsinkin lauseen 7 objekti *historia* on siinä mielessä salakavala, että siinä on ikään kuin partitiivin a-pääte kuten vierasperäisissä i-sanoissa (esim. *banaani* : *banaania* vrt. **histori* : *historia*). Myös lauseessa 8 kyse voi olla ääntämisestä, lauseessa 9–10 sen sijaan *-nen*-pääteinen *semmonen* viittaa siihen, ettei partitiivimuodostukseen pyrittykään.

15–16) #jaa# siitä systä (.) on vaikea *rakentaa hyvää sanastoa* (B, vk: 249–250)
19) [öö] minä en tark- en öö käyttänyt öö *suomalainen sa↑na*´ (~) (B, vk: 180–181)

A:han päättyviä objekteja oli myös oikeita, kuten lauseissa 15 ja 19. Tosin tapaus 19 jäi hieman lyhyemmäksi kuin pitkä vokaali. Kysyinkin Devalta ja Birolilta introspektiossa, ovatko he huomanneet, että pitkät vokaalit jäävät heidän puheessaan liian lyhyiksi. Molemmat olivat miettineet asiaa. Deva kertoi korjaavansa lyhyeksi jäävän objektin, kun sellaisen huomaa. Birol pohti, että vaikka suomen kursseilla on opetettu, että tuplavokaali pitää lausua kahtena vokaalina, se lausutaan todellisuudessa puolitoistakertaisena. Näin toteaa myös Koivisto (1994: 133), jonka mukaan esimerkiksi länsimurteissa partitiivin ääntäminen varioi pitkän ja lyhyen ääntämisen välillä. Kukaan informanteista ei kuitenkaan puhu länsimurretta vaan yleiskieltä.

Birolin mielestä hänen omassa puheessaan pitkä vokaali jää vielä lyhyemmäksi kuin puolitoista vokaalia. Birol totesi myös, että objektin lopussa oleva vokaali vaikuttaa ääntämiseen, eli kun vokaali on eri kuin partitiivin pääte, ääntäminen on helpompaa. Birol pitää ääntämistä hankalana ja S2-puhujan äidinkieltä vahvimpana suomen tuottamiseen vaikuttavana tekijänä.

Testasin lausetta 9–10 (*eli ne ei halu semmonen kananliha*) introspektiossa lauseella *He eivät halua [SEMMOINEN KANANLIHA], – –].* Lause ei aiheuttanut Anjalle, Birolle eikä Sumille ongelmia, mutta Devalle *nen*-päätteisen pronominin taivutus tuotti vaikeuksia. Hän taivutti sanan kahdesti elatiivissa (*semmoisesta*), mutta sanan *kananliha* selkeästi partitiivissa. Deva ei huomannut eroa oman lausumansa ja minun lausumani (*semmoista*) välillä. Kuitenkin korrekteista kielteisistä lauseista löytyy myös oikein taivutettu *nen*-loppuinen substantiivi *pitäis olla rehellinen* (.) *katson televisijoita mutta ei kovin paljon suomalaista* (D, vk: 93–94).

Tulen käsittelemään tulevissa kappaleissa vielä enemmän tämäntyyppisiä taivutusvirheitä. Mielestäni ne viittaavat jonkinasteiseen fossiloitumiseen. Koiviston (1994: 30) mukaan fossiloituminen voi ilmentyä eri tavoin. Muun muassa se, että eri tilanteissa saman sanan oikea ja väärä muoto esiintyvät rinnakkain puhujan tajuamatta eroa, viittaa fossiloitumiseen. Introspektiossa käy ilmi, että Deva suhtautuu välttelevästi sanakirjoihin ja kielioppiin, mikä on ehkä edesauttanut ilmiötä. Hän on tehnyt valinnan tutustua uusiin kieliaineisiin vain, jos ne aiheuttavat ongelmia. Silloin Deva mieluiten etsii sanan internetistä ja katsoo sanaan liittyviä kuvia. Lisäksi hän kertoo introspektion lopussa, että ”kieliopin pitää tulla itsestään”.

11) *esimerksi* (.) *nimi ei muista* .hh (D, vk: 97)

12) *mä en muista*> (.) *suomalaisia elokuvia*- (.) *elokuvaohjaajia nimi* .hh (D, vk: 99)

Devan tuottamat lauseet 11 ja 12 sisältävät virheellisen nominatiivimuotoisen objektin. Objekti on alkuperäisten *i*-sanojen tavoin taipuva sana *nimi*. Lauseen 11 korrekti yksikön partitiivimuoto (*nimeä*) olisi *i:e*-vokaalivaihtelun vuoksi selkeästi erotettavissa myös lyhyempänä (esim. **nime*). Deva ei kuitenkaan pyri sanan taivuttamiseen. Lauseen poikkeuksellisesta sanajärjestyksestä johtuen – objekti edeltää verbiä – objekti mahdollisesti sekoittuu subjektiin, joka puolestaan on useimmiten nominatiivimuotoinen. Tässä on mahdollista myös, että *muistaa*-verbi sekoittuu verbivartalon intransitiiviseen muotoon *muistua*, jolloin verbin valenssi muuttuu ja *nimi* olisikin lauseen subjekti ja oikeassa sijassa.

Lauseessa 12 on sen sijaan selkeä subjekti, sitä kuitenkin seuraa ilmeisen vaikeasti taivutettava objektin määrite *suomalaisten elokuvaohjaajien* tai vain *elokuvaohjaajien*, mikä on voinut vaatia puhujan kaiken keskittymisen. Toisaalta spontaanissa puheessa vähemmän eheä lauserakenne on tavallinen. Puhujan ajatuskulku voi muuttua puhuessa, minkä seurauksena sanat ovat poikkeavassa sijassa. Deva halusi mahdollisesti sanoa *en muista suomalaisia elokuvia enkä elokuvaohjaajien nimiä*. Monikon genetiivin sijasta määrite onkin monikon partitiivissa, sen sijaan itse edussana jää taivuttamatta. Objektin korrekti muoto olisi ollut monikollinen partitiivi eli *nimiä*. Testatessani lauseen objektinvalintaa introspektiossa lauseella *Susanne ei muista sen suomalaisen elokuvaohjaajan [NIMI]*. Sijanvalinnassa ei ilmennyt kenellekään ongelmia. Taivutettavana oli ainoastaan edussana. Jos tehtävänä olisi ollut myös määritteen taivuttaminen, tulokset olisivat voineet olla erilaiset.

Vilkasta keskustelua aiheuttanut kysymys seksuaalivähemmistöjen asemasta informanttien kotimaissa poiki seuraavan kiinnostavan esimerkin:

13) *↑mun mielestä ne e-* (.) *ei voi rekisteröidä*. (0.4) .thhh [*p:grisuhtensa*]. (D, vk: 204)

Kieltoesiintymien verbit ovat, edeltävän esimerkin *rekisteröidä*-verbiä lukuun ottamatta, sellaisia, jotka opitaan opiskelun alkuvaiheessa, kuten esimerkiksi *osata*, *ottaa* ja *ymmärtää*. Ajattelen kuitenkin, että tapauksen 13 virhelähde ei ole poikkeuksellinen verbi, vaan omistusliitteen käyttö. Omistusliitteen käytön vaikeudesta olen saanut näyttöä jo kandidaatintutkimukseni (2008). Palaan possessiivisuffiksin käyttöön luvussa 5.1, jossa käsittelen possessiivisuffiksin sisältävää introspektiotehtävää.

Introspektiossa testasin kielteisen passiivilauseen sijanvalintaa samaan aihepiiriin kuuluvalla lauseella *1) Kirkossa ei vihitä [a) homot ja lesbot b) homoja ja lesboja]*. Lause on testilauseista ainoa, jonka objekti on monikollinen. Lause perustuu vapaan keskustelun standardilauseeseen *siis kirkossa ei vih- vihkitän lesboja tai .hh homoja* (.) *mut se on (~) ä::heidän oma asia* (D, vk: 202–203). Valinta ei aiheuttanut kenellekään ongelmia, ja partitiivin syyksi ilmoitettiin yksimielisesti negatiivisuus. Jälkeenpäin ajateltuna objektin olisi voinut antaa

itse taivutettavaksi, toisaalta tutkielman keskiössä on objektin sijanvalinta eikä objektin muodostus, vaikka niiden välille ei voikaan aina selkeää rajaa vetää.

Kielteisissä poikkeamaesiintymissä oli myös jonkin verran persoonapronomineja. Näin myös lauseessa 14. *mutta jos se varmaan [ei luetaan (~) b- o- d- äx]* (B, vk: 138). Pohdin persoonapronominien vaikutusta sijanvalintaan myöhemmin analyysissa ja käytän siinä yhteydessä esimerkkeinä myös kieltotapauksia. Sama koskee *i*-loppuisia objekteja, joita käsitelen jatkossa vielä yksityiskohtaisemmin. Lauseessa 14 virhe aiheutuu mahdollisesti myös käänteisestä sanajärjestyksestä. Kieltoverbi seuraa objektia. Lauseessa on sekä negaatio että liian lyhyeksi jäänyt positiivinen passiivin muoto. Testasin tämän tapauksen objektitaivutusta introspektiossa samantyyppisellä lauseella: *3/1) Laitetaan ilmoitustaululle viesti, mutta [a) se b) sen c) sitä] ei varmaan lueta*. Syventävässä haastattelussa lause ei aiheuttanut minkäänlaisia ongelmia, informantit olivat yksimielisiä lauseen kielteisyydestä ja objektin partitiivisijasta.

Muutkaan introspektion tehtävät eivät aiheuttaneet ongelmia, vaikka odotin esimerkiksi lauseen *2/11 Me tuskin ostamme [VENE]*. aiheuttavan vaikeuksia, koska siinä ei ole kieltoverbiä. Vastoin odotuksia kaikki neljä informanttia olivat selvillä *tuskin*-sanana vaikutuksesta objektiin ja mainitsivat lisäksi, että *tuskin*-ainekseen liittyy epävarmuuden sävy. Pyysin heitä mainitsemaan lisää tällaisia partitiivin aiheuttavia aineksia ja Deva arveli, että *harvoin* voisi olla samantyyppinen. Sumi puolestaan pohti, että tällaisia aineksia ei ole paljon puhekielessä. On kiinnostavaa, että kenellekään eivät tulleet mieleen negatiivissävyiset adjektiivit kuten *mahdoton* tai *vaikea*, joihin arvelisin törmäävän arkikielessä useinkin ja joita ainakin Birol käyttää myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Tässä paljastuvatkin introspektion rajat: kaikkea, mitä osaa, ei välttämättä tiedosta.

Kiinnostava kommentti tuli tehtävän *2/6 Ruoasta oli löydetty jotakin vaarallista ainetta, mutta en muista [MIKÄ]*. yhteydessä. Tehtävä perustuu hieman toisenlaiseen tuotokseen, jossa pronomini *mikä* toimii subjektina: *mutta oli löydetty jotakin vaarallista (.) ainetta en muista mikä se oli* (B, vk: 75–77). Minua kiinnosti pronominin taivuttaminen, joten muutin lauseen tarkoituksiini sopivaksi. Kaikki informantit sanoivat valitsevansa partitiivin. Deva ja Sumi, jotka vastasivat ensimmäisinä, perustelivat valintansa kielteisyydellä. Birolkin oli samaa mieltä. Deva sanoi, että *mikä* taipuisi joko muodossa *mitä* tai *mitään*. Devan mielestä muotojen välillä ei ole eroa. Birolin mielestä joskus sanotaan *en tiedä sitä* ja joskus *en tiedä mitään*. Avattuani merkityseron, hekin huomasivat muotojen välisen eron. Anja kiinnitti tehtävässä huomiota päälauseen objektin *jotakin vaarallista ainetta* partitiivimuotoon ja sanoi, että sen takia siihen viittaavan rinnasteisen päälauseen objektinkin pitäisi olla partitiivissa. Anja perusteli partitiivin käyttöä siis ensisijaisesti objektin epämääräisellä paljoudella.

4.3 *Sä ymmärrät ja sua ymmäretä* – Rajaamaton aspekti ja epämääräinen paljous

Muista luvuista poiketen käsittelen tässä limittäin kahta objektin sijaan vaikuttavaa tekijää: rajaamatonta aspektia ja epämääräistä paljoutta. Päädyin tähän ratkaisuun huomattuani, miten vaikeaa rajanveto näiden semanttisten piirteiden välillä on.

Käsittelen seuraavaksi rajaamatonta aspektia ja epämääräistä paljoutta teoreettiselta kannalta. Sen jälkeen pohdin kategorioiden välistä rajanvetoa ja rajanvedon hyödyllisyyttä S2-opetuksen kannalta. Esittelen tekemäni rajanvedon esimerkkien kautta. Rajanvetoni on väistä-mättä tulkinnanvarainen. Rajattua aspektia käsittelen totaaliobjektia käsittelevässä luvussa 5.

Teoriaosuuden jälkeen tutkin vapaan keskustelun ja introspektion tapauksia. Tutkin näitä tapauksia omassa analyysiosiossa. Analyysiosio on jaettu rajaamattomaan aspektiin ja epämääräiseen paljouteen.

4.3.1 Rajaamattomasta aspektista

Frickin (2010, ks. liite 5) eliminointitaulukon mukaan aspekti saadaan selvitettyä kysymällä, kuvaako lause prosessia vai tulosta. Jos kyse on prosessista, aspekti on rajaamaton. Jos kyse on tuloksesta, aspekti on rajattu. Yksinkertaisimmillaan jako näkyy esimerkissä *Kirjoitan kirjettä.* – *Kirjoitan kirjeen.* Useimmiten luokittelu ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen – monen S2-puhujan harmiksi.

ISK (2005: 1430) kuvailee aspektia laajasisältöiseksi ja moniselitteiseksi käsitteeksi, jolla tarkoitetaan lauseen rakenteen eri tasoilla ilmeneviä tilanteen keston ilmaisemiseen liittyviä seikkoja. Jos vertaa Anjan (vk: 125) tuottamaa lausetta *nii ja mä oon lukenut (~) Annan Leenan Härkösen (~) kirjan* lauseeseen *Olen lukenut kirjaa.*, huomaa, että Anjan käyttämä totaaliobjekti ilmaisee, että koko kirja on luettu ennen puhehetkeä. Toisen lauseen partitiiviobjekti jättää avoimeksi, minkä verran kirjasta on luettu. Lisäksi objektin sija voi vaikuttaa lauseen ajalliseen tulkintaan: preesensissä totaaliobjektillinen lause saa futurillisen tulkinnan (*Luen kirjan.*), partitiivimuotoisella objektilla tekemisen keskeneräisyys korostuu. (ks. esim. Larjavaara 1991: 374).

Käsittelen aspektia ainoastaan objektivalinnan kannalta olennaisesta näkökulmasta transitiivilauseiden yhteydessä, vaikka aspektista puhutaan myös objektittoman lauseen yhteydessä. Jouduin rajaamaan tarkastelua myös objektisijaisten adverbiaalien eli osmien suhteen. Osmat eivät ole mukana analyysissä, vaikka nekin ilmaisevat tilanteen keston rajoja ja ovat vuorovaikutuksessa objektin kanssa.⁹

⁹ Osmien sijanvaihtelusta enemmän esimerkiksi Leino (1991).

Aspekti voi olla rajattu tai rajaamaton.¹⁰ Kun lause esittää tilanteen aspektiltaan rajaamattomana, huomio kiinnitetään johonkin tilanteen vaiheeseen. Tilanne esitetään, kuten esimerkeissä 1–3, käynnissä olevana tai olleena, keskeneräisenä tai tulokseen johtamattomana.

1) *tällä hetkellä mä luen (~) kirjaa karmasta* (A, vk: 127)

2) *olen opiskelut ö: kielitiedettä? ja filolo↑gia? tällä hetkelläkin vielä opiskelen ö:m (~) suoritan maisterintutkin(.).non* (B, vk: 24)

Myös toistuvaa tapaa tai taipumusta ilmaisevat eli habituaalista tilannetta kuvaavat lauseet ovat aspektiltaan rajaamattomia:

3) *teetkö kotona (.) venäläistä tai virolaista ruokaa?* (S, vk 58–60)

4) *jos käyttää suomee suomee [sanakirjaa] ehkä sillä tavalla (~) vähän (~) tunkeutuu toi kieleen sisään* (B, vk 264)

Yksiselitteisimmin rajaamattomuutta ilmaistaan partitiiviobjektilla, silloin kun lause on myönteinen ja objekti yksiköllinen ja jaotontarkoitteinen – eli yksilöitävissä ja rajattavissa oleva entiteetti, jota ei voi jakaa mutta jonka voi laskea (esim. *sanakirja*). Rajaamaton aspekti neutralisoituu, jos lause on kielteinen tai jos objekti ilmaisee jaollista entiteettiä eli epämääräistä paljoutta. Vain siinä tapauksessa, että lause on myönteinen ja objektiin entiteetti jaoton, S2-puhujan pitää tietoisesti päätellä, onko kyse rajatusta vai rajaamattomasta aspektista. (ISK 2005: 550, 1430–1450.) Aspekti on ehdoista haastavin, koska siihen vaikuttaa monta tekijää.

Kuva 2. Objektiin vaikuttavat aspektuaaliset tekijät.

Tekijöiksi ISK luettelee lauseen aspektin, verbi-ilmauksen aspektuaalisen tilannetyypin sekä verbin oman aspektimerkityksen (ks. kuva 2). (Mts. 1430.) Selostan seuraavissa alaluvuissa, mitä verbi-ilmauksen aspektuaalinen tilannetyyppi ja verbin aspektimerkitys tarkoittavat.

¹⁰ Aspektin rajattuudesta ja rajaamattomuudesta on puhuttu alan kirjallisuudessa monin eri termein. Itse käytän tässä työssä ISK:n termejä rajatusta ja rajaamattomasta aspektista. Rajattua aspektia kutsutaan toisessa yhteydessä myös perfektiiviseksi, terminatiiviseksi, loppuun saatetuksi. Rajaamattomasta aspektista puhutaan myös imperfektiivisenä, kurssiivisenä tai duratiivisenä aspektina. (ISK 2005: 1430–1431.) (*Aspekti*-termin käytöstä esimerkiksi venäjän kielessä ks. Larjavaara 1991.)

Tukeudun selonteossa ISK:n esittämiin teorioihin ja pyrin käyttämään tämän työn keskusteluaineiston esimerkkejä. Pohdin, hyötyykö S2-puhuja aspektia hahmottamaan pyrkivistä teorioista ja löytyykö niiden joukosta mahdollisesti jokin tarkennus eliminointitaulukkokysymyksiin.

4.3.1.1 Verbi-ilmausten aspektuaaliset tilannetyypit

Tilanteet edustavat erilaisia aspektuaalisia tilannetyyppejä. Niitä tilannetyyppejä esitetään erilaisilla verbi-ilmauksilla. (ISK 2005: 1430.) Verbi-ilmausten aspektuaaliset tilannetyypit jaetaan *tiloihin* ja *tapahumiin* (mts. 1432).

Tyypillinen tila on statiivinen, eli lauseessa ei tapahdu muutosta, ja ateeninen, mikä tarkoittaa, ettei lause sisällä tulosta tai päätepidettä (ISK 2005: 1432).

5) *mä rakastan Suomea* (A, vk: 50)

6) *palkinot öö [as]iat (ää) jollakin tavalla ei (~) minun mielestäni (.) eivät perustu (~) välttämättä (.) kirjallisuuteen se sisältää myös muita tekijöitä* (B, vk: 177–178)

7) *sä muistat sitä sana (~) eli roskikseen ja roski .hh se jää mieleen* (D, vk: 220–221)

Omistus- ja sisältyvyysuhdetta ilmaisevat verbit, kuten esimerkin 6 verbi *sisältää*, kuvaavat tilaa eivätkä muutosta. On joitain verbejä, jotka ilmaisevat jatkuvaa tilaa mutta konjuoivat resultatiivisesti, kuten esimerkiksi lauseessa *Näen talon*. (Leino 1991: 138–139). Sellaisia verbejä on kutsuttu kvasiresultatiivisiksi (termin esitti alun perin Itkonen 1974). Kvasiresultatiiviset verbit ovat S2-puhujalle vaikeita, koska eliminointitaulukon sääntö, että prosessia kuvailevassa lauseessa on partitiiviobjekti (ks. Frick 2010), ei pidä kvasiresultatiivisten verbien kohdalla paikkaansa. Alla olevassa näytteessä introspektiivisesta haastattelussa Anja ja Sumi ihmettelevätkin kvasiresultatiivisten verbien *muistaa*, *kuulla* ja *nähdä* objektin sijanvalintaa. *Muistaa* toimii verbinä lauseessa 7, joka on peräisin vapaasta keskustelusta. Deva käyttää sen yhteydessä virheellisesti partitiiviobjektia. Palaan tapaukseen analyysissä.

S: *Slovakialaissyntyinen Alexandra Salmela voitti Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinnon – –.*

I: Miksi [valitsit genetiivimuodon]?

S: *Mä muistan, että joskus luin sellaisen lauseen, jossa oli niiku *joku voitti tämän kisan* tai olikse olympialaisen (~) jotain sellaisen lauseen olen joskus lukenut ja **mä vain muistan sen – – Vai olikse muistan *sitä*? Ai, objekti on vaikea.***

[– –]

I: **Just sanoit, että *mä muistan sen* tai *mä muistan sitä*. Mitä mieltä te ootte siitä, kumpi on oikein?**

S: **En minä voi olla ikinä varma siitä.**

- [He miettivät ja maistelevat vaihtoehtoja ääneen.]
- S: **Tai olen joskus kuullut sitä, kuullut sen tai olen nähnyt sen, olen nähnyt sitä. En mä ikinä voi olla varma.**
- I: Onks se just noi aistiasiat, että nähdä, kuulla [– –]?
- S: Voi olla.
- A: **Niin voi olla, koska ne aistiverbit on monissa kielissä eri tavalla** (~) toimi. Muistan kun mä opiskelin viron kieltä [– –] eli verbit jotka osoittavat jotain tekemistä ja ne jotka osoittavat aistia [saavat tietyn päätteen].

Myös sääverbien kuvaamat tilanteet ovat päätepiteettömiä, minkä takia niitä pidetään tilana. Tällainen on esimerkiksi lause 8, joka sisältää sääverbin *sataa*. Myös lauseen 9 verbi *tarkoittaa* kuvaa tilaa. Muita tällaisia tilaa kuvaavia verbejä ovat esimerkiksi *omistaa*, *käsittää*, *peittää*, *muistuttaa*, *merkitä* ja *ilmentää*. (ISK 2005: 1433.)

- 8) °jos *sataa* paljon *lunta* sitten° (B, vk: 92)
- 9) .hh h eli (~) mä tiedän mik- **m:itä** .hhh sana: *tarkoittaa* (D, vk: 223)
- 10) niin meidän pitäisi antaa heillekin .hhh oikeuksia.hh mennä naimisiin (.) ja asua (.) niku virallisesti sellaisen ihmisen kanssa **jota** hän voi *rakastaa* ja hän (~) .h hän voi olla onnel↑linen (S, vk: 213)
- 11) joo kaunis maa olen *nähhet* (.) ö: **dokumentteja** televisiosta Kazakstanista (B, vk: 14)

Myös tunnetta ja asennetta sekä kognitiivisuutta koskevat verbit kuvaavat tilaa, tarkemmin mentaalista tilaa (ISK 2005: 1434). Esimerkki 10 kuuluu tunneverbeihin. Esimerkin 11 verbi *nähdä* lasketaan aistihavaintoverbeihin. Aistihavaintoverbit voivat esittää sekä tilaa että tapahtumaa. Kun ne esittävät duratiivista, muutoksetonta tilannetta, ne ymmärretään tilaa kuvaaviksi. Tässä tapauksessa ei ole kuitenkaan kyse tilasta vaan tapahtumasta, koska verbi kuvaa toistuvaa toimintaa. (Mp.) S2-puhujalle se, että esimerkiksi verbi *nähdä* voi esiintyä sekä rajamattomassa että rajatussa kontekstissa, on ongelmallista. Valinta onnistuu varmalla tavalla vain, kun puhuja ymmärtää vaihteluun sisältyvän tulkintaeron.

Tapahtumat muodostavat toisen tilannetyypin. Tapahtumat ovat dynaamisia eli niihin sisältyy liike tai tilan muutos. Ne erotellaan sen mukaan, kuluuko niihin aikaa vai ei, siis ovatko ne duratiivisia vai punktuaalisia.

- 12) eli kun mä *aloitin* .hh opiskella *suomea* (D, vk: 128)
- 13) mä *seuran* toi tähti- ää **tanssi** *tähtien kansa* (.) ja sitten ää (D, vk: 105)

Pohdin, olisiko S2-puhujalle ISK:n (2005: 1435) esittämästä tapahtumatyyppien luokittelusta hyötyä objektin sijanvalinnassa. Esimerkki 12 on luokittelun mukaan punktuaalinen: tekeminen, tässä aloittaminen, loppuu heti alettuaan. Esimerkki 13 on duratiivinen eli tapaus sisältää liikkeen tai muutoksen. Punktuaalisuuden tai duratiivisuuden määrittäminen ei sellaisenaan auta sijanvalinnassa: molemmat tapahtumatyyppit voivat saada sekä partitiivi- että totaaliobjektin. Punktuaalinen tapahtuma voi olla esimerkiksi koskettaminen *Kosketin häntä kevyesti* tai jonkin löytäminen, kuten Birolin (vk: 31) tuotoksessa *sen jälkeen* (.) *satumalta löysin* (.) ö:: **opiskelupaikan**.

ISK (2005: 1435) esittää lisäksi, että duratiiviset tapahtumat jaotellaan teelisiin ja ateelisiin eli sellaisiin lauseisiin, joiden esittämä tilanne on joko päätepisteellinen tai päätepisteetön. Teelisiä agenttiivisia lauseita kutsutaan *teoiksi* ja ateelisiä agenttiivisia lauseita *toiminnoiksi*. Yksin tämäkään jako ei auta sija- ja valinnassa: teot erotellaan edelleen sen perusteella, onko päätepiste saavutettu vai ei, ja ne saavat päätepisteellisuuden mukaan partitiivi- tai totaaliobjektin. Jos siis päätepidettyä ei ole saavutettu, transitiivilause voi saada partitiivin; jos päätepiste on saavutettu, transitiivilause saa totaaliobjektin. Tämä jako on objektivalinnan kannalta olennainen, mutta ISK:n esittämä luokittelu on hieman monimutkainen. S2-opetuksessa puhutaankin päätepisteettömistä teoista *prosesseina*. Päätepisteellisten tekojen yhteydessä sanotaan yksinkertaistetusti, että *tekeminen on loppunut*. Näillä termeillä myös informantini perustelevat objektivalintojaan.

4.3.1.2 Rajapakoiset, rajaavat ja rajahakuiset aspektuaaliset verbit

Verbi voi vaatia tietyn objektisijan. Nimitykset ja luokittelut ovat vaihdelleet eri tutkijoilla (termeistä esim. Leino 1991). ISK (2005: 1437) on tehnyt selkeyttävät ratkaisut alalla vallitsevista erilaisista käsitteistä, ja puhun ISK:n tapaan *rajapakoisista*, *rajaavista* sekä *rajahakuisista aspektuaalisista verbityypeistä*. Aspektuaalinen tyyppi määräytyy sen mukaan, millaisia tilanteita verbillä voi kuvata. Rajapakoiset transitiiviverbit kuvaavat tavallisesti aspektiltaan rajaamatonta lausetta ja esiintyvät partitiiviobjektin kanssa, rajaavat transitiiviverbit kuvaavat rajattua lausetta ja esiintyvät totaaliobjektin kanssa. Rajahakuiset verbit taas voivat esiintyä sekä rajatuissa että rajaamattomissa lauseissa partitiivi- tai totaaliobjektin kanssa. (Mp.)

Edellisessä luvussa mainitsemiani kvasiresultatiivisia verbejä pidetään sikäli rajapakoisina, että ne voivat kuvata rajaamatonta aspektuaalista tilannetta. Koska verbeillä voi kuvailla myös punktuaalista tapahtumaa, niitä voi siis lauseen aspektista riippuen pitää myös rajaavina. Esimerkiksi verbi *tuntea* toimii Sumin (vk: 229–230) tuotoksessa *jo: minä voisin sanoa että (.) mä tunnen (~) aika erilaisia tunteita .hh (~) °siis° (~) kun minä puhun japania (~) rajapakoisena*, mutta lauseessa *Samassa tunsin suussani oudon maun*. rajaavana. (ISK 2005: 1441.) Kuten tästäkin esimerkistä näkyy, tyhjentävää verbiluetteloa on mahdotonta luoda, koska verbit voivat toimia polyseemisesti. Lisäksi lauseen aspekti tai jotkut adverbialit voivat muuttaa yleensä rajapakoisena toimivan verbin partitiiviobjektin totaaliobjektiksi. Tällaisia adverbiaalirakenteita kutsutaan resultatiivimuoteiksi (mts. 477). Klassinen esimerkki resultatiivimuotin vaikutuksesta objektiin on lause *Rakastan sinut kuoliaaksi*.

S2-alalla rajapakoisia verbejä on kutsuttu partitiiviverbeiksi. Toisin kuin Hoch (2012) pidän nimitystä hyödyllisenä, vaikka olenkin samaa mieltä, että objektivaihtelua ei saisi

yksinkertaistaa rektion kaltaiseksi. Opiskelijoille pitää kertoa, että jotkut verbit saavat *useimmiten* tai *normaalisti* partitiiviobjektin, mutta että jotkut tekijät voivat aiheuttaa totaaliobjektin. Samalla tavalla olisi mielestäni harkittava myös rajaavien verbityyppien opettamista järjestelmällisemmin esimerkiksi *totaaliverbeinä*. Näin opiskelija saisi jonkinlaisen pohjan objektivaihtelun käsittämiseen. Partitiiviverbi ja totaaliverbi -vastakkainasettelu toisikenties selkeämmin esille, että partitiivi on vastakohta kaikille muille objektisijoille ja että totaaliobjektit eivät semanttisesti eroa keskenään toisistaan. Opintojen edetessä voidaan tarkemmin käsitellä niitä tekijöitä, jotka aiheuttavat ”poikkeuksen” objektin tavallisessa sijassa. Kuten edempänä analyysissä käy ilmi, informantit perustelevat objektivalintaansa muutamaa otteeseen viittaamalla partitiivi- tai tunneverbiin.

4.3.2 Epämääräisestä paljoudesta

Kvantitatiivinen epämääräisyys on mahdollista, kun substantiivilausekkeen tarkoite on jaollinen eli tarkoite viittaa aineeseen tai joukkoon (Hakulinen – Karlsson 1979: 185). Frickin (2010) eliminointitaulukon käyttäjälle tarjotaan kahta apukysymystä epämääräisen paljouden paljastamiseksi. Kysymykset kuuluvat *Onko objekti aine- tai abstraktisana?* ja *Onko objekti 'paljon'?*. Käsite *ainesana* tulee suomea opiskelevalle heti opiskelun alussa tutuksi. Ainesanalla tarkoitetaan esimerkiksi ruokasanoja tai materiaaleja, abstraktisanalla tarkoitetaan sanoja kuten *rakkaus*, *tiede* tai *musiikki* eli tunnetta, ominaisuutta, tilaa tai tapahtumaa kuvaavia substantiiveja (ISK 2005: 550–551).

Jaollisiksi entiteeteiksi luetaan ISK:ssa (2005: 550) abstrakti- ja ainesanat sekä tunnetta, ominaisuutta, tilaa tai tapahtumaa kuvaavat substantiivit. Jaollisiksi entiteeteiksi katsotaan kuuluvan sellaiset substantiivin tarkoitteet, joilla ei ole selvää rajaa. Ne koostuvat keskenään samankaltaisista tai -tapaisista osista, jotka eivät ole yksilöitävissä. Vaikka teetä kaadetaan kannusta mukiin, niin kannussa ja mukissa oleva aine on silti teetä. Jaolliset entiteetit voidaan siis nimensä mukaisesti jakaa osiin – tai yhdistää – aine pysyy silti samana asiana. Jaollisuuteen liittyy siis olennaisesti kumulatiivisuus. (Mp.)¹¹

Kvantitatiivisen epämääräisen partitiiviobjektin tuntomerkki on kvanttoriadverbi, joka ilmaisee objektin tarkoitteen määrän. Kvanttoriadverbejä ovat esimerkiksi *paljon*, *jonkin verran* ja *vähän* (ISK 2005: 889). Jaollisen entiteetin kanssa esiintyy myös mittasanoja kuten *litra* tai

¹¹ Maria Vilkkunan (1996: 103) mukaan verbien aspektiero on hieman samanlainen kuin jaollisuusero: Tilat ja prosessit ovat ”jaollisia”, kun tekemistä voi jatkaa niin että se pysyy samana tekemisenä. Punktuaaliset ja päätepisteeseen johtavat tapahtumat ja suoritukset taas ovat ”jaottomia”, koska niillä on luontainen raja. Rajan saavuttamisen jälkeen voidaan kyseinen teko tietysti tehdä uudestaan, mutta silloin on kyse teon toistamisesta, ei sen jatkamisesta.

kupillinen (mts. 550). Hämmennystä suomea opiskelevalle voi aiheuttaa se, että aineetkin on mahdollista laskea jaollisiksi entiteeteiksi merkityksessä 'annos', 'astiallinen' tai 'laji'. Juuri kun on oppinut, että sanotaan *Juon kahvia.*, jostain ilmestyy lause *Juon kahvin.*

Tämä suomalainen tapa luokitella maailma jaettaviin tai jaollisiin entiteetteihin voi tuntua S2-puhujalle vieraalta. Erontekoa ei ehkä ole olemassa S2-puhujan tuntemissa kielissä tai sitä ilmaistaan aivan eri tavoin. Itsekin havahtuin vasta hyvin myöhään siihen, että ero on mahdollista ilmaista saksaksi käyttämällä artikkelia tai jättämällä artikkeli pois. Täsmälliset, objektiivitelun eri vivahteita esiin tuovat kääntämisharjoitukset olisivat hyödyllinen väline erojen ja samanlaisuuksien ymmärtämiseksi. Tietoisuus ensimmäisestä kielestä auttaa toisen kielen omaksumisessa.

Rajanveto kvantitatiivisen epämääräisyyden ja rajaamattoman aspektin välille ei ole aina yksiselitteistä, mutta tapausten laskemista varten valitsin jommankumman luokan. Jako eri kategorioihin perustuu siihen, minkä luokittelin ensisijaiseksi sijaan vaikuttavaksi tekijäksi. Epämääräinen paljous erottuu selkeästi rajaamattomasta aspektista vain rajaavan verbin yhteydessä (ISK 2005: 889).

Seuraavassa virkkeessä on rajaava verbi *tuoda*. Virkkeen 14 objektin on asiayhteydestä päätellen tarkoitus esittää epämääräistä paljoutta, mutta Birol lausuu objektin tarkoitteen lyhyesti.

14) *ää valvontakin voi olla parempi (~) muisan ((muistan)) viime vuonna oli joku ä juttu (~) uutisissa (~) tai joku jostakin oli tuotetu kana en tiedä mutta oli löydetty jotakin vaarallista (.) ainetta* (B, vk: 74).

Tämä esimerkki näyttää, kuinka tärkeää partitiivipäätteen pitkän vokaalin ääntäminen on, koska lause voi tässä tapauksessa saada kaksi selkeästi erilaista tulkintaa: *kanaa* eli kananlihaa tai *kana* eli yksittäinen kana. Tuotos saa hupaisan dramaattisen sävyn: *yksittäinen kana oli tuotu Suomeen, ja siitä oli löytynyt vaarallista ainetta.*

Käsittelen seuraavaksi vapaan keskustelun objektiesiintymien rajaamattoman aspektin ja epämääräisen paljouden erottelua.

4.3.3 Partitiivilauseiden jaottelusta

Informanttini saivat introspektiossa tehtäväkseen kertoa omien objektin sijanvalintojen taustalla olevia syitä annetuissa tehtävälauseissa. Minä tutkijana puolestaan yritin jaotella informanttien vapaan keskustelun objektitapaukset eliminointitaulukon mukaisesti. Koska S2-puhujan on joka tapauksessa mietittävä syyt sijanvalinnalle, jotta hän pystyisi tekemään tietoisin valinnan, ajattelinkin kokeilla syiden pohdintaa toisin päin. Jaottelu tuntui keinotekoiselta – pyöritellä yksittäisiä lauseita ja miettiä, mikä oli partitiivin ensisijainen aiheuttaja, kun partitiivin valitsemiseksi riittäisi jonkun vaikuttavan tekijän tunnistaminen. Rajaamattoman aspektin ja epämääräisen paljouden välille oli hyvin vaikeaa luoda tärkeysjärjestys. Esittelen seuraavaksi joitakin esimerkkejä luokittelusta:

15) *teetkö kotona* (.) *venäläistä tai virolaista ruokaa?* (S, vk: 58–60)

Lauseen 15 luokittelin rajaamattoman aspektin kategoriaan, koska lause on tilanteeltaan habituaalinen eli siinä esitetään tekeminen toistuvana tapana (ISK 2005: 1430). Sumi kysyi Anjalta, minkälaista ruokaa hänellä on tapana laittaa kotona, lauseeseen ei siis liity tietynlaista päätepiistettä. Vastapari tälle lauseelle voisi olla *Tein eilen ruokaa.*, jolloin ruoka ainesanana korostuu. Kun lause on preesensissä (*Teen ruokaa.*), tekeminen on taas mahdollista tulkita käynnissä olevaksi, kuten vaikkapa lauseessa *Kirjoitan kirjaa*. Kun lauseen objektina on jaoton entiteetti *kirja*, tekemisen avoimuus korostuu enemmän kuin ainesanan yhteydessä.

16) *ennen kun hh* (.) *joku ulkomaalainen saa öö* (.) *sisää tilaisuus että hän voi näyttää mitä hän osaa* (.) *se on tosi vaikea* (.) *ja tallainen tieto aina törmä* (~) *niin* (D, vk: 170)
17) *kuinka monta .h ö::: henkilö ovat korjanneet sitä tekstiä* (B, vk: 171–172)

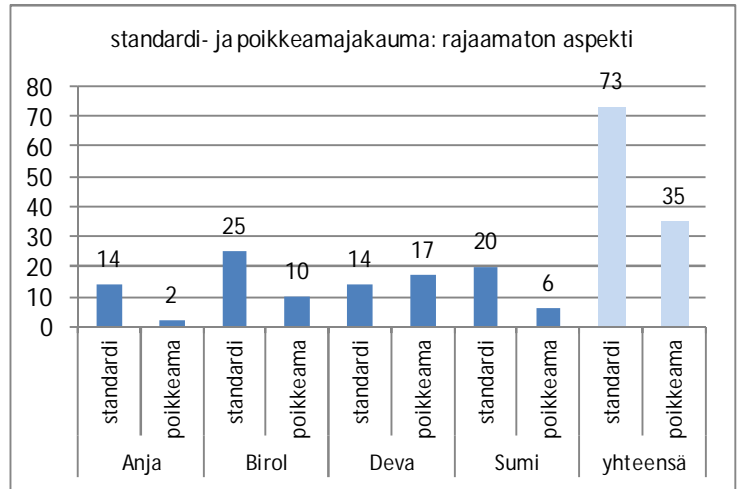
Esimerkissä 16 on rajahakuinen verbi *osata*, joten objekti voi olla joko partitiivi tai totaaliobjekti: *Osaan suomea.* tai *Osaan tämän laulun*. Ensimmäisen lauseen tapahtuman tulos esitetään saavutettuna eli ilmaus on resultatiivinen ja lause on aspektiltaan rajattu. Toisen lauseen aspektin voi myös tulkita siten, ettei päätepiistettä ole saavutettu. Tulkintani mukaan esimerkkilauseen 16 objektina oleva partitiivimuotoinen interrogatiivipronomini *mitä* viittaa pikemminkin epämääräiseen paljouteen kuin verbin rajapakoiseen aspektiin.

Esimerkissä 17 on rajahakuinen verbi *korjata* eli tapahtuman tulos voidaan esittää saavutettuna tai siten, ettei sitä ole saavutettu. Tässä tulos on saavuttamaton – tekstin jokin osa on voinut jäädä korjaamatta. Kyseessä oleva teksti on Alexandra Salmelan esikoisteos eli itsessään rajattu kokonaisuus.

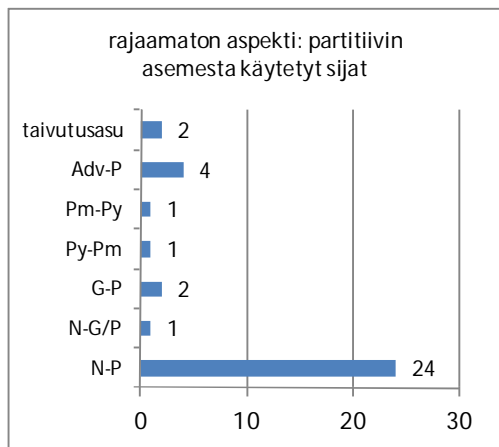
Lopullinen tulkinta on joka tapauksessa tuotoksen alun perin tuottaneella. Tästä syntyikin idea itsehavainnoinnista. Lauseita tuottaneet saavat mahdollisuuden valita sijan uudestaan ja perustella valintansa.

4.3.4 Rajaamaton aspekti: objektin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa

Oikealla olevasta taulukosta näkyy, että rajaamattoman aspektin tapauksia on kaiken kaikkiaan 108. Niistä poikkeavia on 35 tapausta eli lähes yksi kolmasosa. Varsinkin Devalle rajaamaton aspekti aiheutti vaikeuksia: hänellä on enemmän poikkeavia kuin korrekteja muotoja. Birolilla yli kolmasosa

tapauksista on virheellisiä. Sumin ja Anjan kohdalla poikkeavia muotoja on neljäsosa tai vähemmän.

Kuten vasemmalla olevasta taulukosta näkyy, väärinä sijoina käytettiin 25 kertaa nominatiivia ja kerran genetiiviä. Lisäksi kahdessa tapauksessa oli luvullinen inkongruenssi. Adverbia käytettiin neljä kertaa virheellisesti ja kahdessa tapauksessa partitiivin päätte oli poikkeava.

Alla on lueteltu kaikki poikkeavat rajaamattoman aspektin tapaukset. Nominatiivin käyttö partitiivin tai genetiivin sijasta on merkitty keltaisella, luvullinen inkongruenssi punaisella, adverbien käyttö tummanvihreällä. Valkoisiksi jätetyt lauseet eivät sisällä objektia. Jo esitellyt värikoodit löytyvät liitteestä 3.

		Birol:	! P	ö::: (-) olen opiskelut ö: kieletiedettä?
1	29	Birol:	! N-P	ja filolo↑gia?
	155	Birol:	! P	mutta jos ilman nimeä esimerkiksi luetaan luetan sitä
2	156	Birol:	! N-P	kirja mm
3	262	Birol:	! N-P	.th mutta jossakin vaiheessa on hyvä käyttää=öö (-) .thh suomee suomee sanakirja
4	205	Birol:	! N - P	kun katsotaan=äööö khirkhollis↑historia (.) muutuksia tapahtuu,
5	129	Deva:	! N-P	mä< luin ä< (-) hyvin monesti lapsi(.)kirja (-)
6	253	Deva:	! N-P	.hhh mut mä kun luuen tää
7	254	Deva:	! N-P	tenttikirja=se on tosi vaikeah (.)
8	205	Deva:	! N-P	se on vgrovähennys.

				(0.7)
		Sumi:		[ni:in]
		Anja:		[ni:in]
		Deva:		joo ↑säätetä raha
9	134	Deva:	! N-P	mutta mä <u>luen</u> (-) .hh ä::: talos(.)lehti (-) ja sitten
10	135	Deva:	! N-P	tenttikirja (.) ne on valitetavasti suomeksi
		Anja:		niin (-) olen opisoppimuksella (-) niin töössä (.) toimistossa (-) Helsingissä (-)
11	9	Anja:	! N-P/G	ja: samalla (-) <u>suoritan</u> ammattitutkinto
12	222	Deva:	! N-P	tunteista mun mielstäni j< jos mä <u>puhun</u> äidinkieli sitten (.) se tulee sujuvasti (-)
13	21	Deva:	! P*	puhun nepalia äidinkieliänä (-)
14	20	Deva:	! P*	ja puhun jonkin verran puolakieliä (-) mm
15	198	Deva:	! N-P	<u>olettek-</u> seuraneet keskustelu (-)
	199	Deva:	! P	olen (-) <u>olin seuranut</u> keskustelua jonkin verran .h
16	175	Birol:	! N-P	kun luke' katsotan millä tavalla se (.)
17	175b		! N-P	.h kieli on käytetty (.) mutta
18	242	Deva:	! N-P	[monta kerta] .hhh ni:in (.) .h joku sanoi että mä <u>käytän</u> ne liian (.) lii- liikaa se (.) niiku niiku (.) ↑mutta sana oli loppunu ja sitten
19	245	Deva:	! N-P	nyt mä <u>vältän käyttää</u> se niinku ja totta totta tai.h?
20	23	Deva:	! G-P	mä <u>opiskelen</u> (.) kasvatustieteiden (-) alan;
21	30	Birol:	! G-P	tällä hetkelläkin vielä opiskelen ö:m (-) <u>suoritan</u> maisterintutkin(.)non (-) ö:::m ((rykii)) (-) .hh mutta=samalla on my- (.) olen mys öö työelämässä?
	235	Sumi:	! P	.hh ja japanin kielellä mun <u>täytyy</u> (.) <u>käyttää</u> ä- (.) ihan (.) ↑ihan (-) kohteliasta
	236	Sumi:	! P	muotoa (.) [hänelle]
22	237	Deva:	! N-P	[te-muoto]
23	238	Sumi:	! N-P	tee ja myös .hh ei vain te
24	238b	Sumi:	! N-P	vaa: myös (-) verbitkin (.)
25	216	Birol:	! N-P	ehkä sen takii on hyvä että ihminen on vähän (-) asiallinen kun <u>puhu'</u> (-) vieras
	217	Birol:	! P	kieltä (-)
26	68	Deva:	! N-P	suomalaiset asiakat (.) <u>a-</u> arvostavat suomalaiset
27	69	Deva:	! N-P	liha
		Birol:	! P	<u>laitetaan</u> kiinalaista
28	67	Birol:	! N-P	ruoka]
		Sumi:	! P	teetkö kotona (.) venäläistä tai
		Sumi:	! P	virolaista
		Sumi:	! P	ruokaa?
	61	Anja:	! P	no (-) mä <u>teen</u> ihan tavallista
29	62	Anja:	! N-P	ruoka (-) mä en ossaa sanoo= onko se venäläinen tai virolainen tai (.) suom(h)alainen
	95	Deva:	! P	äää (.) ja j- <u>olen</u> jonkin verran <u>kattonut</u> =äää suomalaista (.)

30	96		! Pm-Py	elokuvia (.)
	103	Birol:	! Pm	jos <u>haluat</u> että <u>katsoa</u> öö suomenkielisij
31	104	Birol:	! Py-Pm	televisjo(.) kanava (-) ei ole
32	118	Sumi:	! Adv-P	no yritän ö juuri tänään mä <u>esitin</u> Leena Krohn nimisestä
33			! Adv-P	kirjailijasta
34			! Adv-P	tai hänen kirjoittamasta
35			! Adv-P	kirjasta esitin heille ja tota no en mä

Poikkeavien tapausten joukosta esiin nousevat a:han päättyvät objekteina toimivat substantiivit. Niitä on 17 kappaletta eli puolet poikkeavista objekteista. Kaksi niistä päättyy vokaaliyhtymään *ia*. A:han loppuvien objektien joukossa on neljä tapausta, joiden määrite tai toinen objekti on taivutettu oikein kuten lauseessa *olen opiskelut ö: kiele tiedettä? ja filolo↑gia?* (1), mikä viittaa siihen, että virhe aiheutuu ääntämisestä.

Vapaan keskustelun poikkeavien tuotosten joukossa oli myös 6 i:hin loppuvaa substantiivia. Ne on listattu seuraavalle sivulle.

- 9) mutta mä luen (~) .hh ä::: **talos(.)**lehti (~) ja (D, vk: 134)
 12) *tunteista mun mielstäni j< jos mä puhun äidinkieli sitten (.) se tulee sujuvasti (~)* (D, vk: 222)
 13) *puhun nepalia äidinkieliänä (~)* (D, vk: 21)
 14) ja *puhun jonkin verran puolakieliä (~) mm* (D, vk: 20)
 16–17) *kun luke´ katsotan millä tavalla se (.) .h **kieli on käytetty** (.)* (B, vk: 175–175b)
 23–24) *mun täytyy käyttää [– –]tee ja myös .hh ei vain te vaa: myös (~) **verbütin** (.)* (S, vk: 238–238b)

Substantiiveista kaikki ovat *i:e-* tai *i:t-*vaihtelun sisältäviä, kun objekti on yksikön partitiivissa. Tästä päättelen, että lauseiden 9, 12, 16–17 ja 23–24 substantiivia ei ole yritetty taivuttaa. Deva sanoo introspektiossa, että ”kieliä kirjoitetaan aina partitiivimuodossa ja sitten pitää myös substantiivin täydennys taivuttaa partitiivissa”. Teoreettisesti lauseen 12 kaltainen objekti ei aiheuta vaikeuksia, mutta käytännössä kylläkin. Vaikka Deva sanoo, että kielet ovat aina partitiivissa, ja lause sisältää lisäksi hyvin yleisen rajapakaisen verbin *puhua*, hän käyttää nominaatiivia.

Lauseissa 13 ja 14 Deva pyrkii tuottamaan sanan yksiköllisen partitiivimuodon, mutta hän taivuttaa sanan kuin uuden *i-*sanana ja liittää siihen ainoastaan *ä:n*. Aineistosta löytyy ainoastaan yksi standardinmukainen tuotos (*kun on se sananto (~) että (.) kun sä osaat kieltä (.) sä oot aina kotona (~) eli sä tuntee että sä oot kotona* (D, vk: 227). Deva siteraa tässä sanontaa, kyse on siis opetellusta fraasista, jossa on tietynlainen objektintaivutus. Vaikka Deva tuottaa vapaassa keskustelussa ainoastaan kiteytyneen fraasin yhteydessä standarimukaisen partitiivimuodon, hän kuitenkin hallitsee *kieli-*sanana taivuttamisen introspektiossa. Tämäkin vaihtelu

viittaa fossiloitumiseen ja osoittaa, että deklarativinen ja proseduraalinen tieto voivat erota toisistaan.

Tapaus 16–17 kuuluu käänteisen sanajärjestyksen sisältäviin passiivilauseisiin. Sanajärjestyksen takia Birol on saattanut sekoittaa objektin subjektiin.

Esimerkki 8. Objektin sijan vaihtaminen keskustelussa.

Sumi: .hh ja japanin kielellä mun täytyy (.) käyttää ä- (.) ihan (.) ↑ihan (~) kohteliasta muotoa (.) [hänelle]
Deva: [te-muoto]
Sumi: **tee** ja myös .hh ei vain te vaa: myös (~)**verbitkin** (.)

Esiintymiä 23 ja 24 edeltävä jakso, joka näkyy yllä esimerkissä 8, on kiinnostava. Sumi käyttää standardin mukaisesti partitiivia, mutta Devan nominatiivimuotoisen täydennyksen jälkeen Sumikin vaihtaa nominatiivin käyttöön. Hän toistaa Devan tuotoksen *tee* ja lisää siihen *verbitkin*. Pohdin, voisiko Sumin vaihto nominatiiviin selittyä akkommodaatiolla eli puhekumppanin keskustelutyylisiin mukautumisella (ks. esim. Giles – Smith 1979). Puhuja voi mukauttaa puhetapaansa erilaisista syistä, esimerkiksi miellyttääkseen puhekumppaniaan tai kommunikoidakseen tehokkaasti. Akkommodaation taustalla voivat näkyä myös oletukset, joita puhujalla on keskustelukumppanin puhetavasta. (Ma.) Tässä tapauksessa Sumi kuulee Devan käyttävän nominatiivia ja vaihtaa itsekin siihen. Taustalla saattaa olla epävarmuus objektin valinnasta ja mahdollinen oletus, että toinen valitsee tietoisesti nominatiivin. Muu syy voisi olla, että keskustelujakso muuttuu alkuperäisestä objektilauseesta jonkinlaiseksi luetteloksi. Myös se, että etäisyys objektilaukaisijaan eli *käyttää*-verbiin kasvaa, on voinut vaikuttaa valintaan. Lisäksi partikkeli *-kin* on saattanut viedä huomion taivutuksesta, mutta epäilen, että niin on, koska Sumi on hyvin analyttinen puhuja ja valinnat vaikuttavat olevan hyvin tiedostettuja.

17) *kun luke´ katsotan millä tavalla se (.)h kieli on käytetty (.) mutta* (B, vk: 175)

18) *[monta kerta] .hhh ni:in (.) .h joku sanoi että mä käytän ne liian (.) lii- liikaa se (.)* (D, vk: 242)

19) *nyt mä vältän käyttää se niinku ja totta totta tai.h?* (D, vk: 245)

Poikkeamien joukossa on myös kolme pronominia (17–19), kaikki ovat *käyttää*-verbin täydennyksiä. Poikkeukselliset taivutukset viittaavat siihen, että verbin rajahakuisuutta ei ole sisäistetty.

15) ”*olettek- seuraneet keskustelu (~)*” *olen (~) olin seuranut keskustelua jonkin verran* (D, vk: 198–199)

20) *mä opiskelen (.) kasvatustieteiden (~) alan;* (D, vk: 23)

21) *tällä hetkelläkin vielä opiskelen ö:m (~) suoritan maisterintutkin(.non (~) ö:::m ((rykii)) (~) .hh mutta=samalla on my- (.) olen mys öö työelämässä?* (B, vk: 30)

Tapaus 15 koostuu kahdesta jaksosta. Ensiksi paperista luetulta partitiiviobjektilta putoaa partitiivipääte pois (jakso on laitettu lainausmerkkeihin), minkä jälkeen Deva vastaa itse lukemaansa kysymykseen ja käyttää hyvin selkeästi partitiivia. Tämä ketju viittaa selkeästi siihen, että partitiivin pääte jää ääntämisen vuoksi pois.

Virkkeiden 20 ja 21 objekti on poikkeuksellisesti genetiivissä. Virkkeessä 20 määrite *kasvatustieteet* on genetiivissä ja samoin 21:ssä objektina olevan yhdyssanan ensimmäinen osa *maisteri*. Pohdin, olisivatko nämä objektia edeltävät sanat voineet aiheuttaa genetiivin.

30) äää (.) ja j- *olen jonkin verran kattonut=äää suomalaista (.) elokuvia (.)*
(D, vk: 95–96)

31) jos *haluat että katsoa öö suomenkielisij televisjo(.).kanava (~) ei ole*
(B, vk: 103–104)

32–35) *no yritän ö juuri tänään mä esitin Leena Krohn nimisestä kirjailijasta tai hänen kirjoittamasta kirjasta esitin heille ja tota no en mä* (S,vk: 118)

Tapauksissa 30 ja 31 on luvullinen inkongruenssi yksikön ja monikon partitiivin välillä. Esimerkissä 30 päätteet ovat selkeästi kuultavissa, tapauksessa 31 vaikuttaa siltä, että toinen objektin tarkoitteeseen kuuluva sana jää kokonaan taivuttamatta. Birolin käyttämät objektit ovat yhdyssanoja, lisäksi sanassa *televisiokanava* on monikon partitiivilta kuulostava osa *televisio*. Voiko olla, että partitiivin ilmaiseminen oli *io*:lla ”hoidettu”?

Lauseeseen 32–35 Sumi valitsi elatiivimuotoisen adverbiaalinen partitiivin sijasta. Myös introspektiossa hän valitsi verbin *pohtia* kanssa elatiivimuodon: *Hän pohtii ongelmasta*. Hän muisti niiden yhteydessä käytettävän tietynlaista rektiota ja toimi johdonmukaisesti sen mukaan. Introspektiossa Sumi mainitsi esimerkiksi elatiivin virheellisestä käytöstä verbin *suorittaa*. Hän havahtui elatiivin käyttöön ja epäili, että hän on käyttänyt elatiivia englannin kielen mukaan [*graduate from*].

Introspektioon sisällytin kuusi lausetta, joissa on rajaamaton aspekti. Testasin *ia*-päätteistä objektia lauseella 2/3) a. *Marco on opiskellut [MUSIIKKITIEDE] ja b. [BIOLOGIA]*. Lauseen objektit päättyivät samoihin päätteisiin kuin vapaassa keskustelussa (lause 1), mutta testitilanteessa sana *biologia* ei tuottanut haastateltaville ongelmia. Informantit valitsivat sijaksi partitiivin. Devan mukaan *opiskella*-verbi vaatii partitiivin. Anja viittasi myös aikamuotoon: perfekti ilmaisee, että kyseessä on nykyhetken asti jatkuva prosessi. Anja lisäsi, että opiskelu yleensä, myös riippumatta aikamuodosta, ei lopu koskaan ”*se jatkuu koko elämän*”. Anja mainitsee myös substantiivien *musiikkitieteen* ja *biologian* ”laajuuden” eli niiden abstraktiuden yhtenä partitiivinaiheuttajana.

Tehtävälause 2/9) *Uskon, että osaan puhua jonakin päivänä [VIRHEETÖN RANSKA]*. oli informanteille hyvin arkinen eikä partitiivin valinta aiheuttanut ongelmia. Birol lähestyi valintaa kysymällä *mitä kieltä puhutte*, Sumi viittasi verbiin *puhua* ja Deva korosti lisäksi, että

myös määritteen *virheetön* on oltava samassa sijassa kuin substantiivi. Vapaassa keskustelussa substantiivi tai sen määrite jäivät *puhua*-verbin yhteydessä muutamaa otteeseen taivuttamatta.

Samanlainen *ia*:han päättyvä objekti on myös lauseessa 4 *kun katsotaan=ääöö khirkhollis↑historia* (.) *muutoksia tapahtuu*. Testasin myös tätä lausetta introspektiossa, mutta vaihdoin lauseen toiseen modukseen, imperatiiviin: *Katso kirkon [historia/historiaa/ historian], niin näet, että aina on tapahtunut muutoksia!*. Minua kiinnosti tässä yhteydessä itse substantiivin tulkinta. Vapaan keskustelun tuotoksen voisi tulkita niin, että historiaa voi kokonaisuudessaan tarkastella. Anjan ensimmäinen reaktio oli, että objektin pitäisi olla *historia*, koska lause on imperatiivissa. Seuraavaksi hän miettikin, että "historia on pitkä". Samaa mieltä oli myös Sumi, joka pohti, että on mahdotonta katsoa historiaa kokonaan, aina voidaan tarkkailla vain osaa historiasta, muutaman sadan tai tuhannen vuoden ajanjaksoa. Myös Birol ja Deva valitsivat partitiivin, mutta perustelivat valinnan verbillä *katsoa*.

- 11) *niin* (~) *olen opisoppimuksella* (~) *niin töössä* (.) *toimistossa* (~) *Helsingissä* (~) *ja samalla* (~) *suoritan ammatintutkinto* (A, vk: 9)
20) *tällä hetkelläkin vielä opiskelen* ö:m (~) *suoritan maisterintutkin(.non)* (~) ö:::m ((rykii)) (~) *.hh mutta=samalla on my-* (.) *olen mys öö työelämässä?* (B, vk: 30)

Seuraavassa virkkeessä verbi on preesensissä, mutta adverbi *tällä hetkellä* viittaa keskeneräisyyteen. 2/3) *c. Tällä hetkellä hän suorittaa [MAISTERITUTKINTO] ja on samalla töissä*. Haastateltavien kesken oli erimielisyyksiä siitä, onko objekti partitiivimuodossa vai totaaliobjekti. Sumi ja Birol valitsivat genetiivin. Birolin valinta perustui siihen, että hänen joskus käytettyään partitiivia aiemmassa kirjoituksessa joku oli korjannut partitiivin genetiiviksi. Hän valitsi genetiivin siis aiemman mallin mukaisesti. Tämä on hyvä esimerkki siitä, että on tärkeää perustella tietyn objektin sijan vaativa yhteys. Kuten Deva ja Anja toteavat: *Jos lauseessa olisi mainittu suorittamisen ajankohta, niin siinä tapauksessa totaaliobjektin valinta olisi mahdollinen*. Tässä yhteydessä lauseen tuloksellisuus jää auki, lukija ei saa tietää, tuleeko tutkinto suoritetuksi.

Introspektiivisessä haastattelussa haastateltavat pohtivat viittä rajaamattomuutta ilmentävää virkettä. Näissäkin lauseissa on häilyvyyttä rajaamattoman aspektin ja epämääräisen paljouden välillä. Ensisijainen partitiivinaiheuttaja on silti tulkintani mukaan päätepiirteen avoimuus.

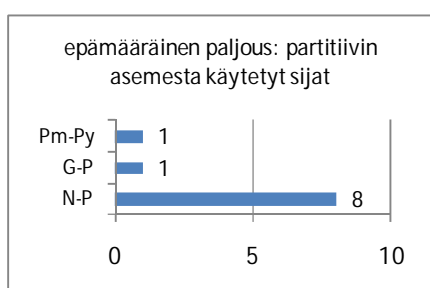
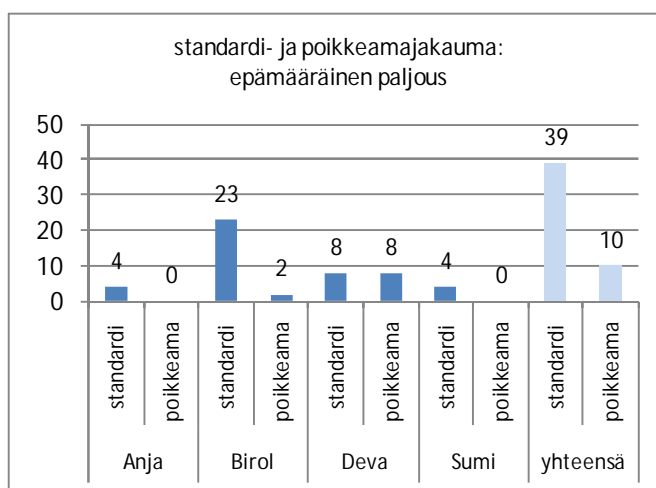
Introspektion tehtävälauseen 2/2) *a. Muhammed pohti [ONGELMA] pitkään, [– –] yhteydessä kaikki päätyivät lopulta valitsemaan partitiivimuodon*. Sumin ensimmäinen valinta oli kuitenkin elatiivimuotoinen *ongelmasta*. Muiden mielestä partitiivin puolesta puhui, että *pohtia* on partitiiviverbi ja että pohtiminen on pitkä ja laaja prosessi, joka voi koostua monista yksittäisistä ongelmista. Kysytyäni, voiko sanoa **Pohdin asian.*, ei kuitenkaan tullut jyrkkää vastustusta.

- 24–25) *suomalaiset asiakat* (.) *a- arvostavat suomalaiset liha* (D, vk: 68–69)

Introspektiossa oli lause 1) *Suomalaiset asiakkaat arvostavat [SUOMALAINEN LIHA].* ja sen objektin arveltiin olevan partitiivimuotoinen, Anja mietti myös totaaliobjektin mahdollisuutta. Anja perusteli totaaliobjektia vetoamalla kokonaisuuteen. Suomalainen liha olisi hänen sanojensa mukaan ikään kuin brändi eli tuotemerkki. Tähän Sumi kommentoi, että Suomessa on *niin paljon lihaa* ja kun halutaan puhua *yleisesti* siitä lihasta, niin on käytettävä partitiivia. Anjan argumentti kokonaisuudesta viittaa määräisyyteen. Tuotemerkkijatuksen jälkeen sanoin, että tässä tapauksessa partitiivi aiheutuu jostakin muusta kuin määräisyydestä. Aiemmin tässä keskustelussa Anja oli perustellut partitiivin valintaa sillä, että objekti on ainesana. Silloin Anja palasi partitiivin pariin perustelulla, että partitiivi johtuu verbistä. Siitä onkin tässä lauseessa ensisijaisesti kyse.

4.3.5 Epämääräinen paljous: objektin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa

Pohjustavassa haastattelussa on 49 epämääräiseen paljouteen viittaavaa objektia. Niistä kymmenen tapausta on poikkeavia. Birolin hallitsevuus keskustelussa näkyy myös objekti-esiintymien määrissä: yli puolet on hänen tuottamiaan. Birolin 25 objektista kaksi on poikkeamia. Devalla on kahdeksan standardi- ja kahdeksan poikkeamaesiintymää, Anjalla on neljä ja Sumilla on viisi standardiesiintymää.

Poikkeavista sijoista yksi liittyy numeraaliseen inkongruenssiin. Siinä on valittu monikon partitiivi yksikön sijasta. Yhdessä tapauksessa on käytetty genetiiviä partitiivin sijasta. Kahdeksassa muussa tapauksessa partitiivin asemesta on käytetty nominatiivia.

Seuraavassa on listattu kaikki epämääräisen paljouden poikkeamat.

1	74	Birol:	! N-P	jostakin oli tuotetu [=tuotu] kana en tiedä
2	79	Birol:	! N-P	tai Irlannista on (-) ostettu sianliha

	164	Deva:	! P	.h eli mä on joskus törmännyt työnhaussa (.) eli mä <u>on lähettänyt</u> monta monta
3	165	Deva:	! Pm-Py	a< hakemuksia ja
4	167	Deva:	! N-P	niin (~) ja (.) ihmiset ää aitelevat että (~) <u>osaako</u> tä' nepalilainen jogu (~)
5	168	Deva:	! G-P	kauppatieten=onko
6	225	Deva:	! N-P	.thhh on paljon hoötyä jos <u>osaat</u> ö:::< siis ö< paikallinen
7	226	Deva:	! N-P	kieli eli sanotan (~) .th ä:::
8	146	Deva:	! N-P	kyllä jos <u>osaat</u> [latina sitten eiköni- hihi]
	131	Deva:	! N-P	mä en pys- (~) mä en haluu tai (~) öh sijoita itseasiassa aika
9	132	Deva:	! N-P	.hhh tonne opis- o:- op- ö luem <u>lukeman</u> tommonen
10	133	Deva:	! N-P	kaunokirja

Lauseet 1 ja 2 sisältävät ainesanat, jotka ovat kuin suoraan oppikirjasta. Käsittelin lausetta 1 jo pohtiessani rajaamattoman aspektin ja epämääräisen paljouden erontekoa. Lauseen virheelliseen objektiin sisältyy toinen merkitys. Molemmat objektit päättyvät pitkän sijasta lyhyeen *a*:han, samoin tapauksissa 8 ja 10.

8) *kyllä jos osaat [**latina** sitten eiköni- hihi]* (D, vk: 146)

9–10) *mä en pys- (~) mä en haluu tai (~) öh sijoita itseasiassa **aika** .hhh tonne opis- o:- op- ö luem lukeman **tommonen kaunokirja*** (D, vk: 132–133)

6–7) *.thhh on paljon hoötyä jos osaat ö:::< siis ö< **paikallinen kieli*** (D, vk: 225–226)

Tapaukset 9–10 ja 6–7 sisältävät lisäksi taivuttamattoman *nen*-päätteisen substantiivin, mistä voi päätellä, ettei objektin tarkoitetta pyrittykään taivuttamaan. Tapausta 9–10 oli vaikea luokitella, koska Deva käyttää perinteisistä rakenteista poikkeavaa rakennetta. Saman asian äidinkielen ilmaisiksi esimerkiksi neljännen infinitiivin avulla: *En haluu sijoittaa aikaa tommosen kirjan lukemiseen*. Tässä tapauksessa objektin pitäisi joka tapauksessa olla partitiivissa.

Poikkeamien joukossa on tapaus 3, jossa kvanttoripronominia *monta* seuraa monikollinen partitiivi.

3) *.h eli mä on joskus törmännyt työnhaussa (.) eli mä on lähettänyt monta **monta** a< **hakemuksia*** (D, vk: 164–165)

Tämä vahvistaa mielestäni väitettä fossiloitumisesta, koska Devan kielitaso vaihtelee suuresti. Hänellä on hyvä sanavarasto, ja pyydettyäessä hän osaa taivuttaa sanat oikein, mutta vapaassa puheessa hän ei taivuta sanoja johdonmukaisesti.

Epämääräisen paljouden perusteleminen oli aiempaa kielteisyyss-kategoriaa vaikeampaa. Valinnalle mainittiin monia erilaisia syitä ja yhdessä tapauksessa turvauduttiin arvaukseen. Seuraavassakin esimerkissä epämääräisyys aiheutti keskustelua: 3/6) *Lukemalla paljon kaunokirjallisuutta, rikastutin minun [a) sanavarasto b) sanavaraston c) sanavarastoa]*. Haastateltavat pohtivat sanavaraston rajattua: mielletäänkö suomessa sanavarasto laatikkomaiseksi vai onko se abstraktimpi kokonaisuus. Laatikkomaisuutta perustellaan seuraavasti:

Koska kyse on minun sanavarasto, tiedän mikä siinä on eli se on rajoittunut. Sumi perusteli partitiiviobjektin valintaa sillä, että suomalaiset puhuvat laajasta tai kapeasta sanavarastosta, eivätkä isosta tai pienestä. Hän taitaa tavoitella tällä selityksellä ajatusta epämääräisemmästä kokonaisuudesta, niin kuin laaja ja kapeakin viittaavat epämääräisempään asiaan. Birol sanoi, että sanavarasto on *epämääräinen* ja että sanavarasto voi aina kasvaa.

Sanavarastolla ei toisin sanoen ole mitään rajaa ja sanojen oppiminen (ja unohtaminen) on jatkuva prosessi myös omalla äidinkielellä. Keskustelussa viitataan myös esimerkkilauseen aikamuotoon: Birol käyttäisi imperfektin kanssa totaaliobjektia, koska totaaliobjekti viittaisi menneisyydessä tapahtuneeseen eikä käynnissä olevaan. Perfektin yhteydessä hänen mielestään partitiivi olisi perusteltu. Rajattu prosessi on siis hänen tulkintansa mukaan voimakkaampi objektin sijaan vaikuttava tekijä kuin sanan abstraktius. Partitiivin aiheuttavat tekijät ovat kuitenkin aina tekijöistä vahvimpia ja ensisijaisia.

Viimeinen lause aiheutti tältä osin informanteille – ja lopulta myös tutkijalle – päänvaivaa: *3/2) On kiinnostavaa katsoa, miten Alexandra Salmelan kirjassa on käytetty [a) kieli b) kielen c) kieltä.].* Anja ja Birol kannattivat totaaliobjektin valintaa, Sumi ja Deva partitiivin. Totaaliobjektia puolustavat argumentit olivat seuraavanlaisia: kyse on tietystä kielestä; kyse on tietyn henkilön kielenkäytöstä; kyse on passiivilauseesta, joten nominatiivi on luonteva objektisija; ja kieli on tässä *aihe* ja *tärkeä*. Pohdin, mitä Sumi tarkoitti *tärkeydellä*. Ehkä sitä, että *kieli* on subjektimainen? Partitiiviobjektin puolesta puhuu Sumin mukaan se, että *käyttää*-verbi vaatii partitiivia. Deva pohtii, että lauseessa pitäisi olla partitiivi, koska *hän itse* ei ole varma, millä kielellä Salmella on kirjoittanut. Lisäksi Deva lähestyy tehtävää kysymällä *Mitä kieltä sinä käytät?* Itse jäin miettimään nominatiivin käyttöä, koska käyttö koski yhtä rajattua kokonaisuutta, romaania.

Perusteluiden luettelosta näkyy, että S2-puhuja voi keksiä paremman tiedon puutteessa mitä villimpiä selityksiä milloin minkäkin sijan puolesta. Suomea pidemmän ajan opiskellut on kuullut monista tekijöistä, mutta ei osaa välttämättä luoda niiden välille tärkeysjärjestystä.

4.4 Yhteenveto partitiivin käytöstä

Vapaan keskustelun partitiivitapauksista vähän yli 70 % oli standardin mukaisia. Vähiten ongelmia aiheuttivat epämääräistä paljoutta ilmaisevat lauseet, joissa melkein 80 % tapauksista oli standardin mukaisia. Kiellossa standardin mukaan oli 70 prosenttia lauseista ja rajaamattomassa aspektissa melkein 68 prosenttia lauseista.

On yllättävää, että kielteisyydessä oli melkein saman verran poikkeamia kuin rajaamattomassa aspektissa: kiellon vaikutus on syntaktisesti tunnistettava, mutta rajaamaton

aspekti on tulkinnanvarainen. Tämä ero tekijöissä näkyi puolestaan hyvin introspektiivisissa haastatteluissa, joissa kieltä ei aiheuttanut ongelmia, mutta rajaamaton aspekti ja epämääräinen paljous kylläkin. Kielteisyyden haastateltavat tunnistivat ongelmitta myös yhdessä tapauksessa, jossa ei ollut kieltoverbiä vaan kieltosävyinen adverbi *tuskin*. Muiden kahden kategorian tehtävälauseet aiheuttivat puolestaan epävarmuutta partitiivi- ja totaaliobjektien välisen valinnan suhteen.

Epämääräinen paljous oli vapaassa keskustelussa toiseksi parhaiten hallussa oleva sijaan vaikuttava kategoria. Sitä testattiin introspektiossa kahdella lauseella, jotka aiheuttivat vilkasta keskustelua informanttien kesken. Se, mikä on abstrakti käsite tai epämääräinen, ei tuntunut olevan kovin selvää. Sijaan vaikuttavana tekijänä pidettiin joskus objektin tarkoitetta, joskus verbin aikamuotoa ja joskus yleistä epävarmuutta. Sen sijaan rajaamattoman aspektin yhteydessä vaikutti olevan apua siitä, että informantit tunnistivat jotkut verbit *partitiiviverbiksi* ja prosessit *keskeneräisiksi*.

Eniten poikkeavana sijana käytettiin nominatiivia: 59 poikkeavasta partitiivitapauksesta 47, eli melkein 80 %, oli nominatiivissa. Noin kolmasosa poikkeavista objektin asemassa olevista substantiiveista päättyi lyhyeksi jäävään *a*:han tai *ia*:han, mikä viittaa poikkeavaan ääntämiseen. Väitettä tukevat ne tapaukset, joissa muun päätteinen substantiivin määrite oli taivutettu. Myös se, että kieltä ei aiheuttanut introspektiossa lainkaan ongelmia, viittaa siihen, että vapaassa keskustelussa virheet aiheutuivat ainakin jossain määrin ääntämisestä.

Poikkeavien substantiivien joukossa oli jonkin verran kvanttoripronomeineja *kaikki* ja *i*-loppuisia sanoja. *Kaikki*-kvanttorin taivutusparadigma ei mahdollisesti ole kaikille informanteille selvää. Vapaan keskustelun aineiston perusteella myös sanajärjestys näyttää vaikuttavan poikkeavaan sijaanvalintaan. Kun objekti on virkkeen alussa, se jää useimmiten taivuttamatta.

Koska nominatiivia käytettiin suurimassa osassa poikkeamista partitiivin sijasta, pohdin, millainen vaikutus objektin sijaanvalintaan olisi sillä, että S2-puhujat oppisivat alusta lähtien substantiivien partitiivimuodon – joko nominatiivimuodon sijasta tai sen rinnalla. Aiheuttaisiko se puolestaan poikkeavaa partitiivin käyttöä substantiivin yhteydessä? Olisiko mahdollista, että opiskelun alussa oleva oppisi samanaikaisesti sanojen nominatiivi-, genetiivi- sekä partitiivimuodot? Vai olisiko sellainen käytäntö liian kuormittava?

*”pääasja ((=pääasia)) että sä ymmärrät
ja sua (.) °ymmäretä°”*

(Anja)

5 Totaaliobjektit

Totaaliobjekti ilmaisee kvantitatiivista määräisyyttä. Käyttämällä totaaliobjektia tilanne esitetään objektin tarkoittaman paljouden osalta loppuun vietynä. Silloin aspektikin on rajattu. (ISK 2005: 888.) Totaaliobjekti esiintyy siis tulkinnaltaan myönteisessä, aspektiltaan rajatussa lauseessa ja on kvantitatiivisesti määräinen. Totaaliobjekteja ovat yksikön ja monikon nominatiivi, yksikön genetiivi ja persoonapronominien akkusatiivi. (Mts. 891.)

Tutkielman totaaliobjektien jakauma jää alle ISK:n (2005: 1182) tekstipohjaisten laskelmien tulosten, joissa totaaliobjekteja esiintyy seuraavanlaisessa suhteessa: nominatiivi 21–25 %, genetiivi 18–20 % ja akkusatiivi 1 %. Tässä tutkielmassa nominatiiveja on yhteensä 7,78 % ja genetiivejä 12,45 %. Akkusatiiveja ei esiinny lainkaan.

Kuten objektin määrittelyn yhteydessä mainitsin, totaaliobjektin sijamuodot ovat keskenään täydennysjakaumassa, mikä tarkoittaa, että kullakin muodolla on oma käyttöalansa (Hakulinen – Karlsson 1979: 186). Kun S2-puhuja on taistellut edellisessä luvussa kuvailtujen partitiiviehtojen kanssa ja todennut, että mikään niistä ei päde, hän voi valita lauseeseensa totaaliobjektin – mutta minkä? Sitä varten hänen on analysoitava lauseen rakennetta.

Helppimpana sijana voi pitää akkusatiivia, koska se rajoittuu muutamaaan sanaan. Myös monikon nominatiivin valinnan tekee helpoksi se, että se on ainoa mahdollinen sija monikolliselle totaaliobjektille. Hankalaa on genetiivin ja yksiköllisen nominatiivin valinta. Nominatiivin ehdot vaikuttavat selkeiltä: kun kyse on passiivi- tai imperatiivilauseesta, nesessiivi- tai infinitiivirakenteesta on käytettävä nominatiivia, koska niiden subjektittomissa rakenteissa ei ole tarpeen merkitä objektia genetiivin päätteellä. Genetiiviobjektin tehtävänä on puolestaan merkitä objektia, jotta se ei sekoittuisi päätteettömään subjektiin. (Mts.892.)

Vaikka totaaliobjektin sijaan vaikuttavia tekijöitä voi pitää helpompina oppia kuin partitiivi- ja totaaliobjektin vaihteluun liittyviä tekijöitä, esiintyy niidenkin kanssa poikkeamia. Vaikuttaa esimerkiksi siltä, että S2-puhujat ovat sisäistäneet, että totaaliobjektien välillä olisi jonkinlainen merkitysero: esimerkiksi tässä tutkielmassa yhdistetään nimenomaan genetiivin sijaan, että se kuvailee kokonaisuutta. Tähän ja muihin ajatuksiin palaan tarkemmin seuraavien lukujen analyysiosioissa. Käsittelen seuraavaksi monikon nominatiivin ja akkusatiivin valintaa. Sen jälkeen perehdyn yksikölliseen nominatiiviin (luvut 5.3 ja 5.4) ja genetiiviin (luvut 5.5 ja 5.6). Järjestys pohjautuu eliminointitaulukon järjestykseen (Frick 2010). Totaaliobjekteja käsittelevän luvun päättää yhteenveto (luku 5.7)

5.1 Ne ovat luenet ne kaunokirja. – Akkusatiivi ja monikon nominatiivi

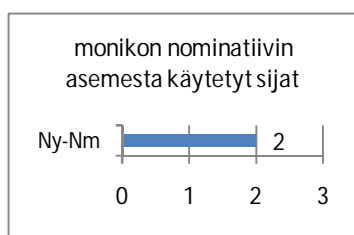
Tässä luvussa käsittelen molempia *t*:hen päättyviä objektimuotoja: pronomineja ja monikon nominatiivia. Akkusatiivia ja monikon nominatiivia yhdistää, että ne ovat vaihtelemattomia sellaisissa lauseissa, joissa genetiivin ja nominatiivin välillä on vaihtelu (ISK 2005: 891–892, myös Hakulinen – Karlsson 1979: 188).

Totaaliobjektin akkusatiivin *t*-päätteen käyttö rajoittuu persoonapronomineihin ja interrogatiivipronominiin *kuka* (ISK 2005: 1186)¹². Frickin (2010) eliminointitaulukossa pronomineista kysytäänkin yksinkertaisesti *Onko objekti 'minä', 'sinä', 'hän', 'me', 'te', 'he' tai 'kuka'?* Akkusatiivin käyttöala on siis varsin suppea.

Myös totaaliobjektien monikollisen nominatiivin päätte on *-t* ja eliminointitaulukon kysymys kuuluu *Onko objekti monikko?* Haastetta monikon nominatiivin muodostukseen tuo nominin mahdollinen vartalonmuutos kuten esimerkiksi *pöytä: pöydät* tai *ruoka: ruoat*.

5.2 Akkusatiivin ja monikon nominatiivin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa

Aineistoni akkusatiivin ja monikon nominatiivin esiintymiä on vain hyvin pieni määrä. Vapaassa keskustelussa ei ollut lainkaan akkusatiiviesiintymiä ja monikon nominatiivi *-tapauksia* oli viisi. Niistä kaksi standardi- ja kaksi poikkeamaesiintymää on Devan tuottamaa ja yksi standarditapaus Anjan.

Poikkeamatapauksissa sijoina on käytetty yksikön nominatiivia.

Kumpikin poikkeamista on substantiivin täydennyksen ja substantiivin välillä oleva luvullinen inkongruenssi. Seuraavaksi ovat lueteltuina poikkeamaesiintymät.

Inkongruenssi yksikön ja monikon nominatiivin välillä (Ny-Nm) on merkitty vaaleanpunaisella.

Id	Devatunnus	Devatunnus	Esimerkki
100	Deva:	! N	paitsi toi paha maa (.) se oli kiva (.) .hh eli se on jääny mieleen.h <jaa mä en muista> (.) suomalaisia elokuvia- (.) elokuvaohjaajia nimi .hh m: ja näytetään kaikki
1	100b	Deva:	! Ny-Nm
			kulttuuriasia ja mitä se on totta (-) jaa (.) mä viihdyn siellä sis

113	Deva:	! N	[ne ovat luenet ne
2	114	Deva:	! Ny-Nm
			kaunokirja]

¹² Lisäksi akkusatiivi esiintyy omistuslauseissa *e*-subjektina.

Kumpikaan poikkeamatapaus ei vaikuta liittyvän partitiivin ja totaaliobjektien väliseen vaihteluun, vaan monikollisen nominatiivisijan muodostamiseen. Molemmissa tapauksissa arvelisin, että poikkeama aiheutuu liian lyhyeksi jäävästä ääntämisestä. Poikkeamat muistuttavat siis liian lyhyiksi jääviä partitiiviobjekteja. Tosin tässä päätteenä olisi konsonantti eli eri äänne, kun puolestaan partitiivissa kyse on lähinnä äänneiden pituudesta.

Deva käyttää varsin yleisiä monikon nominatiivin laukaisevia substantiivin määritteitä *kaikki* ja *ne*. Edussana jää kuitenkin päätteettä. Edussanoissa ei ole astevaihtelua, josta voisi päätellä, että Deva yrittäisi muodostaa monikollisen nominatiivin. Objektilausekkeen edussanat ovat yhdyssanoja. Pidempi sana vaatii puhujalta mahdollisesti enemmän keskittymistä.

Deva yrittää pukea sanoiksi ajatuksiaan suomalaisista elokuvista. Samassa puheenvuorossa on useampia aloituksia eikä sana *kulttuuriasia* liene yleisesti käytetty.

Esimerkki 9. Tapaus 2.

Deva:	mä en ikin tiedä [että]
Biol:	[minä lu- luen paljon]
Deva:	[ne ovat (opineet)]
Biol:	[mutta ei eri-]
Anja:	hehe
Biol:	tyisesti: [kaunokirjallisuutta]
Deva:	[ne ovat luenet ne kaunokirja]

Lisäksi lause 2 kuuluu keskustelujaksoon, jossa on paljon päällekkäispuhuntaa. Jos monta ihmistä puhuu samanaikaisesti, niin ajatuksellisesti ei ehkä ole niin väliä, ovatko kaikki päätteet paikallaan. Koivisto (1994: 135) mainitsee, että yleisemminkin S2-puhuja voi huomata, että häntä ymmärretään lauseyhteydestä. Tiettyjen päätteiden puuttuminen ei haittaa ymmärtämistä, minkä seurauksena hän voi jättää päätteet käyttämättä (mp.).

Lauseen 3 *mitä voisi tuoda kootimaahan? ehkä (~) palvelua (.) Suomessa on mahtava palvelu (~) ja **ihmissuhteet*** luokittelin oikeaksi monikolliseksi nominatiivitapaukseksi. Asiantuntijapuhujan korvaan objektivalinta lienee hieman poikkeuksellinen. Anja pohtii, mitä hän voisi tuoda Suomesta kotimaahansa ja vastaa tyhjentävästi, että hän toisi *ihmissuhteet*. Tavallisesti objekti ilmaistaisiin epämääräisellä paljoudella, esimerkiksi *ihmissuhteita* tai *joitakin ihmissuhteita*.

Introspektiossa testasin sekä monikollista nominatiivia että akkusatiivia yhdellä lauseella. Testasin lauseen 1 seuraavanlaisella tehtävälauseella: *7b) Mutta tämän ohjaajan elokuvissa näytetään [KAIKKI ASIA], jotka kuuluvat suomalaiseen kulttuuriin*. Olin kiinnostunut siitä, taivuttavatko informanttini pääsanana *asia* nominatiivin monikkomuodossa, kun substantiivin täydennyksenä on *kaikki*. Säilyttääkseni lauseen mahdollisimman autenttisenä, sen rakenne on hieman epätyypillinen, mikä herättikin keskustelua – objektiksi ehdotettiin toisenlaisia ”paremmalta kuulostavia” sanoja kuten *kaikenlaisia asioita*.

Anja ehdottaa monikon nominatiivia, minkä jälkeen Sumi pohtii sivulauseen relatiivipronominin *jotka* osuutta objektin sijaan. Tämä oli mielestäni kiinnostava huomautus, eikä oman opetuskokemukseni perusteella kovin poikkeuksellista. Kestää jonkin aikaa ennen kuin S2-puhuja on sisäistänyt, että relatiivipronominilla voi yhdistää kaksi erillistä lausetta toisiinsa ja että sana, johon viitataan, ja relatiivipronomini eivät ole välttämättä samassa sijassa. Toisaalta Sumi on jo hyvin edistynyt, ja kyse voi olla testitilanteesta aiheutuvasta hyperkorrektiudesta, jossa testattava etsii väkisin merkityksiä ja perusteluita.

Joka tapauksessa Sumi siis viittaa sivulauseeseen seuraavasti: ”*kaikki asioita* voisi tulla [objektimuodoksi], jos lause ei jatkuisi sanalla *jotka*, koska sen pitäisi sitten varmaan olla *joita*.” Kun oikean Sumin pohdintaa, hän perustelee partitiivivalintaa sillä, että se viittaa johonkin epämääräiseen. Samalla hän pohtii myös, että jos kyse olisi yhdestä – eli määrällisesti rajatusta – asiasta, niin tarvittaisiin totaaliobjekti. Anja huomauttaa oikein, että sana *kaikki* vaikuttaa sijanvalintaan. Jos objektin tarkoitteeseen ei kuuluisi sana *kaikki*, Sumi valitsisi monikollisen partitiivin ja Anja valitsisi siinä tapauksessa monikollisen nominatiivin.

Toisessa ryhmässä Birol valitsee ensin vastaukseksi *kaikkia asioita*, sitten *kaikki asiat*, jonka jälkeen hän ehdottaa objektiksi *kaikenlaisia asioita*. Devalla ilmenee kongruenssiongelma hänen ehdottaessaan vastaukseksi *kaikkea asioita*. Lisäksi hän ehdottaa objektin sijaksi *kaikki asiat*. Partitiivia Deva perustelee verbillä *näyttää* ja monikon nominatiivia passiivilla. Birol perustelee partitiivia sillä, ettei ole määritelty, mitä *asia* tarkoittaa paitsi, että se viittaa suomalaiseen kulttuuriin. Objektilla on hänestä laaja rajaamaton merkitys. Birol sanoo lisäksi, että on mahdotonta näyttää kaikkia asioita, jotka liittyvät suomalaiseen kulttuuriin. Viimeiseen argumenttiin Devakin yhtyy.

Taas voidaan huomata, että informanteilla on joukko sääntöjä päässä – ne vain osittain sekoittuvat, eikä sääntöjen välillä olevia vahvuuseroja oikein tiedetä. Onko verbi, lauseen rakenne vai objektin määrite ratkaiseva tekijä?

Yhdessä introspektion testilauseessa vastauksena oli akkusatiivimuotoinen objekti: 6) *Denis halusi [a) hän b) hänen c) hänet] työryhmäänsä*. Tosin huomaamattani tässä tehtävässä myös toinen vastaus eli *hänen* oli mahdollinen. Tämän Anja keksi. Mielenkiintoista oli, että hän sanoo ensin, että jos lauseessa ei olisi possessiivisuffiksia sanassa *työryhmään*, hän valitsisi akkusatiivin. Hetken kuluttua Anja kuitenkin oivaltaa, että molemmat vaihtoehdot ovat mahdollisia, tosin virheellisin perusteluin: hänen mukaansa *hänet* on sen takia mahdollinen, koska ”Deniskin on hän”. Anja päätelee subjektin perusteella objektin sijan, vai huomaakohan hän, että kyse on objektin sijanvalinnasta?

Vaikka informantit olivat tähän asti vastanneet jo viiteen nimenomaan objektin valintaa käsittelevään kysymykseen, Anja valitsi ensiksi omistusmuodon, jolloin lause kuuluisi seuraavasti: *Denis halusi hänen työryhmäänsä*. Kysytyäni nimenomaan objektin sijaa sekä Anja että Sumi vastaavat akkusatiivimuodolla. Deva ja Birol valitsevat molemmat saman tien

akkusatiivimuodon. Devan valinta on mallinmukainen: hän sanoo lukeneensa joskus lauseen *minut valittiin*. Birol perustelee valintansa kieliopillisesti: koska objektina on pronomini, objektin sijana on akkusatiivi.

5.3 *Sun pitäis heittää joku roskiksen.* – Yksikön nominatiivi

Yksikön nominatiivi tulee S2-puhujalle suomen opiskelun alusta alkaen tutuksi, koska se on nominin muoto sanakirjan hakusanana. Yksiköllisen nominatiivin laukaisevat erilaiset lauserakenteeseen liittyvät tekijät. Avaan näitä tekijöitä ja informanttien käyttämiä yksikön nominatiivin muotoja seuraavaksi.

Pääsääntö yksikön nominatiivin käytölle on, että kun lauseessa ei ole nominatiivin muotoista perussubjektia, objekti voi olla nominatiivissa. Tietynrakenteisessa lauseessa yksiköllinen objekti voi siis olla vain nominatiivissa, toisessa rakenteessa vain genetiivissä tai akkusatiivissa. Totaaliobjektien vaihtelu on syntaktisesti ehdollista eli totaaliobjektit ovat keskenään täydennysjakauksessa. (Leino 1991: 12–13, 71.) Näin yksikön nominatiivia käytetään imperatiivin 1. ja 2. persoonassa, passiivissa¹³, nesessiivirakenteissa sekä infinitiivirakenteissa. (Hakulinen – Karlsson 1979: 186.)

Rajattu, yksiköllinen objekti on imperatiivissa nominatiivimuotoinen, koska rakenne on tunnusmerkittävästi subjektiton. Nominatiivia käytetään passiivissa, koska epäsuorasti ilmaistua tekijää ei voi ilmaista subjektilla. Nesessiivirakenteessa nominatiivia käytetään, koska subjekti on genetiivissä. Sekä passiivin että nesessiivirakenteen verbillä on vain yksi persoonamuoto; myös imperatiivilla on vain osittainen persoonataivutus. (ISK 2005: 892.)

Mainittuja rakenteita kysytään Frickin (2010) eliminointitaulukossa yksinkertaistetusti seuraavalla tavalla: *Onko verbi passiivi-muotoinen? Onko verbi infinitiivi tai 'täytyy', 'on pakko', 'on hyvä'?* ja *Onko lause imperatiivi?*. Lisäksi taulukossa on kysymys *Onko objekti numero 2, 3, 4...?*

S2-puhujan näkökulmasta yksiselitteisimmät edellä mainituista rakenteista ovat passiivi ja 1. ja 2. persoonan imperatiivi. Passiivi ja imperatiivi siksi, että niiden kanssa verbi on tietyssä muodossa, joka on helpommin tunnistettavissa kuin nesessiivi- ja infinitiivirakenteet, koska niitä on monenlaisia ja ne ovat keskenään hyvin erinäköisiä. Myös numeraalin (muu kuin *yksi*) käyttö on mutkaton, koska numeraalin asu ei muutu myönteisessä lauseessa (ISK 2005: 893).

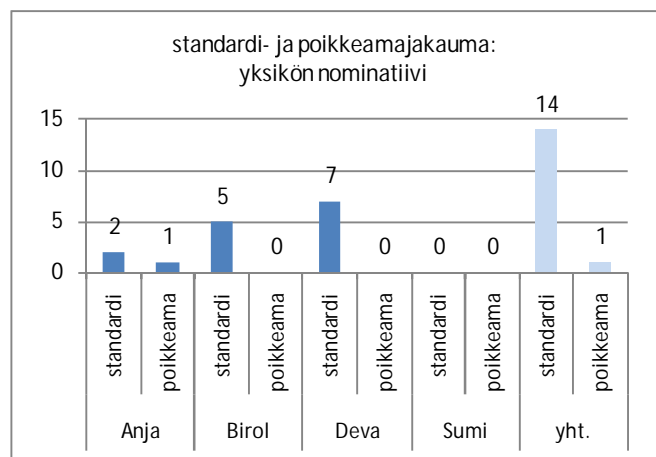
¹³ Myös puhekielisen subjektillisen passiivin kanssa (Hakulinen – Karlsson 1979: 187).

Nesessiivirakenteiden keskeinen tuntomerkki on genetiivimuotoinen subjekti ja kolmannessa persoonassa oleva verbi (ISK 2005: 1502).¹⁴ Frickin esimerkkien 'täytyy' lisäksi nesessiivisen verbiketjun muodostavat infiniittimuodon kanssa esimerkiksi seuraavat nesessiiviverbit: *pitää, sopia, tarvita ja kannattaa* (mts. 494).

Käsittelen tässä tutkielmassa ainoastaan frekventeimpiä muotoja, joihin White (2003: 254) viittaa nimillä "On hauskaa saada"-rakenne ja "Minulla on aikaa tehdä"-rakenne. S2-puhuja saa Whiten (mp.) ja Frickin (2010) eliminointitaulukoissa hyvin yksinkertaistetut ohjeet, vaikka mainittuja modaalaisia verbirakenteita on hyvin erinäköisiä. Rakenteiksi ISK (2005: 504–506, 1502–1503) luettelee muun muassa seuraavat: 'on pakko', 'on hyvä', 'x:n on lupa tehdä y' ja 'x:n on tehtävä y'.

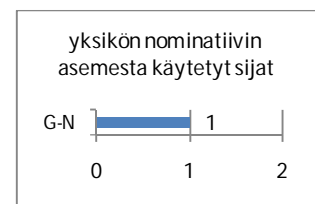
5.4 Yksikön nominatiivin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa

Vapaassa keskustelussa käytettiin yksikön nominatiivia yhteensä 15 kertaa. Deva käytti yksiköllistä nominatiivia seitsemän ja Birol viisi kertaa virheettömästi. Anjalla on kaksi standardiesiintymää ja yksi poikkeava. Sumi ei käyttänyt sijaa lainkaan.

Standarditapauksista suurin osa, kymmenen kappaletta, oli rakenteeltaan passiivilauseita. Lisäksi oli kolme nesessiivirakennetta (*pitää* (2) ja *pitäisi* (1)) ja yksi infiniitivirakenne.

Virheellinen tapaus sisältyi nesessiivirakenteeseen; yksikön nominatiivin sijasta on käytetty genetiiviä. Virhe on merkitty vaaleansiniseksi. Nesessiivilauseen sanajärjestys on käänteinen: objektina toimiva *Finlandia-palkinto* on topikalisoitu. Anja käyttää yhdyssanan alkuosaa *Finlandia* genetiivissä.

		Anja:		#ää# mä yritin kysyä että (.) mä ymmärsin että (-) hänen mielestä (-)
1	179	Anja:	! G-N	Finlandian palkinon (-) <u>pitää saada</u> vain <i>suomalainen</i> (.) äli hän on (.) oikea (-) kielen (-) [käyttäjä]

¹⁴ Joissain tapauksissa subjekti voi olla nominatiivissa *Lapset pitää olla kiltejä.* tai *Morsian ois pitäny olla rikas.* Tällöin velvollisuus siirtyy pois subjektista; asiointilan toteutuminen esitetään jonkun muun vastuulla olevana, tulkinta voi olla episteeminen. (ISK 2005: 877.)

Tyypillinen nesessiivilause rakentuu siten, että alussa on genetiivisubjekti, jota seuraa yksipersonainen predikaatti. Tässä tapauksessa objektin topikalisointi aiheuttaa mahdollisesti ongelmia: objekti taipuu kuten genetiivisubjekti ja subjekti *suomalainen* on nominatiivissa, kuten objektin pitäisi olla. Mietin myös genetiivimuotoisen määritteen mahdollista vaikutusta objektin sijaan. Myös Rinteen (1996: 194) tapaustutkimuksesta löytyy viitteitä ylikongruoinnista eli siitä, että objektin määrite harhauttaa informantin käyttämään genetiivin päätettä myös edussanan yhteydessä. Tämän tutkielman aineistosta ylikongruointia löytyy myös määritteen yhteydessä: *nii ja mä oon lukeut (~) Annan Leenan Härkösen (~) kirjjan* (A, vk: 125). Siinä objektina toimii etu- ja sukunimi, jolloin vain sukunimen pitäisi olla genetiivissä, itse objekti on tässä tapauksessa oikeassa sijassa. Tällainen ylikongruoiminen saattaa johtua esimerkiksi siitä, että informantti on omaksunut, että nimet taivutetaan kokonaisuudessaan.

Kaksi muuta Anjan tuottamaa yksikön nominatiivissa olevaa objektia esiintyi passiivilauseissa, joten poikkeaman vertailu muihin nesessiivilauseisiin ei ole mahdollista.

Käsittelen seuraavaksi introspektiivisen haastattelun tehtäviä. Introspektio sisälsi neljä passiivilauseetta, jotka perustuivat kaikki vapaan keskustelun standardituotoksiin. Lisäksi testasin kahta infinitiivirakennetta, jotka eivät perustuneet informanttien tuotoksiin.

Koko introspektio alkoi seuraavalla nesessiivirakenteen totaaliobjektien välistä vaihtelua testaavalla tehtävällä: *1) Kursilla oli sellainen tehtävä, että jokaisen piti lukea [a) romaani b) romaanin].* Tehtävä perustui Devan (vk: 116–117) tuotokseen *meidän kursilla on semmonen tehtävä (~) että jokaisen piti .hh ää lukea jyks ka:- kaunokirja ja se piti olla Suomest suomeksi kirjoitettu.* Ennen tätä ensimmäistä tehtävää olin selittänyt introspektion rakenteen ja tehtävänannon, jotka kaikki neljä vaikuttivat ymmärtäneen hyvin.

Birol ja Sumi, jotka aloittivat omassa ryhmässään vastaamisen, olivat sitä mieltä, että lauseeseen kuuluu yksikön nominatiivin muotoinen *romaanin*. Sumi sanoi oppineensa, että *jonkun pitää* -rakenteen jälkeen tulee totaaliobjekti. Myös Birol perusteli valintansa nesessiivirakenteella. Lisäksi hän sanoi, että verbi on infinitiivimuodossa, minkä takia objekti on nominatiivimuotoinen. Tämä oli kiinnostavaa ja minullekin uusi näkökulma, vaikkei tämä kelpaakaan yleispäteväksi säännöksi. Birol pohti myös, onko aikamuodolla osuutta objektin sijaan, mutta tuli sitten tulokseen, ettei ole.

Deva valitsi vastaukseksi vaihtoehdon *romaanin*, koska se merkitsi hänen mukaansa kokonaisuutta. Hän ei mieltänyt nominatiivimuotoa kokonaisuutta kuvailevaksi muodoksi, mikä tulee myös alustavan haastattelun tuotoksissa esille. Hän vaikutti valitsevan genetiivin silloin kun kyse oli jonkinlaisesta tyhjentävästä kokonaisuudesta – *kaikesta* tai *ei mistään*. Selitin Devalle tässä vaiheessa, että kaikki totaaliobjektit tarkoittavat kokonaisuutta.

Anjakin pohti samaa asiaa. Ensin hän mielti, että *täytyy*-rakenteen kanssa tulisi nominatiivi. Mutta koska kyse on kokonaisuudesta, hän halusi valita genetiivin. Koivisto (1994: 159) pohtii, onko genetiivimuotoisen objektin säännöt yliopittu, kun hänen aineistossaan on runsaasti

esimerkkejä siitä, että genetiiviä käytetään partitiivin asemesta. Samaa, genetiivimuotoisen objektin ylikorostumista löytyy tästäkin aineistosta, yhteensä viisi kertaa partitiivin ja kerran nominatiivin asemesta.

Totaaliobjekteista puhuttiin haastattelun alkuvaiheessa vielä eri nimillä. Sumi puhui esimerkiksi akkusatiivista, kun tarkoitti totaaliobjekteja. Birol käytti samoja nimityksiä kuin mitä yleisimmin tässä tutkielmassa käytän: hän avasi tässä yhteydessä, että hänen suomen kielen kurssillaan on puhuttu totaali- ja partitiiviobjekteista ja että totaaliobjekteja on sekä genetiivin että akkusatiivin näköisiä. Deva sanoi tämän tehtävän yhteydessä, että hän ei tiennyt totaali- tai partitiiviobjektista. Avasin tässä vaiheessa käyttämiäni käsitteitä muille ja he rupesivat itsekin käyttämään niitä. Informanttien käyttämät termit heijastavat muun muassa tieteenalan, oppikirjojen ja mahdollisesti opettajien termivalintoja. Genetiivin sijasta on aiemmin käytetty esimerkiksi termiä *n-akkusatiivi* (esim. White 2003: 250–251). Se, että Deva sanoo, ettei hän ole kuullut totaali- tai partitiiviobjekteista voi johtua siitä, että hän tietonsa objektista vaikuttaa olevan enemmän proseduraalista kuin deklaratiiivista. Hän osaa soveltaa erilaisia objektin sijanvalintaan liittyviä sääntöjä muttei pysty ilmaisemaan niitä ääneen. Hän on käynyt MAVA-koulutuksen sekä 3–6 suomen kielen kurssia, joten luultavammin objektikin on tullut käsiteltyä.

Passiivirakenteen objektimuodostusta testasin kolmella lauseella:

3) *Tänään minun [a] junavuoro b) junavuoron] oli peruttu.*

4) *Miten sinun [a] nimi b) nimen] kirjoitetaan?*

5b) *He eivät halua semmoista kananlihaa, [JOKA] on tuotu Thaimaasta, koska siellä on lintuinfluenssa.*

Lauseista numero 3 perustuu vapaan keskustelun Anjan (vk: 91) tuotokseen *tänään mun juna oli peruttu @aamula@*. Tehtävälause 3 on samassa aikamuodossa, pluskvamperfektissä, mutta objekti päättyy toisenlaiseen vokaaliin eli *o*:hon. Passiivin pluskvamperfektin ja perfektin rakenteet ovat mielestäni mielenkiintoisia, koska ne näyttävät predikatiivilauseilta, esimerkiksi *Juna oli peruttu. / Kahvi oli juotu. vrt. Juna oli punainen*. Partitiivin ja totaaliobjektisijan välinen vaihtelu voi tässä hämärtyä, mikä voi olla S2-puhujalle hankalaa.

Lause 4 on preesensissä ja objektintarkoite vanha *i*-sana. Sekä tehtävälauseessa 3 että 4 vaihtoehtoina oli vain totaaliobjekteja ja sijanvalinta osoittautui rutiininomaiseksi. Kaikki haastateltavat valitsivat objektin sijaksi nominatiivin. Jälkeenpäin jäin pohtimaan, olisiko pitänyt laittaa lauseeseen 4 vaihtoehdoksi myös partitiivisijainen objekti – itse mietin aikoinaan pitkään, että objektin pitäisi olla partitiivissa kirjoittamisprosessin vuoksi. Prosessin tunne syntyi minulle preesensin käytöstä.

Informanttien sijanvalinnan perusteluissa oli puolestaan eroavaisuuksia: Birolin mukaan passiivilauseessa 3 *junavuoro* on kieliopillinen subjekti. Hänelle objektin sijat ovat vain genetiivi, akkusatiivi ja partitiivi, subjektin sija on nominatiivi. Tämä näkemys lienee tullut muiden

Birolin osaamien kielten kielioppien kautta. Se on kiinnostava tapa lähestyä sijanvalintaa, ja se sai minut miettimään, auttaisiko S2-puhujaa, jos suomen lauseenjäseniä opetettaisiin eri tavalla? Sijojen vaihtelu hahmottuisi erilaisella, ehkä yksinkertaisemmalla tavalla, jos tietty sija merkitsisi tiettyä lauseenjäsentä.

Myös Deva valitsi nominatiivin. Hänen mukaansa genetiivi ei sopinut tähän lauseeseen, mutta lauseessa voisi olla myös *junavuoroni*. Huomio oli aivan oikein, neutraalistuuhan possessiivisuffiksin yhteydessä objektin totaaliobjektien välinen vaihtelu. Anja lähestyi valintaa kysymällä ”mikä oli peruttu”, ja hän lausui myös aktiivisen vastaesimerkin passiivilauseelle ”joku on perunut junavuoron”. Sumi viittasi passiivirakenteeseen, jossa hänen mukaansa ”*objektiivi* on nominatiivi tai partitiivi”. Objektin nimitys vakiintui Sumilla haastattelun kuluessa objektiksi.

Lauseen 4 yhteydessä Deva vastasi ensimmäisenä ja valitsi nominatiivin, koska se kuulosti hänestä ”hyvältä” ja koska *nimi* on ”passiivin muoto”. Anjakin valitsi nominatiivin, vaikkei osannutkaan heti perustella valintaansa. Hän mainitsi syyksi, että *nimi* on objekti ja antoi vielä aktiivisen lauseen esimerkiksi: ”Toisaalta voin sanoa, miten minä kirjoitan sinun nimen.” Muodot hallitaan siis käytännön tasolla, mutta nimeäminen on vaikeaa. Anja mainitsi lisäksi, että kun hän ei pysty valitsemaan kahdesta vaihtoehdosta, hän sanoo molemmat ääneen ja valitse sitten sen mukaan, kumpi kuulostaa paremmalta, koska ”melodia on jo tuttu”.

Tehtävänlause 5b herätti hämmennystä – sekä minulle että informanteille. Vaikeus syntyi siitä, että ainesanan sisältävä lause oli aspektiltaan resultatiivinen. Miten lauseen tulkinta muuttuu, kun objektin sijana on partitiivi tai totaaliobjekti? Alkuperäinen lause oli *eli ne ei halu semmonen kanaliha joka on tuotu Thaimaasta (.) siellä on "birdflue" ((lintuinfluenssa))* (D, vk: 71–73). Tehtävä 5b jakoi haastateltavat kahtia: Birol ja Anja olivat nominatiivin puolustajia, Deva ja Sumi partitiivin. Tosin sekä Sumi että Anja arvasivat vastauksen. Birol antoi syyksi, että *joka* toimisi lauseessa subjektina ja tarkoittaisi juuri sitä lihaa, josta aiemmin puhuttiin. Käyttämällä *jota* tarkoitetaan Birolin mukaan ylipäänsä kananlihaa, joka tuotetaan Thaimaassa. Deva pohtii, vaikuttaako sivulauseen objektin sijanvalintaan se, että päälause on partitiivimuodossa eli pitäisikö sivulauseenkin alkaa partitiivimuotoisella relatiivipronominilla. Lisäksi partitiivi voisi aiheutua siitä, että pronomini viittaa ainesanaan. Jos pronomini ei viittaisi ainesanaan, se voisi Devan mielestä olla nominatiivissa, koska kyseessä on passiivilause.

Edellä olevista pohdinnoista ilmenee, että S2-informanttini ovat hyvin tietoisia partitiivin aiheuttajien moninaisuudesta, toisaalta aiheuttajien väliset vahvuuserot eivät ole vielä kovin automaattistuneita ja lauseen näkeminen kokonaisuutena tuottaa vaikeuksia. Itsekin pidän tämän esimerkkilauseen objektivaihtelua vaikeana: miten merkitys muuttuu, kun objektin sija muuttuu.

Viimeisenä käsittelen, usein kokemukseni mukaan hämäriksi jääviä nominatiivin aiheuttajia, infinitiivirakenteita. Tein introspektioon Whiten (2003: 254) esimerkin mukaisia testilauseita antaakseni informanteille mahdollisuuden tunnistaa samanlaiset rakenteet:

1/7) ”Voi kiitos! Minusta on ihana saada [a) kukka b) kukan]. ja 1/8) ”Kesälomalla minulla on aikaa tehdä [a) valokuva-albumi b) valokuva-albumin] näistä kuvista.”

Vastauksissa oli odotettua vaihtelevuutta. Lauseeseen (1/7) Birol ja Deva valitsivat nominatiivin. Birol perusteli valintansa viittaamalla aiempaan rakenteeseen, joka oli nesessiivirakenne. Deva puolestaan tunnisti heti, että kyseessä on ”on hauskaa” -lause. Birol jatkoi omaa pohdintaa: ”minä katson infinitiiviä, kun minä katson, niin jokaisella sanalla on oma lauseoppi tai kielioppi”. Birol muisti, että Marjukka Kenttälän (ks. 1997 ja 2000) oppikirjassa *Kieli käyttöön*¹⁵ olisi ”tällaisia lauseita” [infinitiivirakenteita].

Toisessa ryhmässä Sumi aloitti vastaamisen valitsemalla genetiivin. Perusteluna oli, että kyse on samasta rakenteesta kuin lauseessa ”Minä luin lehden.” Anja epäröi, hän oli valitsemassa nominatiivin, rakenne ”on ihanaa saada” tuntui hänestä tutulta, mutta ”logiikan mukaan vastaus on kyllä *kukan*”.

Lauseen 8 yhteydessä vastaukset jakautuivat samalla tavalla. Birol ja Deva valitsivat nominatiivin. Deva valitsi muodon kuulon perusteella: vaihtoehto ”b ei sopisi, se kuulostaisi oudolta”. Birolin argumenttina oli, että kyseessä on ”infinitiivi plus nominatiivi -rakenne”. Anja ja Sumi valitsivat genetiivin. Vastauksesta en pyytänyt perustelua, mutta Sumi kysyi tässä yhteydessä, mitä tapahtuu monikossa. ”Onko silloin objekti ’kukat’ vai voiko tulla myös ’kukkia’?” Anja ymmärsi merkityseron: jos objekti on monikon nominatiivissa, niin puhutaan tietyistä kukista, ja kun objekti on partitiivissa, tarkoitetaan kukkia yleisesti.

5.5 Mä oon lukenut Annan Leenan Härkösen *kirjan* – Genetiivi

Seuraavissa kahdessa alaluvussa käsitelen neljättä ja viimeistä totaaliobjektin sijaa, genetiiviä. Objekti on genetiivissä, kun on mahdollista sulkea pois edellisissä luvuissa luettelemani ehdot yksikölliselle ja monikolliselle nominatiiville sekä akkusatiiville. Kuten kaikkien totaaliobjektien kohdalla, lauseen on oltava tulkinnaltaan myönteinen, aspektiltaan rajattu ja kvantitatiivisesti määräinen (ISK 2005: 891).

Totaaliobjekti on genetiivimuotoinen, kun objektin edussana on yksiköllinen substantiivi tai muu kuin ihmistarkoitteinen pronomini eli esimerkiksi demonstratiivipronomini, kuten Anjan (vk: 70) tuotoksessa *niin hehe (~) mä sain (.) mä saan takaisin sen ja siin on kaikki rahat ja kortit* (ISK 2005: 1185). Genetiiviä käytetään silloin, kun verbillä on tai voisi olla perussubjekti. Perussubjektin yhteydessä verbi kongruoi subjektin kanssa persoonan suhteen. Genetiiviä käytetään myös nollapersoonalauseessa ja imperatiivin 3. persoonassa, esimerkiksi *sen huomaa*,

¹⁵ Birol ei tarkenna haastattelussa, oliko kyse Kenttälän alkeis- vai jatko-oppikirjasta. Molemmissa teoksissa käsitellään objektia ja sen sijanvalintaa. (Ks. Kenttälä 1997 ja 2000.)

jos tilaa taksin tai *ottakoon Jukan avukseen*. (Mts. 891–892.) Genetiivimuodon tehtävä on, paitsi numeraalin yhteydessä, semanttinen. Genetiivi erottaa objektin subjektista. (Mts. 898.)

S2-puhujan on tärkeää tietää, että possessiivisuffiksillisessa substantiivissa ei näy nominatiivien ja genetiivin välinen vaihtelu. Possessiivisuffiksin yhteydessä substantiivin taivutuspäätteen loppukonsonantti puuttuu ja substantiivin vartalo on vahva *Löysin hatun*. ~ *Löysin hattuni*. Mahdolliset substantiivin määritteet kuitenkin osoittavat lausekkeen sijan *Unohdin oman takkini taloon*. (ISK 2005: 893.)

Jo kielteisyyden yhteydessä käsittelemäni kvanttoripronomini *kaikki* käyttäytyy eri tavoin riippuen siitä, tarkoitetaanko sillä jaollista entiteettiä vai joukkoa. Se käyttäytyy yksiköllisen substantiivin tavoin, kun sillä tarkoitetaan jaollista entiteettiä, ja se on nominatiivissa silloin, kun tarkoitetaan joukkoa. (ISK 2005: 893.)

Genetiivi on eliminointitaulukossa viimeisenä sijana, mikä tarkoittaa, että taulukon käyttäjä on vastannut kaikkiin edellisiin ehtoihin kielteisesti. Varsinaista nimitystä ei genetiivisijaiselle lauseelle anneta.

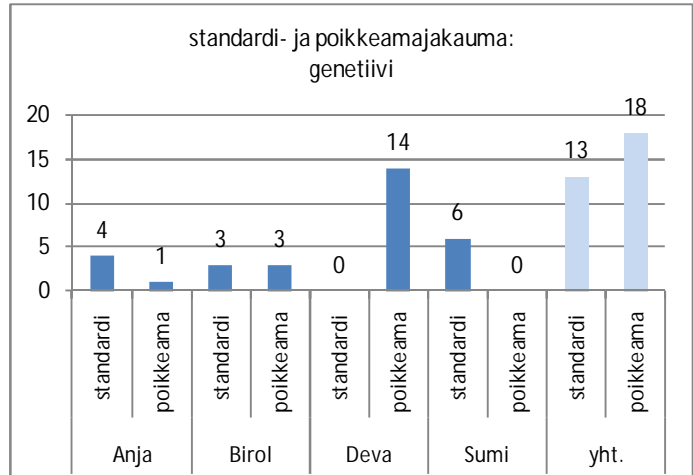
Oma luokkansa ovat erisnimen sisältävät objektin tarkoitteet. Nämä pyrkivät olemaan objektina nominatiivissa, jos niitä käytetään sitaatinomaisesti eikä niitä käytetä tarkoitteeseen viittaamassa. Teosten nimet, kuten seuraavassa Devan (vk: 97) tuotoksessa, ovat objektina omassa muodossaan: *olen jonkin verran kattonut=äää suomalaista* (.) *elokuvia* (.) *esimerksi* (.) *nimi ei muista* .hh *paitsi toi paha maa* (.) *se oli kiva* (.) .hh *eli se on jääny mieleen*. (ISK 2005: 898–899.)

Sijoitin kuitenkin objektitapauksen *toi paha maa* poikkeaviin objektitapauksiin. Tämä siksi, että vaikka teoksen nimi voikin jäädä taivuttamatta, niin pronomini *toi* olisi pitänyt taivuttaa genetiivissä. Lisäksi, koska *paha maa* on suomenkielinen sana ja molemmat sanat nominatiivimuodossa, olisi luontevaa taivuttaa koko tarkoite: ”*Nimiä en muista, paitsi ton pahan maan. Se oli kiva.*”. Myös se, että nimi toimisi predikatiivilauseen subjektina, on mahdollinen tulkinta ”*Suomalaisten elokuvien nimiä en muista, paitsi – toi paha maa, se oli kiva.*” Luokittelin demonstratiivipronominin kuitenkin objektiksi, koska sen jälkeen on pieni tauko.

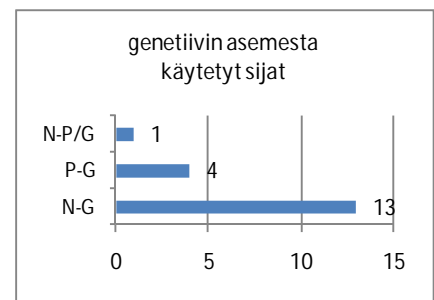
5.6 Genetiivin valinta vapaassa keskustelussa ja introspektiossa

Kuten seuraavaan sivuun sijoitetusta taulukosta käy ilmi, alustavassa haastattelussa genetiivimuotoista objektia käytettiin yhteensä 31 kertaa. Niistä yli puolet (18) oli poikkeavia. Puhujien kesken ääripäissä ovat Deva, jonka kaikki 14 tuotosta ovat poikkeavia, ja Sumi, jonka kaikki kuusi tapausta ovat standardinmukaisia. Anjan tuotoksista neljä oli standardin mukaisia ja yksi standardista poikkeava. Birolilla oli kolme oikeata ja kolme poikkeavaa muotoa.

Väärinä sijoina käytettiin partitiivia neljä kertaa ja nominatiivia 14 kertaa. Yhdessä virheellisessä nominatiivitapauksessa oikea sija olisi voinut olla joko partitiivi tai genetiivi. Virheiden jakauma vahvistaa teorian, joiden mukaan nominatiivi on suosittu ”korvaava” sija (ks. esim. Koivisto 1994: 132, 135–138).

Seuraavana on listattu kaikki poikkeamat. Tapaukset, joissa nominatiivia on käytetty genetiivin asemesta, on värjätty violetiksi. Harmaita ovat tapaukset, joissa partitiivia on käytetty genetiivin sijasta. Keltainen on tapaus, jossa oikeana sijana voisi olla genetiivi tai partitiivi, mutta on valittu nominatiivi.

1	196	Deva:	! N-G	mut sä <u>voit kirjoita joku</u>
2	196b	Deva:	! N-G	<u>venäjäksieline-</u> (.)
3	197	Deva:	! N-G	<u>kirja</u> vaikka

4	162	Deva:	! N-G	siis hän oli ehdokkana (.) mutta jotkut .th suomalaiset ei tykkänyt että joku (.) mahanmuuttaja< (-) voi (.) <u>voita se</u>
5	163	Deva:	! N-G	<u>palkinto</u> .hh eli

	219	Deva:	! N	ja sun pitäis heittää joku roskiksen (.)
6	220	Deva:	! P-G	sä <u>muistat sitä</u>
7	221	Deva:	! N-G	<u>sana</u> (-) eli roskikseen ja roski .hh se jää mieleen .hhh ja kun hän puhuu (.) iiee-

8	157	Birol:	! P-G	onko vähän äm kielellisesti ongelmia siinä teoksessa (-) miten keskisuomalainen vas- <u>ottaa vastaan si'tä</u>
9	158	Birol:	! N-G	<u>kirja</u>

		Deva:		koska ne ei tuota itte (-) <u>ne ostah</u>
		Sumi:		niin
		Deva:		joku
		Sumi:		mm
10	106	Deva:	! N-G	<u>joku</u> Ranskasta tai joku (.) Jenkistä

11	42	Birol:	! N-G	[ä: sen takia] esimerkiksi minä <u>löysin ratkaisu</u> (.)
		Birol:	! P	tälle tavalla kun menin kauppaan öö ja:: (-) myyjä katsoi (-) minua ja heti sanoi
		Birol:	! P	m:: (-) @ää a- anteeksi en ymmärrä englantia@ (-)

12	161	Deva:	! N-G	uhm mun mielestä ni- asia oli toisin (.) eli (-) .hh aihe oli n- näin että hän oli suoslovakialainen (.) joka muutti Suomen (-) ja <u>hän sai palkinto</u> (.)
----	-----	-------	-------	--

13	189	Deva:	! N-G	kato hän on lah- niin lahjakas että <u>han voitti palkinto</u>
----	-----	-------	-------	--

14	169	Deva:	! N-G	ennen kun hh (.) joku ulkoma lainen <u>saa</u> öö (.) sis ää tilaisuus
15	201	Deva:	! P-G	ne vain erosi i- netin kautta (~) sitä mä on ymmärtäny .hh ja (~)
16	259	Deva:	! P-G	mä vain <u>lukee</u> sitä .hhhh ja sitten mä katon ö< mitä se voi olla englanniksi tai o-oman äidinkielenä
17	142	Anja:	! N-P/G	esimerkiksi (~) mitä (~) no (.) en tie muistakseni kun mä tulen Suomeen mä <u>yritin</u> <u>sanoa</u> (~) limsan nimi (.) jeffa (.) mä sanoin tjäffa hehehe
	97	Deva:	! N-P	esimerksi (.) nimi ei muista .hh
18	98	Deva:	! N-G	paitsi toi paha maa (.) se oli kiva (.) .hh eli se on jääny mieleen

Tapauksia 1–9 yhdistää, että virkkeet sisältävät edussanan, joka loppuu *a*:han tai *o*:hon. Lisäksi kaikilla objektin tarkoitteilla on pronomini määritteenä.

- 1–3) *mut sä voit kirjoita joku venäjäksieline-* (.) **kirja** vaikka (Deva, vk: 196–197)
 4–5) *joku (.) mahanmuuttaja< (~) voi (.) voit se palkinto .hh eli* (Deva, vk: 162–163)
 6–7) *sä muistat sitä sana* (Deva, vk: 220–221)
 8–9) *miten keskisuomalainen vas- ottaa vastaan si tä kirja* (Biol, vk: 157–158)

Devan kahdessa ensimmäisessä tuotoksessa ei ole viitteitä siitä, että hän olisi pyrkinyt taivuttamaan objektitarkoitteet genetiivissä, kaikki tarkoitteeseen kuuluvat sanat jäävät sananvartalo mukaan lukien taivuttamatta. Lauseissa 6–7 ja 8–9 on määritteen ja edussanan välinen inkongruenssi. Inkongruenssi johtuu luultavammin *a*:n liian lyhyeksi jäävästä ääntämisestä – puhujat tavoittelevat partitiivin sijaa. Verbinä toimivat *muistaa* ja *ottaa vastaan*.

Myös seuraavissa tapauksissa verbinä toimii *muistaa*. Lisäksi käytetään *ostaa*, *ymmärtää* ja *lukea*. Tapauksia 10, 15, 16 ja 18 yhdistää, että objektin tarkoitteena toimii pronomini, lauseessa 18 objektina on lisäksi teoksen nimi.

- 10) *ne ostah joku Ranskasta tai joku (.) Jenkistä* (Deva, vk: 106)
 15) *sitä mä on ymmärtäny* (Deva, vk: 201)
 16) *mä vain lukee sitä .hhhh ja sitten mä katon ö< mitä se voi olla englanniksi* (Deva, vk: 259)
 18) *nimi ei muista (.) .hh paitsi toi paha maa* (Deva, vk: 97–98)

Tässä aspektiltaan rajahakuiset verbit *muistaa* ja *ymmärtää* aiheuttavat vaikeuksia. Toisaalta myös selkeästi rajaavat verbit kuten *ostaa* (10) ja *voittaa* (4–5, alla 13) ja *saada* (alla 12) jäävät taivuttamatta. *N*-päätteen pois jääminen voisi selittyä sillä, ettei se puhekielessä murteittain kuulu (Koivisto 1994: 139). Informanttien puhe oli kuitenkin hyvin yleiskielistä, helsinkiläisiä puhekielen piirteitä, kuten persoonapronominien taivutusta, lukuun ottamatta, joten murteellisen vaikutuksen voi melko varmasti sulkea pois. Myöskin se, että alla olevissa tuotoksissa sekä lauseessa 4–5 objektina toimii *palkinto*, jossa olisi astevaihtelu *nt:nn*, puhuu poikkeavan ääntä-misen puolesta. Vartalossa näkyisi astevaihtelu, vaikka *n* jäisikin pois. Sama pätee vanhoihin *i*-sanoihin, joissa näkyisi *i:e*-vaihtelu.

- 12) slovakialainen (.) joka muutti Suomen (~) ja hän sai palkinto (.) (Deva, vk: 161)
13) kato hän on lah- niin lahjakas että han voitti palkinto (Deva, vk: 189)

Testasin *nt:nn*-vaihtelun sisältävää taivutusta seuraavalla lauseella introspektiossa. 2/1) *Nyt minä olen oppisopimuksella töissä tavaratalossa. Talvella suoritin [AMMATTITUTKINTO].* Lause perustuu löyhästi Anjan (vk: 9) tuotokseen *ja: samalla (~) suoritan ammatintutkinto* joka on aspektiltaan selkeästi rajaamaton. Kaikki informantit valitsivat sijaksi genetiivin. He perustelivat valinnan sillä, että ammattitutkinto on objekti, ja että ammattitutkinto on suoritettu loppuun eikä mitään jäänyt tekemättä.

Myöskään tehtävälause 1/5) *Slovakialaissyntyinen Alexandra Salmela voitti Helsingin Sanomien [a) kirjallisuuspalkinnon b) kirjallisuuspalkinto].* ei aiheuttanut vaikeuksia sijaanvalinnassa. Tehtävä perustuu edellä esiteltyyn *palkinto*-sanan sisältävään lauseeseen 13. Sumi valitsi genetiivimuodon aiemman kuullun perusteella (*joku voittaa kisan*). Anja myötäili valintaa ja selitti, että lisäksi sijana voisi periaatteessa olla partitiivi. Hän ei tarkentanut, tarkoittiko hän monikollista vai yksiköllistä partitiivia. Tässä tapauksessa yksiköllisen partitiivin valinta on mahdoton, koska palkintoja on vain *yksi*. Birolkin valitsi genetiivimuodon, lisäksi hän mainitsi, että passiivilauseessa nominatiivimuoto olisi mahdollinen. Deva oli samaa mieltä.

Kukaan ei maininnut genetiivilauseen kohdalla, minkälaisesta lauseesta on kyse. Esimerkiksi, että se on *aktiivilause* tai *subjektillinen lause*. Pohdinkin, aiheutuuko nimettömyydestä ongelmia. Kun on passiivilauseita, kielteisiä lauseita, nesessiivilauseita ja niin edelleen, joille on suhteellisen selkeät säännöt totaaliobjektien vaihtelussa, niin tällaisia ”tulkinnaltaan myönteisiä, aspektiltaan rajattuja ja kvantitatiivisesti määräisiä lauseita, joissa objektin edussana on yksiköllinen substantiivi tai muu kuin ihmistarkoitteinen pronomini eli esimerkiksi demonstratiivipronomini” saadaan sulkemalla kaikki muut lauseet pois. Pitäisikö myös S2-opetuksessa määritellä tämä lausetyyppi tarkemmin? *Genetiivilause* voisi olla yksi nimitys, kun *rajattu* tai *resultatiivinen lause* pätee myös nominatiivin tai akkusatiivin sisältäviin lauseisiin.

Lauseen *jos mä on hävinny ((olen hävittänyt)) lompakon mä tiedän että mä saan [takaisin]* (Anja, vk: 89) muunsin introspektiota varten possessiivisuffiksin sisältäväksi. Possessiivisuffiksin vaikutus objektin kirjoitusasuun vaikeuttaa tällöin sijaanvalintaa. Lause 2/8) *”Voi ei, minun kaverini juuri soitti. Hän on hävittänyt [LOMPAKKO + NSA].”* ei aiheuttanut sijapäätteen kannalta mitään ongelmaa. Vaikeuksia aiheutui astevaihtelusta. Sekä Birol että Deva laittoivat objektin genetiiviin ja kirjoittaisivat objektin *lompakonsa*. Kun mainitsen omistusliitteen ”poistavan heikon asteen”, Birol muistaa säännön ja perustelee virheellistä valintaa sillä, ettei tavallisesti puheessa käytä possessiivisuffiksia. Deva ei ole kuullut säännöstä.

Toisessa ryhmässä Sumi vastaa ensimmäisenä, muttei ole varma, kirjoitetaanko sana yhdellä vai kahdella k:lla. Anja kannattaa objektitarkoitteen heikkoa astetta. Lopulta Sumi muistaa kuulleensa ja nähneensä, että omistusliitteen yhteydessä sanoissa on vahva aste.

Poikkeavien tapausten joukossa on myös lause 17, jossa on *i*:hin päättyvä objekti *nimi*. Tässä tapauksessa sekä partitiivi että genetiivi olisivat olleet mahdollisia sijoja, mutta objekti jää nominatiivimuotoiseksi. Sekä objektin määrite *limsa* että ”limsan nimi” *Jaffa* ovat oikeassa sijassa. Voi olla, että pidempi ketju aiheuttaa ongelmia huomata siitä objekti.

Testasin vanhan *i*-sanain taivutusta introspektiivisen haastattelun alussa seuraavalla lauseella. 1/2) *Minä luin [a) lehti b) lehden]*. Deva aloitti valitsemalla *b*-muodon ja perusteli valintansa sillä, että se on ”perfektimuoto, *mä oon luenut lehti*”. Hän siis vastaa teoriassa oikein, muttei lausu genetiivipäätettä. Korjattuani, että lause kuuluu *mä luin lehden*, Deva oli samaa mieltä ja lisäsi, että tässä lauseessa ”tehtävä on siis suoritettu”. Deva oli tietoinen monista suomen kielen seikoista, mutta kielen käyttö aiheutti ongelmia. Hän osasi myös vastata kysymykseen, mikä merkitys kiteytyisi partitiivikäyttöön tässä kohdassa (prosessi), mutta tekee *lukea*-verbin partitiivimuodossa taivutusvirheen (*luenut*). *Lukea* taas on hyvin arkinen ja frekventti verbi ja sen taivutusparadigman luulisi olevan jo hänelle itsestäänselvyys. On erikoista, että Deva perusteli valintaansa sillä, että lause on perfektimuodossa eli perfektin aikamuodossa – Devan tarkennuksen perusteella, että tehtävä on suoritettu, voi päätellä, että hän tarkoittaa lauseen tai aspektin olevan perfektiivinen.

Biolol perusteli genetiivimuotoa sillä, että lauseen verbi vaatii objektin ja että koska *lehti* toimii objektina tässä yhteydessä, sillä pitää olla myös objektin sija – eli Biololin tulkinnan mukaan genetiivi tai partitiivi. Myös Anja nosti mahdolliset sijat esille. Nominatiivimuoto ei ole mahdollinen, mistä Sumikin oli samaa mieltä. Perustelut jäivät heidän osaltaan väliin.

Lauseen 11 [*ä: sen takia*] esimerkiksi *minä löysin ratkaisu (.)* (Biolol, vk: 42) perusteella muodostin lauseen 2/2) *b. ... mutta lopulta hän löysi (RATKAISU)*. Tähänkin lauseeseen valittiin yksinäisesti genetiivi. Deva perusteli valintaansa sillä, että ”hän löysi jotain kokonaan”. Sumi valitsi genetiivin mallinmukaisesti: ”*etsiä*-verbin yhteydessä käytetään partitiivia ja *löytää*-verbin kanssa genetiiviä.” Anja täydensi, että kyse on lopputuloksesta, hän vahvisti kommenttiansa leikkaamalla kädellä ilmaa punktuaalisuutta ilmaisten.

Viimeisenä tarkastelen introspektioliusetta, joka perustuu Devan (vk: 169) tuotokseen *ennen kun hh (.) joku ulkoma lainen saa öö (.) sis ää tilaisus* (Deva, vk: 169). Verbi on rajaava (*saada*), ja objektina toimii *s*:ään loppuva substantiivi, kuten myös tehtävälauseessa 3/3) *b. [...]* *mutta he voivat saada [a) siunaus b) siunauksen c) siunausta]*. Tehtävälauseen vaikeus aiheutuu mahdollisesti fraasin *saada siunaus* kulttuurisidonnaisuudesta. Sumi avasi keskustelun sanomalla, ettei tiedä, onko muotona genetiivi vai partitiivi; hän taipui partitiiviin, koska ”se [siunaus] on epämääräinen juttu”. Anja perusteli genetiivimuotoa sillä, että ”pari saa yhden siunauksen” – hän mahdollisesti tarkoitti, että *siunaus* itsessään on rajattu kokonaisuus. Deva valitsi genetiivin kommentoimatta valintaa sen enempää, Biolol otti objektiksi partitiivin. Hänen mukaansa

siunauksessa on kyse prosessista, siunausta ei anneta vain kerran vaan ”niin kauan kun homoja ja lesboja on, kirkko voi siunata heitä. Tämä on joku yleistilanne joka jatkuu.” Tämä on minusta kiinnostava perustelu: kysehän on yleistyksestä, mutta suomen kielessä tällainen toistuva yleistyskin voi olla sisäisesti loppuun saatettu. Toisaalta Birol pohtii, että koska vihkiminen on kerrallinen tapahtuma, voisiko siunaaminenkin olla sellainen kerrallinen tapahtuma. Birolin mielestä valinta liittyy kulttuuriin: kuinka monta kertaa voi saada siunausta?

5.7 Yhteenveto totaaliobjektien käytöstä

Vapaan keskustelun totaaliobjektien käyttö oli alle 60 %:ssa tapauksista standardin mukaista. Viidestä monikon nominatiivitapauksesta kolme oli standardin mukaisia. Genetiivitapauksista alle puolet oli standardinmukaisia (42 %). Kuitenkin vähiten ongelmia kaikista objektin sijoista aiheutti yksiköllisen nominatiivin käyttö (poikkeamaprosentti vain noin 7).

Monikollista nominatiivia käytettiin hyvin vähän, ja poikkeamat liittyivät luvulliseen inkongruenssiin. Poikkeamat olivat Devan tuottamia. Hänellä jäivät päätteet usein lausumatta, mikä vaikuttaa johtuvan sekä ääntämisestä että fossiloitumisesta.

Nominatiivin ylivoimaisesti onnistunein käyttö voi selittyä sillä, että se on helpoin sija siinä mielessä, että nominit opitaan nominatiivinmuotoisina. Osittain tästä johtuu varmasti, että nominatiivia käytettiin vääränä sijana useimmiten sekä partitiivin että genetiivin asemesta (74 % poikkeavista sijoista oli yksiköllisessä nominatiivissa). Lisäksi nominatiivin laukaisevat lauseenrakenteet kuten passiivi ja imperatiivi ovat osittain helposti tunnistettavissa, toisaalta yksinkertaisimmatkaan infinitiivirakenteet eivät olleet kaikille informanteille tuttuja.

Nesessiivilauseiden yhteydessä vapaassa keskustelussa ilmeni ongelmia käänteisen sanajärjestyksen yhteydessä. Käänteinen sanajärjestys, objektin topikalisoituminen, aiheutti virheellistä nominatiivin valintaa. Introspektiossa käänteinen sanajärjestys ei aiheuttanut vaikeuksia, mistä voi päätellä, että sijanvalinnan vaikeus piilee objektin tunnistamisessa eikä sijanmuodostuksessa.

Genetiivin käytön onnistuneisuus vaihteli suuresti vapaan keskustelun ja introspektion välillä. Vapaassa keskustelussa oli hyvin suuri määrä poikkeamia, mutta introspektiivisissä tehtävissä, joissa oli valittavana jokin totaaliobjekti, sijanvalinta onnistui hyvin. Omistusliitteen käytön suhteen kävi introspektiivisessä haastattelussa ilmi, että possessiivisuffiksin käytön vaikutus genetiivimuotoiseen objektiin ei ollut kaikille tuttu.

Kaikki informantit eivät olleet vielä sisäistäneet sitä, että vain partitiivi- ja totaaliobjektien välillä vallitsee merkitysero, ja että totaaliobjektin sijamuodot ovat keskenään

täydennysjakaumassa. Se näkyi siinä, että genetiivi on kuormittunut *kokonaisuus*-merkityksellä ainakin Devalla.

Informantit osasivat perustella totaaliobjektien valinnan. He käyttivät perusteluina sekä fennistikasta tunnettuja tekijöitä, kuten, että omia tekijöitä. Omia tekijöitä olivat esimerkiksi sijaan valitseminen kuullun perusteella. Informantit tiesivät keskeiset objektin sijaan vaikuttavat tekijät, mutta ne menivät osittain sekaisin.

Kun virkkeeseen kuului relatiivipronomini, ei ollut aivan selvää, mistä relatiivipronominin sija syntyy. Informanttini pohtivat muun muassa, vaikuttaako sivulauseen relatiivipronominin objektin sijaanvalintaan se, että päälause on partitiivimuodossa eli pitäisikö sivulauseenkin alkaa partitiivimuotoisella relatiivipronominilla.

on se sananto (~) että (.)
kun sä ostaat kieltä (.) sä oot aina kotona (~)
eli sä tuntee että sä oot kotona

(Deva)

6 Analyysin yhteenveto ja pohdintoja jatkotutkimukselle ja –opetukselle

Olen tarkastellut edeltävissä luvuissa neljän suomea toisena kielenä puhuvan objektin sijanvalintaa vapaassa puheessa ja itsehavainnoivissa introspektiivisissä haastatteluissa. Olin kiinnostunut standardi- ja poikkeamaesiintymien yhtäläisyyksistä ja eroista ja siitä, miten objektin vapaa käyttö suhteutuu tiedostavampaan valintaan. Minkälaisia ajatuksia informanteille herää heidän valitessaan sijaa, kuinka tietoisia he ovat objektin sijaan vaikuttavista tekijöistä?

Tutkimukseen osallistuneet edistyneet S2-puhujat osasivat valita standardinmukaisia objektin sijoja sekä partitiivin että totaaliobjektit aiheuttavien tekijöiden yhteydessä. Tarkastelin partitiiviobjektitapauksia erillisissä partitiivia aiheuttavissa tekijöissä. Tekijät ovat *kielteisyys*, *rajaamaton aspekti* ja *epämääräinen paljous*. Totaaliobjektien käyttöä tutkin sijoittain *monikon nominatiivissa* ja *akkusatiivissa*, *yksikön nominatiivissa* ja *genetiivissä*.

Toisaalta kaikissa tekijöissä ja sijoissa oli myös poikkeamatapauksia. Poikkeamatapauksia oli yhteensä 81. Eniten poikkeamatapauksia esiintyi partitiivi- ja totaaliobjektien välisessä valinnassa: totaaliobjekti valittiin partitiivin asemesta 50 tapauksessa ja partitiivi totaaliobjektin sijasta neljässä tapauksessa. Totaaliobjekti toisen totaaliobjektin asemesta valittiin yhteensä 14 tapauksessa. Suurin osa virheellisistä sijoista on nominatiivia, yhteensä 70 objektiä. Tämä on osittain selitettävissä ääntämisellä.

Sijoista ongelmallisimmin on genetiivi, jossa oli enemmän poikkeama- kuin standardiesiintymiä. Toiseksi eniten virheitä esiintyi monikollisessa nominatiivissa, jonka molemmat poikkeamat syntyivät luvullisesta inkongruenssista. Kolmanneksi ongelmallisimmin sijaan vaikuttava kategoria oli rajaamaton aspekti.

Puhujien kesken oli suuria eroja objektin sijanvalinnan onnistuneisuudessa. Vaihtelu ei ole selitettävissä pelkästään Suomessa oleskelun ajalla, vaan siihen näyttää vaikuttavan suuresti myös puhujan oma kiinnostuneisuus ja sosiaaliset piirit. Sekä Sumi että Birol ovat perehtyneet kieliin korkeakoulutuksen kautta ja he elävät suomalaisten puolisoitensa kanssa ja käyttävät ensisijaisesti suomea. Anjalle ja Devalle suomi on työkieli, heidän kotikielensä ovat heidän äidinkielensä. Devan puheessa on näytteitä jonkinasteisesta fossiloitumisesta: hän osaa tuottaa oikeita sijamuotoja, mutta tuotoksissa on horjuvuutta, mitä hän ei välttämättä itse kuule.

A:han päättyvät substantiivit muodostivat oman ryhmänsä poikkeavien tapausten joukossa. Viitteitä siihen, että substantiivien pääte jää lyhyeksi ääntämisen eikä sijanvalinnan vuoksi, oli paljon. Ääntämisen tarkkuus on siis olennainen tekijä sijanvalinnassa. Myös käänteinen sanajärjestys aiheutti ongelmia. Lauseenjäsenten tunnistamiskyvyn tärkeys korostuu käänteisen sanajärjestyksen yhteydessä.

Vaikka 29 introspektiotehtävästä virheellisiä valintoja tehtiin 12:ssa, informantit osasivat loppujen lopuksi pohdiskelemalla ja parinsa kanssa löytää oikeat vastaukset. Kaikki neljä

informanttia tiesivät joukon erilaisia vaikuttavia tekijöitä ja osasivat kommentoida jokaista objektin kategoriaa introspektiossa. Introspektiossa ongelmaksi osoittautui, että vaikka tiedettiin sijaan vaikuttavia tekijöitä, niin niitä ei ollut helppoa tai yksin selitteistä soveltaa. Lisäksi se, että totaaliobjekteista käytetään erilaisia nimityksiä, voi sekoittaa kielenopiskelijan. Kaikille informanteille ei ollut myöskään selvää, että totaaliobjektien välillä ei ole merkityseroa. Valittiin genetiivi, kun tarkoitettiin kokonaisuutta, vaikka tehtävälauseena oli nesessiivirakenne. Introspektiivisessä haastattelussa ilmeni, että myöskään yksinkertaiset infinitiivirakenteet kuten ”*on hauskaa + verbi*” ja ”*minulla on aikaa + verbi*” eivät olleet kovin tuttuja. Vakiintunutta tietoa ei ollut myöskään se, että possessiivisuffiksi vaikuttaa objektin tarkoitteessa olevaan substantiivin vartaloon. Sumi käytti vapaassa keskustelussa ja introspektiossa parin verbin yhteydessä elatiivimuotoista adverbia. Introspektiossa hän perusteli valintansa sillä, että hän oli ottanut mallia englannin kielestä.

Verbin *käyttää* yhteydessä käytettiin muutamaa otteeseen totaaliobjektia, näin myös introspektiossa fraasissa **miten kirjassa on käytetty kieli*. Informanteille ei ole ollut aivan selvää, mitä irresultatiivisuus merkitsee. Mainituissa esimerkissä pohdittiin muun muassa sitä, että kirja on kokonaisuus, joten objektinkin pitäisi olla rajattu.

Vaikka poikkeamia esiintyi, silti informantit päätyivät pohdinnan kautta oikeisiin ratkaisuihin. Näin ollen introspektiivinen haastattelu oli oivallinen väline myös oppia uusia objektiin liittyviä asioita. Anja ja Sumi mainitsivatkin haastattelun päätteeksi, että harjoitukset olivat onnistuneita ja että sellaisia voisi tehdä uudelleen myös opetuksessa.

Päätelyprosesseja oli monenlaisia: objektin sijoja valittiin mallin mukaan, kuulon perusteella, sanomalla erilaisia vaihtoehtoja ääneen ja soveltamalla erilaisia ehtoja (esim. *kielteisyys* tai *passiivi*) – joskus oikea sija löytyi arvaamalla. Informantit lähestyivät sijanvalintaa eri tavoin: Deva ja Anja luottivat kuuloonsa, Sumi ja Birol etenivät valinnassa analyttisemmin kielioppia soveltamalla. Informanttien kielitermien käytössä on nähtävissä muodollisen koulutuksen vaikutteita. Poikkeavin on Birolin käsitys, jonka mukaan subjektittoman lauseen objektia voi kutsua lauseen subjektiksi. Nominatiivi oli hänelle subjektin siija. Tämä lähestymistapa tulee todennäköisesti toisten kielten kieliopeista.

Vapaassa keskustelussa noin joka kolmas objektin sija oli standardista poikkeava. Poikkeavien lauseiden perusteella introspektioon laadituista tehtävistä kaksi kolmesta oli täysin virheettömiä. Objektin sijanvalinnan standarditapausten lisääntyminen introspektiossa selittyy sillä, että informantit olivat tietoisia siitä, että valittavana on objektin sija. Lisäksi heillä oli mahdollisuus pohtia vastauksia yhdessä haastattelukumppanin kanssa ja osaavampi kielenkäyttäjät pystyi tukemaan heikompa valinnassa.

Poikkeamamääristä päättellen objektin opiskelussa ja opetuksessa on vielä parantamisen varaa. Toisaalta nimenomaan opetustilannetta ja -tehtäviä muistuttavissa introspektiivisissä haastatteluissa objekti osataan, kun taas objektin vapaa käyttö tuottaa vaikeuksia. Vaikeus piilee

siis objektin käytössä luontevassa keskustelutilanteessa. Seuraava askel S2-alalle olisi jonkinlainen kattava, mutta tarpeeksi yksinkertainen, ”objektinopetuspaketti”, joka soveltuisi eritasoisille oppijoille. Tärkeää olisi, että objektien nimet yhtenäistyisivät: ISK:n (2005) ratkaisu käyttää nimityksiä *partitiivi-* ja *totaaliobjekti* sekä *genetiivi* on tervetullut. Olisi myös hyvä, että objektin valinta olisi opetuksessa alusta lähtien läsnä, esimerkiksi *partitiivi-* ja *totaaliverbien* muodossa. Laaja transitiiviverbien luokittelu tavalla, joka on tuttu verbirektioiden hakuteoksesta *Tarkista tästä* (2010), olisi myös käytännöllinen. Hakuteokseen voisi koota polyseemisten verbien käyttäytymistä eri yhteyksissä. Jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa selvittää tarkemmin nimenomaan sitä, miten vahvat B2–C2-tason puhujat käsittävät erilaisten verbien sijanvalinnan.

Pohdin myös, olisiko siitä hyötyä, että partitiivi olisi oletussija kaikille lauseille ja että tietyin ehdoin partitiivi muuttuisi totaaliobjektiksi.¹⁶ Koska suurin osa objektin sijoista on partitiivinmuotoisia ja suurin osa poikkeavista objektivalinnoista totaaliobjektillisia, tällainen lähestymistapa voisi mahdollisesti vähentää poikkeamia.

Matka objektin ymmärtämiseen on kestänyt jo kauan ja tulee kestäämään, mutta luulen, että suomea toisena kielenä puhuvien näkökulma antaa tutkimukselle reippaan tönäisyn oikeaan suuntaan. S2-puhujat osaavat kysyä sellaisia kysymyksiä, joilla päästään objektivaihtelun ytimeen.

Vaikka tutkijana ja opettajana haluankin, että opetus kehittyy niin, että opiskelija oppii helpommin suomea – ja tietenkin objektin, jokaisella S2-puhujalla voi olla henkilökohtaisia tavoitteita suomen kielen opiskelussa: joillekin kieli on välttämätön väline työntekoon, toiset pyrkivät täydelliseen kielitaitoon kiinnostuksesta tai sosiaalisista tai ammatillisista syistä. Näitä erilaisia syitä yhdistää tarve kommunikointiin, ei kieliopin täydelliseen hallintaan.

*”niin (~) .th no ei oteta niin stressiä (~)
i- idea on se että me pärjämme suomen kieles .hh”*

(Deva)

¹⁶ Samoja ajatuksia nousi esille myös keskustelussa Matti Larjavaaran kanssa (10.05.2012).

Lähteet

- AARNOS, RÉKA 2009: Etkö sinä opettaja ole suomalainen? Teoksessa Sanna Voipio-Huovinen, Katriina Rapatti ja Anni Rantahalme (toim.) *Suomen kielen opetuksia. Suomi toisena vieraana kielenä -opettajat ry. 15 vuotta* s. 71–73. Helsinki: Yliopistopaino.
- ALHO, IRJA – ANNELI KAUPPINEN 2008: *Käyttökielioppi*. Helsinki: SKS.
- ANHAVA, JAAKKO 1999: *Maaailman kielet ja kielikunnat*. Tampere: Gaudeamus.
- ASKONEN, EBBA 2001: *Objektin aspektuaalinen sijanvalinta*. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja numero 19 (osa 1 ja 2). Oulu: Oulun yliopisto.
- CLEMENTE, IGNASI 2010 [2008]: Recording audia and video. Teoksessa Li Wei ja Melissa G. Moyer (toim.) *The Blackwell guide to research in bilingualism and multilingualism* s. 177–191. 3. painos. Malden (Mass.): Blackwell.
- CODÓ, EVA 2010 [2008]: Interviews and questionnaires. Teoksessa Li Wei ja Melissa G. Moyer (toim.) *The Blackwell guide to research in bilingualism and multilingualism* s. 158–176. 3. painos. Malden (Mass.): Blackwell.
- DRYER, MATTHEW S. 2011: Feature 26 A: Prefixing vs. suffixing in inflectional morphology. <http://wals.info/feature/26A>. 20.6.2011.
- EVK = *Eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. [Common European framework of reference for languages: learning, teaching assessment.] 2003 [2001]. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola. Porvoo: WSOY.
- FÆRCH, CLAUS – GABRIELE KASPER 1987: From product to process: introspective methods in second language research. Teoksessa Clause Færch ja Gabriele Kasper (toim.) *Introspection in second language research* s. 5–23. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- FRICK, MAI 2010: Objektisäännöt. <http://www.hot.ee/mfrick/objektikaavio.pdf> 1.9.2011
- GILES, HOWARD – PHILIP SMITH 1979: Accommodation theory: optimal levels of convergence. Teoksessa Howard Giles ja Robert N. St. Clair (toim.) *Language in society* 1 s.45–65. Oxford: Basil Blackwell.
- GÖKEN, INA 2008: *Mä en voi ottaa äh virran, mh virtaa, virkaa vastaan: saksankielisten objektin sijanvalinta suomen kielessä*. Kandidaatintutkielma. Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- HAKULINEN, AULI – FRED KARLSSON 1979: *Nykysuomen lauseoppi*. Helsinki: SKS.
- HIRSJÄRVI, SIRKKA – PIRKKO REMES – PAULA SAJAVAARA 2009 [1997]: *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Tammi.
- HOCH, TOBIAS 2012: *Partitiivi S2-opetuksessa ja oppikirjoissa*. Syventävien opintojen tutkielma. Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- HUIKURI, MARIA 2010: *Miks nyt on partitiivi?: Kieliopillisen partitiivin ongelmia saksankielisten suomenopiskelijoiden näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin

yliopiston Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuden laitos.

HYMES, D.H. 1975 [1972]: On communicative competence. Teoksessa J.B.Pride ja J.Holmes (toim.) *Sociolinguistics: selected readings* s.269–293. 2. painos. Aylesbury: Hazell Watson & Viney Ltd.

HÄMÄLÄINEN, EILA 1994: Partitiivia pitkin ja poikin: suomenoppijan partitiiviongelmiä. Teoksessa Minna Suni – Eija Aalto (toim.), *Suuntaa suomenopetukseen: tuntumaa tutkimukseen* s. 23–36. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Korkeakoulujen kielikeskus.

ISK = HAKULINEN, AULI – MARIA VILKUNA – RIITTA KORHONEN – VESA KOIVISTO – TARJA-RIITTA HEINONEN – IRJA ALHO 2005 [2004]: *Iso suomen kielioppi*. 3. painos. SKST 950. Helsinki: SKS.

ITKONEN, TERHO 1974: *Erään sijamuodon ongelmia*. Suomalainen Tiedekatemia: esitelmät ja pöytäkirjat. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitos.

KOIVISTO, HELINÄ 1994: *Ulkomaalaisuomen syntaksia*. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17. Tampere: Tampereen yliopisto.

KUUSISTO, LEENA 2009: *Suomen objektin ongelmia venäjänkielisille maahanmuuttajille*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston Venäjän kielen kääntäminen ja tulkkaus.

KENTTÄLÄ, MARJUKKA 1997: *Kieli käyttöön: suomen kielen alkeisoppikirja*. Helsinki: Gaudeamus.

———2007: *Kieli käyttöön: suomen kielen jatko-oppikirja*. Helsinki: Gaudeamus.

LARJAVAARA, MATTI 1991: Aspektuaalisen objektin synty. – *Virittäjä* 95 s.372–408.

LATOMAA, SIRKKU 1993: Mitä hyötyä on oppijoiden kielitaustan tuntemisesta? Teoksessa Eija Aalto ja Minna Suni (toim.) *Kohdekielenä suomi: näkökulmia opetukseen* s. 9–31. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy.

LAURANTO, YRJÖ 1997: *Ensi askeleita paikallissijojen käyttöön*. Kakkoskieli 2. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitos.

LEINO, PENTTI 1991: *Lauseet ja tilanteet: Suomen objektin ongelmia*. Helsinki: SKS.

LEHTONEN, HEINI 2006: Maahanmuuttajanuoret plurilingvaalisuuden mannekiineina. Teoksessa Salla Kurhila ja Anne Mäntynen (toim.) *Tunnetta mukana: kirjoituksia Jyrki Kalliokosken 50-vuotispäivän kunniaksi* s. 13–29. Kieli 17. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

LÖFLUND, JUHANI 2001: Suomen objektin oppimisen ja opettamisen vaikeuksia. Teoksessa Eeva Lähdemäki (toim.) *Kiinnostuksesta kieleen* s. 94–126. Turku: Åbo Akademi.

LÄHDEMÄKI, EEVA 1995: *Mikä meni pieleen?: Ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa*. Turku: Åbo Akademi.

MARTIN, MAISA 1995: *The map and the rope: Finnish nominal inflection as a learning target*. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 38. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- 1999: Suomi toisena ja vieraana kielenä. – *Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä* s. 157–178. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MARTIN, SANNA 2002: Objektin sijavalinta italialaisten suomenoppijoiden kirjoitelmissa. Teoksessa Stiina Rantasalo ja Helena Sulkala (toim.) *Tutkielmia oppijankielestä II* s. 109–130. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- MOYER, MELISSA G. 2010 [2008]: Research as a practice: theory, method, data. Teoksessa Li Wei ja Melissa G. Moyer (toim.) *The Blackwell guide to research in bilingualism and multilingualism* s. 18–31. 3. painos. Malden (Mass.): Blackwell.
- NOTIER, JACOMINE 2010 [2008]: Types and sources of bilingual data. Teoksessa Li Wei ja Melissa G. Moyer (toim.) *The Blackwell guide to research in bilingualism and multilingualism* s. 35–52. 3. painos. Malden (Mass.): Blackwell.
- OPH 2011: Opetushallitus: Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/valmistavat_koulutukset/maahanmuuttajien_valmistava_koulutus. 20.6.2011.
- POOL, RAILI 2006: On the use of total and partial object through the eyes of the learners of Estonian as L2. – *Estonian Papers in Applied Linguistics (Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat)* 2/2006 s. 185–202. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Ühing.
- RAMPTON, BEN 1995: *Crossing: language and ethnicity among adolescents*. Real Language Series. London: Longman.
- RINNE, OUTI 1996: Saksankielisen suomenoppijan sijaanvalinnasta. Teoksessa Salla Kurhila (toim.) *Kakkoskieli 1: kymmenen tutkielmaa kielenomaksumisesta ja vuorovaikutuksesta* s. 188–200. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- RÄSÄNEN, SEPPO 1979: Huomioita suomen sijojen frekvensseistä. – *Sananjalka* numero 21 s. 17–34. Turku: Suomen kielen seura.
- SAARI, ELLI 2004: *Maahanmuuttajataustainen oppilas suomen kielen käyttäjänä*. Pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitos.
- SAJAVAARA, KARI 1999: Kontrastiivinen kielentutkimus ja virheanalyysi. Teoksessa Kari Sajavaara ja Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 103–128. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- SIPILÄ, RAIJA 1999: *Kuuntelen luontoa ja sen hiljaisuus: ulkomaalaisopiskelijat suomen objektiviidakossa*. Syventävien opintojen tutkielma. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitos.
- Suomea suomeksi. 1*, 2005 [1977]. Olli Nuutinen. 15. korjattu painos. Helsinki: SKS.
- Tarkista tästä: suomen sanojen rektioita suomea vieraana kielenä opiskeleville*, 2010. Hannele Jönsson-Korhola – Leila White. 7. painos. Helsinki: Finn Lectura.
- TOIVAINEN, JORMA 1999: Äidinkielen omaksuminen. Teoksessa Kari Sajavaara ja Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 129–155. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2009 [2002]: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

VILKUNA, MARIA 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Edita.

WEI, LI 2010 [2008]: Research perspectives on bi-/multilingualism. Teoksessa Li Wei ja Melissa G. Moyer (toim.) *The Blackwell guide to research in bilingualism and multilingualism* s. 3–17. 3. painos. Malden (Mass.): Blackwell.

WHITE, LEILA 2003: *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. 5. uudistettu painos. Helsinki: Finn Lectura.

Liite 1. Taustatietolomake

Nimi:

Ikä:

Puhelinnumero:

- Siviilisäätö:
- sinkku
 - parisuhteessa
 - naimisissa/ rekisteröidyssä parisuhteessa
 - eronnut
 - leski

Kielenkäyttö

Mitä kieltä puhut äidinkielenä?

Jos olet opiskellut muita kieliä kuin suomea, kerro mitä kieliä.

Mitä kieliä puhut kotona, puolisoosi tai perheesi kanssa? Selitä lyhyesti.

Mitä kieliä puhut muussa yhteydessä? Ystävien kanssa, työssä, harrastusten parissa? Selitä lyhyesti.

Arvioi päivittäinen suomen kielenkäyttösi? _____ tuntia

Elämä Suomessa

Kuinka kauan olet asunut Suomessa? Oletko asunut yhtäjaksoisesti Suomessa? Selitä lyhyesti.

Koulutustaso

Olen käynyt (tai käyn parhaillaan):

- peruskoulun
- lukion
- ammatillisen koulutuksen
- korkeakoulun
- yliopiston alemman tutkinnon
- yliopiston ylemmän tutkinnon
- en mitään edellä mainituista
- muu, mikä? _____

lisäksi olen käynyt (tai käyn parhaillaan):

- Luku- ja kirjoitustaidottomien kurssin
- Suomen kielen kurssin taso 1-2
- Suomen kielen kurssin taso 3-4
- Suomen kielen kurssin taso 5-6
- en mitään edellä mainituista
- Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valimista koulutus (MAVA)
- muu, mikä? _____

Liite 2. Vapaan keskustelun kysymykset

1. Esitellä itsenne muille haastatteluun osallistuville.
(Esimerkiksi: nimi, mistä olet kotoisin, mitä kieltä/ kieliä puhut äidinkielenäsi, kuinka kauan olet asunut Suomessa, käytkö työssä/ opiskeletko vai teetkö jotain muuta, ...)
2. Mitä arvostat Suomessa? Mitä kotimaassasi? Mitä asioita kaipaat kotimaastasi? Mitä asioita voisi tuoda kotimaahasi? (Esim. ruokia, ilmastoa, ihmisiä, paikkoja, ...)
3. Suomalainen televisio: katsotko suomalaista televisiota ja elokuvia? Tiedätkö joitain suomalaisia elokuvaohjaajia? Mitä pidät heidän elokuvistaan?
4. Luetko tällä hetkellä kirjaa? Jos luet, niin kerro muille siitä lisää.
Luetteko ylipäänsä kaunokirjallisuutta ja luetteko suomeksi? Mikä on teidän suomalainen lempikirjailijanne?
5. Tuntuuko vierasperäisten sanojen taivutus vaikealta? Esim. paikannimiä, tuotteita, tms. (*Olen menossa Bordeaux'hon.*) Kertokaa esimerkkejä.
6. Kun Alexandra Salmela valittiin Finlandia-palkinnon ehdokkaaksi, nousi kohu siitä, että ehdokkaana sai olla vain *Suomen kansalainen*. Nytemmin määritelmä on muutettu niin, että *suomalainen* voi voittaa palkinnon, mutta Suomen kansalaisuutta ei enää tarvitse.
Onko ratkaisu mielestäsi hyvä? Oletko muussa yhteydessä törmännyt siihen, että on ollut haittaa *kansalaisuudesta*, *etnisyydestä*, tms. *taustasta* (esim. työnhaussa tai harrastuksessa)? Mitä asialle voisi tehdä?
7. Muutama viikko sitten Ajankohtaisessa kakkosessa keskusteltiin homoseksuaalien oikeuksista kirkossa. Muun muassa Päivi Räsänen oli sitä mieltä, että kirkollinen avioliitto kuuluu vain heteroparille. Seurauksena 40.000 ihmistä erosi kirkosta.
Oletteko seuranneet keskustelua? Mitä mieltä olette? Mikä on homoseksuaalisten asema kotimaassasi? Voivatko ei-heteroseksuaaliset rekisteröidä parisuhteensa kotimaassasi?
8. Pohdi tunteita kielenkäytössä. Muodostaako ihminen tunnesiteitä puhumiinsa kieliin? Voiko olla samanlaisia tunnesiteitä toiseen kieleen kuin omaan äidinkieleen? Pohdi samalla myös omia tunteitasi äidinkieltäsi, suomea ja mahdollisesti muita puhumiasi

kieliä kohtaan. Voiko tunnesiteistä kieliin olla hyötyä tai haittaa?

9. Suomen kielen haasteita: pohdi mikä Suomen kielessä tuntuu helpolta ja mikä vaikealta. Sujuuko jokin asia paremmin kirjoittaessasi vai puhuessasi? Onko suomen kielessä jokin sellainen asia, johon kaipaisit enemmän tukea (materiaalia tms.)?
10. Kansalaisuudentunne. Miten paljon koet olevasi kotimaasi kansalainen ja kuinka paljon koet itsesi suomalaiseksi, vai oletko maailmankansalainen? Mitä hyöty- tai haittavaikutuksia kansalaisuudentunteesta voi mielestäsi olla?
11. Viime vuosien aikana poliittiset ääriliikkeet ovat saaneet yhä tukevamman jalansijan politiikassa. Myös Suomessa *Perussuomalaisten* puolue on kasvattanut suosiotaan. Huolestuttako sinua kehitys?
Miten ulkomaalaistaustaisuus näkyy medioissa? Onko uutisointi enemmän positiivinen vai negatiivinen? Saako suomalainen, jolla ei ole kontaktia ulkomaalaistaustaisiin, realistisen kuvan Suomessa elävistä ulkomaalaistaustaisista?
12. Kahden valtion kansalaisten määrä on moninkertaistunut sen jälkeen, kun kaksoiskansalaisuuslaki tuli voimaan vuonna 2003.
Mitä mieltä olette kaksoiskansalaisuudesta? Mitä hyötyä tai haittaa siitä voi olla?

Liite 3. Litterointimerkinnot

puhun suomea	objektit on lihavoitu
(.)	mikrotauko (0,2 sekuntia tai vähemmän)
(~)	mikrotaukoa pidempi tauko
[päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
Suomes ↑ sa	nuolta seuraava osa lausuttu ympäristöä korkeammalta
>en minä ole kertonut<	nopeutettu jakso
<en minä ole kertonut>	hidastettu jakso
olen ä< asunnut	ts. lyhyt ä
°niin uskon niin°	ympäristöä vaimeampaa puhetta
oletko=oppinut	yhteen äännetty
m::	venyvä äänne (yksi tuplapiste vastaa noin 0,1 sekuntia)
jo+o mä suosittelen	erikseen äännetty
sana´	lyhyen ja pitkän ääntämisen välillä oleva vokaali
´smerkiksi	ääntä ei äännetty
.hh	hengitys (yksi h vastaa yhtä 0,1 sekuntia)
.th	uloshengitys
Helsingissä?	nouseva intonaatio
kasvatustieteiden	alleviivattu painotus
#öö#	nariseva ääni
@en ymmärrä englantia@	äänen laadun muutos
£tietystif	hymyillen sanottu jakso
muisan ((muistan))	litteroijan selvennys
oleskelu-	sana jää kesken
(-)	sana, josta ei saatu selvää
(--)	pidempi jakso, josta ei saatu selvää

Värikoodi

	standardisija		nominatiivi genetiivin sijasta (N-G)
	nominatiivi partitiivin sijasta (N-P)		partitiivi genetiivin sijasta (P-G)
	nominatiivi partitiivin tai genetiivin sijasta (N-P/G)		genetiivi partitiivin sijasta (G-P)
	yksikön nominatiivi monikon nominatiivin sijasta (Ny-Nm)		adverbi partitiivin sijasta (Adv-P)
	monikon partitiivi yksikön partitiivin sijasta (Pm-Py)		genetiivi nominatiivin sijasta (G-N)

Liite 4. Introspektiivisen haastattelun tehtäväpohja

1) Ympyröi sopiva muoto.

Esimerkki: Maria kirjoitti tänään

a) essee

b) esseen.

-
- 1) Kurssilla oli sellainen tehtävä, että jokaisen piti lukea a) romaani
b) romaanin.
- 2) Minä luin a) lehti
b) lehden.
- 3) Tänään minun a) junavuoro
b) junavuoron oli peruttu.
- 4) Miten sinun a) nimi
b) nimen kirjoitetaan?
- 5) Slovakialaissyntyinen Alexandra Salmela voitti Helsingin Sanomien
a) kirjallisuuspalkinnon
b) kirjallisuuspalkinto.
- 6) Denis halusi a) hän
b) hänen
c) hänet työryhmäänsä.
- 7) ”Voi kiitos! Minusta on ihana saada a) kukka
b) kukan.
- 8) ”Kesälomalla minulla on aikaa tehdä a) valokuva-albumi
b) valokuva-albumin näistä kuvista.”

2) Taivuta suluissa oleva sana.

Huom.! Joskus sana ei muutu.

- 1) Nyt minä olen oppisopimuksella töissä tavaratalossa. Talvella suoritin _____ (AMMATTITUTKINTO).
- 2) Muhammed pohti _____ (ONGELMA) pitkään, mutta lopulta hän löysi _____ (RATKAISU).
- 3) Marco on opiskellut _____ (MUSIIKKITIEDE) ja _____ (BIOLOGIA). Tällä hetkellä hän suorittaa _____ (MAISTERITUTKINTO) ja on samalla töissä.
- 4) Rouva Mäkelä kuunteli Sibeliuksen sävelmiä _____ (KOKO PÄIVÄ).*
- 5) Suomalaiset asiakkaat arvostavat _____ (SUOMALAINEN LIHA). He eivät halua _____ (SEMMOINEN KANANLIHA), _____ (JOKA) on tuotu Thaimaasta, koska siellä on lintuinfluenssa.
- 6) ”Ruoasta oli löydetty jotakin vaarallista ainetta, mutta en muista _____ (MIKÄ).”
- 7) Susanne ei muista sen suomalaisen elokuvaohjaajan _____ (NIMI). Mutta tämän ohjaajan elokuvissa näytetään _____ (KAIKKI ASIA), jotka kuuluvat suomalaiseen kulttuuriin.
- 8) ”Voi ei, minun kaverini juuri soitti. Hän on hävittänyt _____ (LOMPAKKO + NSA).”
- 9) Farhia kertoo, että hänellä ei ole _____ (SUOMALAINEN TELEVISIO).*
- 10) Uskon, että osaan puhua jonakin päivänä _____ (VIRHEETÖN RANSKA).
- 11) Me tuskin ostamme _____ (VENE).

3) Ympyröi sopiva muoto.

Esimerkki: Maria kirjoitti tänään

a) essee

b) esseen

c) esseettä

ja antoi sen minulle luettavaksi.

- 1) Laitetaan ilmoitustaululle viesti, mutta
- a) se
 - b) sen
 - c) sitä
- ei varmaan lueta.

- 2) On kiinnostavaa katsoa, miten Alexandra Salmelan kirjassa on käytetty
- a) kieli
 - b) kielen
 - c) kieltä.

- 3) Kirkossa ei vihitä
- a) homot ja lesbot
 - b) homoja ja lesboja, mutta he voivat saada
 - c) siunausta.
- a) siunaus
 - b) siunauksen
 - c) siunausta.

- 4) Katso kirkon
- a) historia,
 - b) historiaa,
 - c) historian, niin näet, että aina on tapahtunut muutoksia!

- 5) Jotkut sanovat, että suomalaiset juovat
- a) liian
 - b) liika
 - c) liikaa.*

- 6) Lukemalla paljon kaunokirjallisuutta, rikastutin minun
- a) sanavarasto
 - b) sanavaraston
 - c) sanavarastoa.

(* ei tarkasteltu analyysissä)

Liite 6. Kaikki vapaan keskustelun objektitapaukset

aika	esiintymä	puhujat	objektisija		verbi
'0.20	1	Sumi:	! P	joo joo no elikka (-) tota (-) kolme vuotta sitten minä tulin Suomeen opiskelemaan suomea vaihto-opiskelijana .hh	opiskella
'0.31	2	Sumi:	! G	ja silloin minä olin (.) noin vuoden Suomes↑sa mutta sen jälkeen minä menin takaisin Japaniin ja mä suoritin (.) yliopiston (-)	suorittaa
'0.50	3	Sumi:	! G	siis menin naimisiin suomalaisen miehen kanssa ja (-) sain oleskelu- (.) oleskeluluvankin .hh hh	saada
'1.37	4	Sumi:	! G	jaa (-) viime perjantainah mä sain (.) työharjoittelupaikan (.) >en minä ole kertonut teille [vielä]<	saada
'1.50	5	Sumi:	! G	ja (-) mä sain (-) työharjoittelupaikan (-) onneksi	saada
'2.42	6	Biol:	! P	ja siellä vielä kehität enemmän ö: suomen kielen (.) taitoasi	kehittää
'2.50	7	Sumi:	! P	°niin uskon niin° (-) niin (.) tähän asti olin (.) käyttänyt vain (-) mieheni tai ystäväni kanssa (.) tai tämä kurssilla suomea	käyttää
'2.59	8	Sumi:	! P	niin (-) niin (.) voisin oppia suomea enemmän (.) (paremman) °tästä lähtien (.) joh°	oppia
'3.56	9	Anja:	! N-P/G	ja: samalla (-) suoritan ammattitutkinto	suorittaa
'4.30	11	Anja:	! P	sille (.) puhun vähän viroa (-) mutta en pärjä sillä (-) mun koulussa (.) piti opiskella (-) se on virallinen kieli (.) Virossa Etietysti£	puhua
'5.00	12	Biol:	! P	oletko=oppinut öö viroa (-) .th toisen-	oppia
				[kotimaisena kielenä]	
		Anja:		[toisena kielenä] niin	
'5.58	13	Biol:	! P	osaatko kazakstaniakin	osata
'6.00	14	Biol:	! P	joo kaunis maa olen nähnet (.) ö: dokumenteja televisiosta Kazakstanista	nähdä
'6.44	15	Deva:	! P	nyt me tiedämmä miks sä puhut noin niin hyvin suome '	puhua
'7.59	17 ¹⁷	Deva:	! P	puhun suomia ,	puhua
	18	Deva:	! P	englantia (-) ähh ja sitten	puhua
	19	Deva:	! P	hindiä hh	puhua
'8.05	20	Deva:	! P	ja puhun jonkin verran puolakieliä (-) mm	puhua
'8.11	21	Deva:	! P	puhun nepalia äidinkieliänä (-)	puhua
'8.26	22	Anja:	! P	mitä sä opiskelet;	opiskella
'8.27	23	Deva:	! G-P	mä opiskelen (.) kasvatustieteiden (-) alan ;	opiskella
'8.32	24	Deva:	! P	eli miten kasvatetaan lapsia ja,	kasvattaa
'8.56	25	Anja:	! P	missä sä oot oppinut puolaa	oppia
'10.20	28	Biol:	! P	ö::: (-) olen opiskelut ö: kieletiedettä ?	opiskella
'10.24	29	Biol:	! N-P	ja filolo ↑ gia ?	opiskella
'10.27	30	Biol:	! G	tällä hetkelläkin vielä opiskelen ö:m (-) suoritan maisterintutkin (.) non (-) ö:::m ((rykii)) (-) .hh mutta=samalla on my- (.) olen mys öö työelämässä?	suorittaa

¹⁷ Myöhempien korjausten vuoksi juoksevasta numeroinnista on poistettu joitakin numeroita. Myöhemmin lisätyt tapaukset on merkitty kirjaimin siten, että lisätty tapaus saa sitä edeltävän tapauksen numeron ja kirjaimen (b, c, ...). Yhteensä objektitapauksia on 258.

'11.27	31	Birol:	! G	tai puoli toista (.) en muista tarkasti? .th mutta ↑sen jälkeen (.) satumalta löysin (.) ö:: opiskelupaikan (.) ((jossain koulussa))	löytää
'11.51	32	Birol:	! P	kyllä (-) (pitä) se siellä opin suomea	oppia
'12.06	34	Birol:	! P	öö (-) siellä (-) yleensä (-) ↑koulukaverit (v- tai) opiskelkaverit eivät osanet öö englantia (-)	osata
'12.18	35	Birol:	! P	sitten oli pakko puhua (-) suamea	puhua
'12.26	36	Birol:	! P	#öö# opiskelunaikana (-) .th <s>illä tavalla oli mahdo- oli (-) mahdollisuuksia (-) käytä suamea	käyttää
'12.37	37	Birol:		mutta ennen sitä kun olin ö:: yliopiston (.) kurs↑seilla	-
			! P	siellä (-) koska yleensä [ihmiset osavat]	osata
		Deva:		[niin mä oon käynyt]	-
		Birol:		öö englantia	-
'12.49	38	Birol:	! P	vaiikka ↑opiskellaan öö suamea mutta	opiskella
'12.56	39	Birol:	! P	se vähän ästä ((estää)) (-) suamen kielen ö:: oppi- (.) oppimista	estää
	40	Anja:	! P	mutta jos puhut hyvin englantii mutta jos et (.) puhu (.)	puhua
	41	Anja:	! P	[pakko] puhua [jota(h) (-)]	puhua
'13.08	42	Birol:	! N-G	[ä: sen takia] esimerkiksi minä löysin ratkaisu (.)	löytää
'13.10	43	Birol:	! P	tälle tavalla kun menin kauppaan öö ja:: (-) myyjä katsoi (-) minua ja heti sanoi	katsoa
'13.20	44	Birol:	! P	m:: (-) @ää a- anteeksi en ymmärrä englantia@ (-)	ymmärtää
'13.25	45	Birol:	! P	ja siten oli pakko puhua ö:: suamea (-) sille tavalla (-) pystyn ö:: harjuitteleman	puhua
'13.38	46	Sumi:	! P	mm ymmärrän sinua (-) koska minullekin puhutaan aika usein (.) englanniksi (-) kaupoissa ja tavallisesti [(-)]	ymmärtää
	47	Birol:	! P	mutta ei auta (.) ja Suomessa on hyvä puhua suamea	puhua
	48	Sumi:	! P	niin (-) olen samaa mieltä ainakin meidän pitäisi yrittää oppia (.)	oppia
	49	Sumi:	! P	ja käyttää suomea (-) Suomessa	käyttää
	50	Anja:	! P	mä rakastan Suomea	rakastaa
	51	Anja:	! P	mitä ma kaipan kootimaasta	kaivata
	52	Anja:	! P	.hhhhh mä kaipaen vanhempia (.)	kaivata
	53		! P	ystäviä .hh	kaivata
	54	Anja:	! P	ei varma muuta	kaivata
	55	Anja:	! P	mitä voisi tuoda kootimaahan	tuoda
	56	Anja:	! P	ehkä (-) palvelua (.) Suomessa on mahtava palvelu (-) ja	tuoda
	57	Anja:	! N	ihmissuhteet	tuoda
	58	Sumi:	! P	teetkö kotona (.) venäläistä tai	tehdä
	59	Sumi:	! P	virolaista	tehdä
	60	Sumi:	! P	ruokaa?	tehdä
	61	Anja:	! P	no (-) mä teen ihan tavallista	tehdä
	62	Anja:	! N-P	ruoka (-) mä en ossaa sanoo= onko se venäläinen tai virolainen tai (.) suom(h)alainen	tehdä
	65	Birol:	! P	[tärkein on aine-] aineksia mitä käytetään ruoanlaitossa (.) et täällä vähän hullu asia aina (.) nimitetään ää kansojen nime- nimillä (.) öö (-) nepali(-)lainen ravintola kreikkalainen turkkilainen	käyttää
	66	Birol:	! P	[laitetaan kiinalaista	laittaa
	67	Birol:	! N-P	ruoka]	laittaa

'17.12	68	Deva:	! N-P	suomalaiset asiakat (.) a- arvostavat suomalaiset	arvostaa
	69	Deva:	! N-P	liha	arvostaa
'17.21	71	Deva:	! N-P	eli ne ei halu semmonen	haluta
	72	Deva:	! N-P	kanaliha	haluta
'17.23	73	Deva:	! N	joka on tuotu Thaimaasta (.) siellä on "birdflue" ((lintuinfluenssa)) tai	tuoda
	74	Biol:	! N-P	jostakin oli tuotettu kana en tiedä	tuoda
'17.54	75	Biol:	! P	mutta oli löydetty jotakin	löytää
	76		! P	vaarallista (.)	löytää
	77	Biol:	! N-P	ainetta en muista mikä se oli mutta	muistaa
	78	Biol:	! N	[naudan]liha on öö (-) otettu (-) Braasiliasta	ottaa
	79	Biol:	! N-P	ostettu sianliha	ostaa
	80	Biol:	! N	mutta suomalainen	myydä
	81	Biol:	! N	sianliha myydään Venäjältä	myydä
	83	Biol:	! N	↑vaikka se on tuotettu Suomessa ni nii Itä-Suomessa esimerkiksi	tuottaa
	84	Anja:	! P	no mitä sä arvostat Suomes°sa°	arvostaa
	85	Biol:	! P	mm (-) luontoa (-) se on jotakin (-) todella (-) .hh kaunista	arvostaa
	86	Biol:	! P	jota ei löydetä muualla	löytää
	88	Anja:	! P	mä arvostan myös sitä että Suomessa ihmiset ovat	arvostaa
20.16	89	Anja:	! G	rehellisiä (-) jos mä on hävinny lompakon mä tiedän että mä saan [takaisin]	hävittää
	90	Anja:	! G	niin hehe (-) mä sain (.) mä saan takaisin sen ja siin on kaikki rahat ja kortit	saada (takaisin)
	91	Anja:	! N	tänä vuonnakin (-) tänään mun juna oli peruttu @aamula@	peruttaa
	92	Biol:	! P	°jos sataa paljon lunta sitten°	sataa
	93	Deva:	! P	pitäis olla rehellinen (.) katson televisioita	katsoa
	94	Deva:	! P	mutta ei kovin paljon suomalaista	katsoa
'23.04	95	Deva:	! P	äää (.) ja j- olen jonkin verran kattonut=äää suomalaista (.)	katsoa
	96		! Py-Pm	elokuvia (.)	katsoa
'23.10	97	Deva:	! N-P	esimerksi (.) nimi ei muista .hh	muistaa
	98	Deva:	! N-G	paitsi toi paha maa (.) se oli kiva (.) .hh eli se on jääny mieleen	muistaa
	99	Deva:	! N-P	.h <jaa mä en muista> (.) suomalaisia elokuvia- (.) elokuvaohjaajia nimi .hh	muistaa
'23.45	100	Deva:	! N-P	m: ja näytetään kaikki	näyttää
	100b	Deva:	! Ny-Nm	kulttuuriasia ja mitä se on totta (-) jaa (.) mä viihdyn siellä sis	näyttää
'24.19	101	Deva:	! P	sa- salatut elämät tota (.) joskus oon kattonu mutta .hh en seura nyt äh	katsoa
	102	Biol:	! P	en tiedä mutta nykyään on kansainvälistäminen ja sitten ö ehkä täällä (.) yritetään käyttää enemmän englantiakin si'tä syystä	käyttää
'25.14	103	Biol:	! P	jos haluat että katsoa öö suomenkielisiä	katsoa
	104	Biol:	! Py-Pm	televisjo(.)kanava (-) ei ole	katsoa
'25.24	105	Deva:	! N-P	(-) sä halusit katto ainakin mä seuran toi tähti- ää tanssii tähtien kansa (.) ja sitten ää	seurata
'25.52	106	Deva:		koska ne ei tuota itte (-) ne ostah	ostaa

		Sumi:		niin	-
		Deva:		joku	-
		Sumi:		mm	-
		Deva:	! N-G	joku Ranskasta tai joku (.) Jenkistä	-
	107	Birol:	! P	tällä hetke- minä en lue öö kaunokirjallisuutta (~) mutta aiemmin vähän yritin lukea (~) .thh	lukea
	108	Birol:	! P	tseasiassa minä (~) .th ä< ei ole minun mie- mieles ei ole niin tärkeä kuka on kirjailija tai mikä on kirjee mitä luetaan	lukea
	109	Birol:	! P	.hh esimerkiksi mikä on paljon öö usiakin kirjailijöitä mutta minä en lue heidän kirjoja	lukea
	110	Birol:	! N-P	ehkä jotakin (~) ööm (~) on vaike sanoa minä en (~) en en tunne kovin hyvin mm Suomen kirjallisuuden historia	tuntea
	111	Birol:	! P	ja sitten teoksia (~)	tuntea
	112	Deva:		[ne ovat (opineet)]	-
		Birol:		[mutta ei eri-]	-
		Anja:		hehe	-
		Birol:	! P	tyisesti: [kaunokirjallisuutta]	lukea
	113	Deva:	! N	[ne ovat luenet ne	lukea
	114		! Ny- Nm	kaunokirja	lukea
	115	Birol:	! P	luen lehtee	lukea
	116	Deva:	! N	eli meidän kursilla on semmonen tehtävä (~) että jokaisen piti .hh ää lukea jyks	lukea
	117	Deva:	! N	ka:- kaunokirja ja se piti olla Suomest suomeksi kirjoitettu ja ainakin ne ovat esittäly ää se oli tosi hyviä	lukea
	118	Sumi:	! Adv- P	no yritän ö juuri tänään mä esitin Leena Krohn nimisestä	esittää
	118b	Sumi:	! Adv- P	kirjailijasta	esittää
	118c	Sumi:	! Adv- P	tai hänen kirjoittamasta	esittää
	118d	Sumi:	! Adv- P	kirjasta esitin heille ja tota no en mä	esittää
	119	Sumi:	! G	ja siinä oli siinä on seitsemän kertomusta ja mä valitsin niistä yhden	valita
	120	Sumi:	! G	tarinan jonka nimi oli hyvin erikoiset ihmiset (~) hyvin erikoisia ihmisiä (~) anteksi	valita
	121	Sumi:	! P	jo+o mä suosittelen teitakin lukemaan (~) hänen kirjoittamia	suositella
	122	Sumi:	! P	ainakaan kaunos- kaunokirjallisuutta (~) °niin° mä olen yrittänyt lukea mutta (~) samasta syystä en mä ehdi	lukea
	124	Sumi:	! P	mm en mä tavallisesti jaksa lukea [n- paksua]	lukea
'31.15	125	Anja:	! G	nii ja mä oon luenut (~) Annan Leenan Härkösen (~) kirjan	lukea
	126	Anja:	! P	en: en ehtinyt muut.ha lukea mutta (~)	lukea
	127	Anja:	! P	tällä hetkellä mä luen (~) omalla kielellä (~) kirjaa karmasta	lukea
	128	Deva:	! P	eli kun mä aloitin .hh opiskella suomea	opiskella
'31.56	129	Deva:	! N-P	mä< luin ä< (~) hyvin monesti lapsi(.)kirja (~)	lukea
	130	Deva:	! N	se oli helppo (~) ymmärtä .hh	ymmärtää
	131	Deva:	! N-P	mä en pys- (~) mä en haluu tai (~) öh sijoita itseasiassa aika	haluta + sijoittaa
'32.02	132	Deva:	! N-P	.hhh tonne opis- o:- op- ö luem lukeman tommonen	lukea
	133	Deva:	! N-P	kaunokirja	lukea
'32.11	134	Deva:	! N-P	mutta mä luen (~) .hh ä:: talos(.)lehti (~) ja sitten	lukea

	135	Deva:	! N-P	tenttikirja (.) ne on valitetavasti suomeksi	lukea
	136	Sumi:	! P	jo: anteks en mä (.) osaa ranskaa	osata
	137	Sumi:	! P	yhtään	osata
	138	Biol:	! N-P	mutta jos se varmaan ei luetan [(~) b- o- d- äx]	lukea
	139	Anja:	! N	[niin mutta se kirjoitetaan] Bor- Bord<e a u x>	kirjoittaa
	140	Anja:	! P	ja jos mä yritän jotain (~) puhua kaupasa tai (~) ravintolasa	puhua
	141	Anja:	! P	sis ne ei ymmärä (~) @ ↑hä (.) mitä sä tark(h)oitat(h) .hh@	ymmärtää
	142	Anja:	! N- P/G	esimerkiksi (~) mitä (~) no (.) en tie muistakseni kun mä tulen Suomeen mä yritin sanoa (~) limsan nimi (.) jeffa (.) mä sanoin tjäffa hehehe	yrittää + sanoa
	143	Deva:	! P	eli kysymys oli se että (~) tunnenkö minä.hh sanoin taivutus vaikelta (.) kyllä (.) tunnen (.) mun mielestä(.).ni se on mun pahin (.) asia (.) sis mitä m- mää en osa (~)	osata
	144	Deva:	! P	.hh en oo en oo vielä hali(.).tanut sitä (~)	halita
	145	Biol:	! P	kun oo (.) sana on latinakielestä suomessa käytetään latinan ö:: sijamuotoa	käyttää
	146	Deva:	! N- P	kyllä jos osaat [latina sitten eiköni- hihi]	osata
	147	Biol:	! P	sitten (~) automaattisesti osat (~) jos ö se on s-englannin kielen taito (.) automaattisesti ö: sä osat ö:: tuhansia	osata
	148	Biol:	! P	sanoja	osata
	149	Biol:	! P	eli erityisesti .h (~) sivistyssanoja (.)	osata
	150	Biol:	! P	niin sanottuja	osata
	151	Biol:	! P	sivistyssanoja	osata
	152	Biol:	! P	mutta si´nä tapau- tekee kirjailija tulee paljon esiin eli (~) m (~) ö (~) ´smerkiksi kun=ihminen lukee kirja´ (~)	lukea
	153	Biol:	! G	ehkä valitsee sen	valita
	154	Biol:	! G	kirjan (.) kirjailijan nimen perusteella (~) ei itse kirja (~) teos mutta (~) kirjailija (~) on tärkeä	valita
	155	Biol:	! P	mutta jos ilman nimeä esimerkiksi luetaan luetan sitä	lukea
	156	Biol:	! N-P	kirja mm	valita
	157	Biol:	! P-G	onko vähän äm kielellisesti ongelmia siinä teoksessa (~) miten keskisuomalainen vas- ottaa vastaan si´tä	ottaa vastaan
	158	Biol:	! N-G	kirja	ottaa vastaan
	159	Biol:	! P	tuleeko esin että kirjai- lija (~) ei puhu (.) ei käytä suomea eidinkielenä mutta on oppinut aikuisena [(.)] onko sellaisia piirteitä (~)	puhua, käyttää
	161	Deva:	! N-G	uhm mun mielestä ni- asia oli toisin (.) eli (~) .hh aihe oli n- näin että hän oli suo- slovakialainen (.) joka muutti Suomen (~) ja hän sai palkinto (.)	saada
39.45	162	Deva:	! N-G	siis hän oli ehdokkana (.) mutta jotkut .th suomalaiset ei tykkänyt että joku (.) mahanmuuttaja< (~) voi (.) voita se	voittaa
	163	Deva:	! N-G	palkinto .hh eli	voittaa
	164	Deva:	! P	.h eli mä on joskus törmännyt työnhaussa (.) eli mä on lähettänyt monta monta	lähettää
	165	Deva:	! Pm- Py	a< hakemuksia ja	lähettää
	166	Deva:	! P	nyt mä (.) joskus käsittelen mu- muiden has- .hh hagemuksia	käsitellä
	167	Deva:	! N-P	niin (~) ja (.) ihmiset ää aitelevat että (~) osaako tä´ nepalilainen jogu (~)	osata

	168	Deva:	! G-P	kauppatieten=onko	osata
	169	Deva:	! N-G	ennen kun hh (.) joku ulkoma´lainen saa öö (.) sis ää tilaisuus	saada
´41.04	170	Deva:	! P	että hän voi näyttä mitä hän osaa (.) se on tosi vaikea (.) ja tallainen tieto aina törmä (-) niin	näyttää
	171	Biol:	! P	kuinka monta .h ö:: henkilö ovat korjanet sitä	korjata
	172	Biol:	! P	tekstiä	korjata
	173	Biol:	! P	ovatko itse hän öö kirjoitanut kaikea (.)	kirjoittaa
	174	Biol:	! P	hän voi käytä niin yksityiskohtia että se on nautinto joku (.)	käyttää
	175	Biol:	! N-P	kun luke´ katsotan millä tavala se	käyttää
	175b	Biol:	! N-P	(.) .h kieli on käytetty (.) mutta	käyttää
	176	Anja:	! G	eli (-) sä oot sitä mieltä että (-) Finlandian palkkinon (-) saa [suomalainen]	saada
	177	Biol:	! P	eivät perustu (-) vältämättä (.) kirjallisuteen se sisältää myös muita	sisältää
	178	Biol:	! P	tekijöitä	sisältää
	179	Anja:	! G-N	Finlandian palkkinon (-) pitää saada vain suomalainen (.) äli hän on (.) oikea (-) kielen	saada
	180	Biol:	! N-P	[öö] minä en tark- en öö käytänyt öö suomalainen	käyttää
	181	Biol:	! P	sa↑na´ (-)	käyttää
	182	Biol:	! P	jos joku on oppinut öö suomea aikuisena	oppia
	183	Biol:	! P	tai jos ö joku on öö saanut suomalaista	saada
	184	Biol:	! P	koulutusta (-)	saada
	185	Biol:	! P	s- peruskoulusta (.)	saada
	186	Biol:	! P	lukionkoulutusta (.)	saada
	187	Biol:	! P	korkeakoulutusta (-)	saada
	188	Biol:	! P	jos hän on saanut ↑ koulutusta	saada
´45.06	189	Deva:	! N-G	kato hän on lah- niin lahjakas etta han voitti palkinto	voittaa
	190	Deva:	! P	niin (-) ennen kun ma tulim mä=aattelin että mä osa´n englantia m- tosi hyvin (.)	osata
	191	Deva:	! P	mutta nyt tuntee että mä en osaa oikeesti (-) siis inglantia	osata
´45.28	192	Deva:	! G-P	nii mä en käyttäny (.) ja mä en osa kaiken	osata
	192b	Deva:	! N-P	kaks- (-)	osata
´45.30	193	Deva:	! P	o- on niin mil- mi- miljona sana´ mitä mä en käy- (.) käyttäny	käyttää
	194	Anja:	! P	£mä en o(h)saa viroa £	osata
	195	Anja:	! G-P	£mä en saisi palkinnon £	saada
	196	Deva:	! N-P	mut sä voit kirjoita joku	kirjoittaa
	196b	Deva:	! N-P	venäjäkieline- (.)	kirjoittaa
	197	Deva:	! N-P	kirja vaikka	kirjoittaa
	198	Deva:	! N-P	olettek- seuraneet keskustelu (-)	seurata
	199	Deva:	! P	olen (-) olin seuranut keskustelua jonkin verran .h	seurata
	201	Deva:	! P-G	ne vain erosi i- netin kautta (-) sitä mä on ymmärtäny .hh ja (-)	ymmärtää
	202	Deva:	! P	siis kirkossa ei vih- vihkitän lesboja tai .hh	vihkiä
	203	Deva:	! P	homoja (.) mut se on (-) ä:: heidän oma asia	vihkiä
	204	Deva:	! N-P	↑ mun mielestä ne e- (.) ei voi rekisteröidä. (-) .thhh	rekisteröidä
´0.24				[p:arisuhtensa.	

		Anja:		[°Suomessa°.	
				(-)	
		Deva:		eiku Nepalissa. (.) tästä mu=kotimaasta. (-) puhu. °paljon°	
´0.55	204b	Deva:	! N-P	se on verovähennys.	säästää
				(-)	
		Sumi:		[ni:in]	
		Anja:		[ni:in]	
		Deva:		joo ↑säästetä raha	
	205	Biol:	! N-P	kun katsotaan=ääöö khirkhollis↑historia (.) muutuksia tapahtuu,	katsoa
	207	Biol:	! P	↑ei voi vaihta,	vaihtaa
				(-)	
				kaikia,	
´2.07	208	Biol:		niistä ongelmista ↑ei tule sellaisia	-
				keskustelutapahtumia ne äh itse en ole ööö	-
		Biol:	! P	seurannut ööö tätä öömm	seurata
	209	Biol:	! N-P	ohjelma tai	seurata
	210	Biol:	! P	juttua mutta,	seurata
´4.12	211	Sumi:	! P	noo (-) Japanissa valitettavasti (-) ei vielä myönnetä (.) virallisesti (-) homoparikuntien (.) avioliittoja	myöntää
´4.33	212	Sumi:	! P	niin meidän pitäisi antaa heillekin .hhh oikeuksia	antaa
				.hh mennä naimisiin (.) ja asua (.) niku virallisesti	
	213	Sumi:	! P	sellaisen ihmisen kanssa jota hän voi rakastaa ja hän (-) .h hän voi olla onnel↑linen	rakastaa
´6.06	214	Biol:	! P	ö: on on todella vaikea (.) välitä niitä	välittää
	215	Biol:	! P	tunteita (-) .hhhhh (-) toiseen kieleen (-)	välittää
	216	Biol:	! N-P	ehkä sen takia on hyvä että ihminen on vähän (-) asiallinen kun puhuu (-) vieras	puhua
	217	Biol:	! P	kieltä (-)	puhua
	218	Biol:	! P	kun puhu suomea vierana kie- toisena kielenä on hyvä että vähän on (-) asiallisempi °koska° ei voi puhua esimerkiksi niin paljon (-) ↑tunteista	puhua
	219	Deva:	! N	ja sun pitäis heittää joku roskiksen (.)	heittää
	220	Deva:	! P-G	sä muistat sitä	muistaa
´7.51	221	Deva:	! N-G	sana (-) eli roskikseen ja roski .hh se jää mieleen .hhh ja kun hän puhuu (.) iiee-	muistaa
	222	Deva:	! N-P	tunteista mun mielstäni j< jos mä puhun äidinkieli sitten (.) se tulee sujuvasti (-)	puhua
	223	Deva:	! P	.hh h eli (-) mä tiedän mik- m:itä .hhh sana: tarkoittaa	tarkoittaa
	224	Deva:	! P	huonosti itken naurasti (.) mutta mä en osaa suomee suomessa niin hyvin mutta	osata
´8.18	225	Deva:	! N-P	.thhh on paljon hoötyä jos osaat ö:::< siis ö< paikallinen	osata
	226	Deva:	! N-P	kieli eli sanotan (-) .th ä:::	osata
´8.20	227	Deva:	! P	(kun) on se sananto (-) että (.) kun sä osaat kieltä (.) sä oot aina kotona (-) eli sä tuntee että sä oot kotona	osata
	228	Sumi:	! P	jo: minä voisin sanoa että (.) mä tunnen (-) aika erilaisia	tuntea
	229	Sumi:	! P	tunteita .hh (-) °siis° (-)	tuntea
	230	Sumi:	! P	kun minä puhun japania (-)	puhua
´8.48	231	Sumi:	! P	eli japanin kielessä .hh on tosi tärkeä (.) käyttää kohteliaita	käyttää

	232	Sumi:	! P	muotoja (.)	käyttää
'8.59	233	Sumi:	! P	esimerkiksi (.) no meidän kurssilla yksi japanilainen joka .hh puhuu sekä japania °tietysti° että	puhua
	234	Sumi:	! P	suomea (.)	puhua
'9.04	235	Sumi:	! P	.hh ja japanin kielellä mun täytyy (.) käyttää ä- (.) ihan (.) ↑ihan (-) kohteliasta	käyttää
	236	Sumi:	! P	muotoa (.) [hänelle]	käyttää
'9.11	237	Deva:	! N-P	[te-muoto]	käyttää
	238	Sumi:	! N-P	tee	käyttää
	238b	Sumi:	! N-P	ja myös .hh ei vain te vaa: myös (-) verbitkin (.)	käyttää
	239	Sumi:	! P	[muuttu]vat ihan kokonaan .hhhh (-) niin (-) mutta suomeksi (.) minä voin kutsua häntä (-) sinänä	kutsua
	240	Deva:	! P	pomota pomoa .h (.) sanotan näin .h (-) sä voit sanoa >että< hei pomo (.) sä tuut tänne	pomottaa
	241	Deva:	! P	niin (-) mä huomasin joskus että mä käytin (.) sana ´ niku niku (.)	käyttää
	242	Deva:	! N-P	[monta kerta] .hhh ni:in (.) .h joku sanoi että mä käytän ne	käyttää
	244	Deva:	! P	mun pitäis kertoa jotain £.hhhh£ .hhh (.) ja (.)	käyttää
'10.44	245	Deva:	! N-P	nyt mä vältän käyttää se niinku ja totta totta tai.h?	käyttää
	246	Deva:	! N	otetaan vielä yks	ottaa
	247	Deva:	! N	aihe sitten lähdetään	ottaa
	248	Sumi:	! P	[(-)] joo °niin ehkä voi sanoa° niin .hh niin se auttaa (.) se=on auttanut mua paljon mutta no (-) sijaanmuotojen (.) taivutukset ovat vaikeita (-) niin [(-)]	auttaa
	249	Birol:	! P	#jaa# siitä systä (.) on vaikea rakentaa hyvää	rakentaa
	250	Birol:	! P	sanastoa	rakentaa
	251	Anja:		mutta yks asia vielä että (-) .h et perinteiset (-) äähm sanastot ja	ymmärtää
		Deva:		m+m	
				(-)	
		Anja:	! P	jota ei voi (.) ymmärtää (.)	
'13.25	252	Anja:	! P	°että° pitäis tietä´ mitä se tarkoittaa	tarkoittaa
	253	Deva:	! N-P	.hhh mut mä kun luen tää	lukea
	254	Deva:	! N-P	tenttikirja =se on tosi vaikeah (.)	
'13.35	255	Deva:	! P	siis (-) sivistynyt (.) ne oppii sitä ja (.)	oppia
	256	Deva:	! P	lukee sitä .hh (.)	lukea
'13.39	257	Deva:	! N-P	mä en (-) ö: luke kaikki (-)	lukea
	258	Deva:	! N-P	siis sanat tai (.)	lukea
'13.43	259	Deva:	! P-G	mä vain lukee sitä .hhhh ja sitten mä katon ö< mitä se voi olla englanniksi tai o- oman äidinkielenä	lukea
	260	Deva:	! P	mitä osaat	osata
'14.10	261	Anja:	! P	niin (.) pääasja ((=pääasia)) että sä ymmärrät ja sua (.) °ymmäretä°	ymmärtää
'14.15	262	Birol:	! N-P	.th mutta jossakin vaiheessa on hyvä käyttää=öö (-) .thh suomee suomee sanakirja	käyttää
'14.26	263	Birol:	! P	[kaksikielisiä] s- sanakirjoja (-) esimerkiksi (-) on ollut ää (-) vähän oppinuth suomea (.) sen jälkeen ei ole (-) kovin paljon apua	oppia
	264	Birol:	! P	jos käyttää suomee suomee ehkä sillä tavalla (-) vähän (-) tunkeutuu toi kieleen sisään	käyttää
'14.50	265	Deva:	! P	niin (-) .th no ei oteta niin stressiä (-) i- idea on se että me pärjämme suomen kieles .hh	ottaa